

॥ तैत्तिरीय ब्राह्मणम् ॥

॥ अष्टकम् २ ॥

॥ प्रथमः प्रश्नः ॥

॥ तैत्तिरीयब्राह्मणे द्वितीयाष्टके प्रथमः प्रपाठकः ॥

अङ्गिरसो वै सत्रमांसत। तेषां पृश्निर्धर्मधुगासीत्।
सर्जीषेणाजीवत्। तैऽब्रुवन्। कस्मै नु सत्रमांस्महे। यैऽस्या
ओषधीर्न जनयाम् इति। ते दिवो वृष्टिमसृजन्त। यावन्तः
स्तोका अवापद्यन्त। तावतीरोषधयोऽजायन्त। ता जाताः
पितरो विषेणालिम्पन्॥१॥

तासां जग्ध्वा रुप्यन्त्यैत्। तैऽब्रुवन्। क इदमित्थमकरिति।
वयं भागधेयमिच्छमाना इति पितरोऽब्रुवन्। किं वो
भागधेयमिति। अग्निहोत्र एव नोऽप्यस्त्वित्यब्रुवन्। तेभ्य
एतद्भागधेयं प्रायच्छन्। यद्धुत्वा निमार्ष्टि। ततो वै त
ओषधीरस्वदयन्। य एवं वेद॥२॥

स्वदन्तेऽस्मा ओषधयः। ते वत्समुपावासृजन्। इदं नो
हव्यं प्रदापयेति। सोऽब्रवीद्वरं वृणौ। दश मा रात्रीर्जातं न

दोहन्। आसङ्गं मात्रा सह चरणीति। तस्माद्वृत्सं जातं
दश रात्रीर्न दुहन्ति। आसङ्गं मात्रा सह चरति। वारिवृत्तुः
ह्यस्य। तस्माद्वृत्सं सः सृष्टयः रुद्रो घातुकः। अति हि
सन्धान्ययति॥ ३॥

अलिम्पन्वेद घातुकं एकं च॥ [१]

प्रजापतिरग्निमसृजत। तं प्रजा अन्वसृज्यन्त। तमभाग
उपास्त। सोऽस्य प्रजाभिरपाक्रामत्। तमवरुरुत्समानोऽन्वैत्।
तमवरुधं नाशक्रोत्। स तपोऽतप्यत। सोऽग्निरुपांरमतातापि
वै स्य प्रजापतिरिति। स रराटादुदमृष्ट॥ ४॥

तद्धृतमभवत्। तस्माद्यस्य दक्षिणतः केशा उन्मृष्टाः।
ताज्यैष्ठलक्ष्मी प्राजापत्येत्याहुः। यद्रराटादुदमृष्ट। तस्माद्रराटे
केशा न सन्ति। तदग्नौ प्रागृह्णात्। तद्विचिकित्सत्।
जुहवानी(३) मा हौषा(३)मिति। तद्विचिकित्सायै जन्म। य
एवं विद्वान् विचिकित्सति॥ ५॥

वसीय एव चेतयते। तं वाग्भ्यवदञ्जुहुधीति। सोऽब्रवीत्।
कस्त्वमसीति। स्वैव ते वागित्यब्रवीत्। सोऽजुहोत्स्वाहेति।
तत्स्वाहाकारस्य जन्म। य एवः स्वाहाकारस्य जन्म वेद।
करोति स्वाहाकारेण वीर्यम्। यस्यैवं विदुषः स्वाहाकारेण

जुह्वति॥६॥

भोगायैवास्य हुतं भवति। तस्या आहुत्यै पुरुषमसृजत।
द्वितीयमजुहोत्। सोऽश्वमसृजत। तृतीयमजुहोत्। स
गामसृजत। चतुर्थमजुहोत्। सोऽविमसृजत। पञ्चममजुहोत्।
सोऽजामसृजत॥७॥

सोऽग्निरबिभेत्। आहुतीभिर्वै माऽऽप्नोतीति। स प्रजापतिं
पुनः प्राविशत्। तं प्रजापतिरब्रवीत्। जायस्वेति। सोऽब्रवीत्।
किं भागधेयमभि जनिष्य इति। तुभ्यमेवेदं हूयात्
इत्यब्रवीत्। स एतद्भागधेयमभ्यजायत। यदग्निहोत्रम्॥८॥

तस्मादग्निहोत्रमुच्यते। तद्धूयमानमादित्योऽब्रवीत्। मा हौषीः।
उभयोर्वै नावेतदिति। सोऽग्निरब्रवीत्। कथं नौ होष्यन्तीति।
सायमेव तुभ्यं जुहवन्। प्रातर्मह्यमित्यब्रवीत्। तस्मादग्नये
सायं हूयते। सूर्याय प्रातः॥९॥

आग्नेयी वै रात्रिः। ऐन्द्रमहः। यदनुदिते सूर्ये प्रातर्जुहुयात्।
उभयमेवाग्नेयं स्यात्। उदिते सूर्ये प्रातर्जुहोति। तथाऽग्नये
सायं हूयते। सूर्याय प्रातः। रात्रिं वा अनु प्रजाः प्र जायन्ते।

अह्ना प्रति तिष्ठन्ति। यत्सायं जुहोति॥१०॥

प्रैव तेन जायते। उदिते सूर्ये प्रातर्जुहोति। प्रत्येव तेन तिष्ठति। प्रजापतिरकामयत् प्रजायेयेति। स एतदग्निहोत्रं मिथुनमपश्यत्। तदुदिते सूर्येऽजुहोत्। यजुषाऽन्यत्। तूष्णीमन्यत्। ततो वै स प्राजायत। यस्यैवं विदुष उदिते सूर्येऽग्निहोत्रं जुहति॥११॥

प्रैव जायते। अथो यथा दिवा प्रजानन्नेति। तादृगेव तत्। अथो खल्वाहुः। यस्य वै द्वौ पुण्यौ गृहे वसतः। यस्तयोरन्यः राधयत्यन्यं न। उभौ वाव स तावच्छ्रुतीति। अग्निं वावादित्यः सायं प्र विंशति। तस्मादग्निर्दूरान्नक्तं ददृशे। उभे हि तेजसी सम्पद्येते॥१२॥

उद्यन्तं वावादित्यमग्निरनु समारोहति। तस्माद्धूम एवाग्नेर्दिवा ददृशे। यदग्नये सायं जुहुयात्। आ सूर्याय वृश्चेत। यत्सूर्याय प्रातर्जुहुयात्। आऽग्नये वृश्चेत। देवताभ्यः समदं दध्यात्। अग्निर्ज्योतिर्ज्योतिः सूर्यः स्वाहेत्येव सायं होतव्यम्। सूर्यो ज्योतिर्ज्योतिरग्निः स्वाहेति प्रातः। तथोभाभ्यां सायं

हूयते॥१३॥

उ॒भाभ्यां॑ प्रा॒तः। न दे॒वता॑भ्यः सु॒मदं॑ दधाति। अ॒ग्निज्योति॑रि॒त्याह॑। अ॒ग्निर्वै रे॑तो॒धाः। प्र॒जा ज्योति॑रि॒त्याह॑। प्र॒जा ए॒वास्मै॑ प्र ज॑नयति। सूर्यो॑ ज्योति॑रि॒त्याह॑। प्र॒जास्वे॒व प्रजा॑तासु रेतो॑ दधाति। ज्योति॑र॒ग्निः स्वा॑हेत्याह॑। प्र॒जा ए॒व प्रजा॑ता अ॒स्यां प्रति॑ष्ठापयति॥१४॥

तू॒ष्णीमु॒त्तरा॑माहु॒तिं जु॑होति। मि॒थुन॒त्वाय॑ प्रजा॑त्यै। यदु॒दिते॑ सूर्ये॑ प्रा॒तर्जु॑हुयात्। यथाऽति॑थये प्र॒द्रुता॑य शू॒न्याया॑वस॒थाया॑हार्य॑ हर॑न्ति। ता॒दृगे॒व तत्। काऽऽह॑ तत॒स्तद्भव॑तीत्याहुः। यत्स न वेद॑। यस्मै॑ तद्धर॑न्तीति। तस्मा॒द्यदौष॑सं जु॑होति। तदे॒व स॑म्प्रति। अथो॒ यथा॒ प्रार्थ॑मौष॒सं परि॒वेवे॑ष्टि। ता॒दृगे॒व तत्॥१५॥

अ॒मृष्टं वि॒चिकित्स॑न्ति जु॒ह्वत्य॑जाम॑सृजताग्नि॒होत्रं॑ सूर्या॑य प्रा॒तर्जु॑होति जु॒ह्वन्ति स॑म्पद्यन्ते हूयते स्थापयति सम्प्रति द्वे च॥

[२]

रु॒द्रो वा ए॒षः। यद॒ग्निः। पत्नी॑ स्था॒ली। यन्मध्ये॑ऽग्नेर॑धि॒श्रये॑त्। रु॒द्राय॑ पत्नी॒मपि॑ दध्यात्। प्र॒मायु॑का स्यात्। उदी॒चोऽङ्गा॑रान्नि॒रूह्या॑धिं श्रयति। पत्नि॑यै गोपी॒थाय॑। व्य॑न्तान्करोति।

तथा पत्यप्रमायुका भवति॥१६॥

घर्मो वा एषोऽशान्तः। अहरहुः प्र वृज्यते। यदग्निहोत्रम्।
प्रतिषिञ्चेत्पशुकामस्य। शान्तमिव हि पशव्यम्। न
प्रतिषिञ्चेद्ब्रह्मवर्चसकामस्य। समिद्धमिव हि ब्रह्मवर्चसम्।
अथो खलु। प्रतिषिच्यमेव। यत्प्रतिषिञ्चति॥१७॥

तत्पशव्यम्। यज्जुहोति। तद्ब्रह्मवर्चसि। उभयमेवाकः।
प्रच्युतं वा एतदस्माल्लोकात्। अगतं देवलोकम्। यच्छ्रुतं
हविरनभिघारितम्। अभि द्योतयति। अभ्येवैनद्वारयति।
अथो देवत्रैवैनद्रमयति॥१८॥

पर्यग्नि करोति। रक्षसामपहत्यै। त्रिः पर्यग्नि करोति।
त्र्यावृद्धि यज्ञः। अथो मेध्यत्वाय। यत्प्राचीनमुद्वासयेत्।
यजमानं शुचाऽर्पयेत्। यदक्षिणा। पितृदेवत्यं स्यात्।
यत्प्रत्यक्॥१९॥

पत्नीं शुचाऽर्पयेत्। उदीचीनमुद्वासयति। एषा वै
देवमनुष्याणां शान्ता दिक्। तामेवैनदनूद्वासयति शान्त्यै।
वर्त्म करोति। यज्ञस्य सन्तत्यै। निष्टपति। उपैव तत्स्तृणाति।
चतुरुन्नयति। चतुष्पादः पशवः॥२०॥

प॒शूने॒वाव॑रुन्धे। सर्वा॑न्पू॒र्णानु॑न्नयति। सर्वे॑ हि पु॒ण्यां
रा॒द्धाः। अ॒नूच॒ उन्न॑यति। प्र॒जाया॑ अनूची॒नत्वाय॑।
अ॒नूच्ये॒वास्य॑ प्र॒जाऽर्धु॑का भवति। सम्मृ॑शति॒ व्यावृ॑त्त्यै।
नाहो॑ष्यन्नुप॑ सादयेत्। यदहो॑ष्यन्नुपसा॒दये॑त्। यथा॒ऽन्यस्मा॑
उपनि॒धाय॑॥ २१॥

अ॒न्यस्मै॑ प्रयच्छति। ता॒दृगे॒व तत्। आऽस्मै॑ वृश्च्येत।
यदे॒व गा॒र्हप॑त्येऽधि श्रयति। तेन॑ गा॒र्हप॑त्यं प्रीणाति।
अ॒ग्निर॑बिभेत्। आहु॑तयो॒ माऽत्यै॑ष्यन्तीति॑। स ए॒ताः
स॒मिधं॑मपश्यत्। तामाऽध॑त्त। ततो॒ वा अ॒ग्रावाहु॑तयो-
ऽध्रियन्त॥ २२॥

यदे॑नः॒ स॒मय॑च्छत्। तत्स॒मिधः॑ स॒मित्त्वम्। स॒मिध॒मा
द॑धाति। स॒मेवैनं॑ यच्छति। आहु॑तीनां धृत्यै॑। अथो॑
अ॒ग्निहो॑त्रमेवेध्मवत्करोति। आहु॑तीनां प्रति॑ष्ठित्यै। ब्र॒ह्मवा॒दिनो॑
वदन्ति। यदे॒काः स॒मिधं॑मा॒धाय॑ द्वे आहु॑ती जुहोति॑। अथ॒
कस्या॑ः स॒मिधि॑ द्वितीया॒माहु॑तिं जुहोतीति॑॥ २३॥

यद्वे स॒मिधा॑वा द॒ध्यात्। भ्रातृ॑व्यमस्मै जनयेत्। एका॑ः
स॒मिधं॑मा॒धाय॑। यजु॑षा॒ऽन्यामाहु॑तिं जुहोति। उ॒भे ए॒व

स॒मिद्वि॑ती॒ आहु॑ती जुहोति। नास्मै॒ भ्रातृ॑व्यं जनयति।
 आदी॑प्तायां जुहोति। समि॑द्धमिव॒ हि ब्र॑ह्मवर्च॑सम्। अथो॒
 यथाऽति॑थिं॒ ज्योति॑ष्कृत्वा परि॒ वेवे॑ष्टि। तादृ॒गेव॑ तत्।
 च॒तुरु॑न्नयति। द्विर्जु॑होति। तस्मा॑द्वि॒पाच्चतु॑ष्पादमत्ति। अथो॑
 द्वि॒पद्ये॒व चतु॑ष्पदः॒ प्रति॑ष्ठापयति॥२४॥

भवति॑ प्रति॒षिञ्चति॑ गमयति॒ प्रत्यक्प॑शवं॒ उपनि॑धाय॑ध्रियन्तेति॒ तच्च॒त्वारि॑ च॥—————[३]

उ॒त्तरा॑व॒तीं वै दे॒वा आहु॑तिम॒जुह॑वुः। अवा॑चीमसु॒राः। ततो॑
 दे॒वा अ॒भवन्। परा॑ऽसु॒राः। यं का॒मये॑त् वसी॒यान्त॑स्या॒दिति॑।
 कनी॑य॒स्तस्य॒ पूर्वं॑ हु॒त्वा। उत्त॑रं॒ भूयो॑ जुहुयात्। ए॒षा वा
 उ॒त्तरा॑व॒त्याहु॑तिः। तान्दे॒वा अ॑जुहवुः। तत॒स्तेऽभ॑वन्॥२५॥

यस्यै॒वं जुह॑ति। भव॑त्ये॒व। यं का॒मये॑त् पापी॒यान्त॑स्या॒दिति॑।
 भूय॒स्तस्य॒ पूर्वं॑ हु॒त्वा। उत्त॑रं॒ कनी॑यो जुहुयात्। ए॒षा वा
 अवा॑च्याहु॒तिः। ताम॑सु॒रा अ॑जुहवुः। तत॒स्ते परा॑ऽभवन्।
 यस्यै॒वं जुह॑ति। परै॒व भ॑वति॥२६॥

हु॒त्वोप॑ सादय॒त्यजा॑मित्वाय। अथो॒ व्यावृ॑त्त्यै। गा॒र्हप॑त्यं
 प्रती॑क्षते। अन॑नु॒ध्यायि॑नमे॒वैनं॑ करोति। अ॒ग्नि॒होत्र॑स्य॒ वै
 स्था॒णुर॑स्ति। तं य ऋ॒च्छेत्। य॒ज्ञ॒स्था॒णुमृ॑च्छेत्। ए॒ष वा

अग्निहोत्रस्य स्थाणुः। यत्पूर्वाऽऽहुतिः। तां यदुत्तरयाऽभि
जुहुयात्॥ २७ ॥

यज्ञस्थाणुमृच्छेत्। अतिहाय पूर्वामाहुतिं जुहोति।
यज्ञस्थाणुमेव परि वृणक्ति। अथो भ्रातृव्यमेवात्वाऽति
क्रामति। अवाचीनः सायमुपमार्ष्टि। रेत एव तदधाति।
ऊर्ध्वं प्रातः। प्र जनयत्येव तत्। ब्रह्मवादिनो वदन्ति।
चतुरुन्नयति॥ २८ ॥

द्विर्जुहोति। अथ कं द्वे आहुती भवतु इति। अग्नौ वैश्वानर
इति ब्रूयात्। एष वा अग्निर्वैश्वानरः। यद्वाह्मणः। हुत्वा द्विः
प्राश्नाति। अग्रावेव वैश्वानरे द्वे आहुती जुहोति। द्विर्जुहोति।
द्विर्निर्मार्ष्टि। द्विः प्राश्नाति॥ २९ ॥

षट्स्वम्पद्यन्ते। षड्वा ऋतवः। ऋतूनेव प्रीणाति। ब्रह्मवादिनो
वदन्ति। किं देवत्यमग्निहोत्रमिति। वैश्वदेवमिति
ब्रूयात्। यद्यजुषा जुहोति। तदैन्द्राग्रम्। यत्तूष्णीम्।
तत्प्राजापत्यम्॥ ३० ॥

यन्निर्मार्ष्टि। तदोषधीनाम्। यद्वितीयम्। तत्पितृणाम्।
यत्प्राश्नाति। तद्गर्भाणाम्। तस्माद्गर्भा अनश्नन्तो वर्धन्ते।

यदाचामति। तन्मनुष्याणाम्। उदङ्घर्यावृत्याचामति॥३१॥

आत्मनो गोपीथाय। निर्णेनेक्ति शुद्धौ। निष्टपति स्वगाकृत्यै।
उद्दिशति। सप्तर्षीनेव प्रीणाति। दक्षिणा पर्यावर्तते। स्वमेव
वीर्यमनु पर्यावर्तते। तस्मादक्षिणोऽर्ध आत्मनो वीर्यावत्तरः।
अथो आदित्यस्यैवावृतमनु पर्यावर्तते। हुत्वोप समिन्धे॥३२॥

ब्रह्मवर्चसस्य समिद्धौ। न बर्हिरनु प्र हरेत्। असङ्स्थितो वा
एष यज्ञः। यदग्निहोत्रम्। यदनु प्रहरेत्। यज्ञं विच्छिन्द्यात्।
तस्मान्नानु प्रहृत्यम्। यज्ञस्य सन्तत्यै। अपो नि नयति।
अवभृथस्यैव रूपमकः॥३३॥

अभवन्भवति जुहुयान्रयति माष्टि द्विः प्राश्नाति प्राजापत्यमाचामतीन्धेऽकः॥—————[४]

ब्रह्मवादिनो वदन्ति। अग्निहोत्रप्रायणा यज्ञाः। किं
प्रायणमग्निहोत्रमिति। वत्सो वा अग्निहोत्रस्य प्रायणम्।
अग्निहोत्रं यज्ञानाम्। तस्य पृथिवी सदः। अन्तरिक्षमाग्नीद्धम्।
द्यौरहविर्धानम्। दिव्या आपः प्रोक्षणयः। ओषधयो
बर्हिः॥३४॥

वनस्पतय इध्मः। दिशः परिधयः। आदित्यो यूपः। यजमानः
पशुः। समुद्रोऽवभृथः। संवत्सरः स्वंगाकारः। तस्मादाहिताग्नेः

सर्वमेव बर्हिष्यं दत्तं भवति। यत्सायं जुहोति। रात्रिमेव तेन दक्षिण्यां कुरुते। यत्प्रातः॥३५॥

अहरेव तेन दक्षिण्यं कुरुते। यत्ततो ददाति। सा दक्षिणा। यावन्तो वै देवा अहुतमादन्। ते पराऽभवन्। त एतदग्निहोत्रं सर्वस्यैव समवदायाजुहवुः। तस्मादाहुः। अग्निहोत्रं वै देवा गृहाणां निष्कृतिमपश्यन्निति। यत्सायं जुहोति। रात्रिया एव तद्धुताद्याय॥३६॥

यजमानस्यापराभावाय। यत्प्रातः। अहं एव तद्धुताद्याय। यजमानस्यापराभावाय। यत्ततोऽश्नाति। हुतमेव तत्। द्वयोः पयसा जुहुयात्पशुकामस्य। एतद्वा अग्निहोत्रं मिथुनम्। य एवं वेद। प्र प्रजयां पशुभिर्मिथुनैर्जायते॥३७॥

इमामेव पूर्वया दुहे। अमूमुत्तरया। अधिश्रित्योत्तरमा नयति। योनावेव तद्रेतः सिञ्चति प्रजनने। आज्येन जुहुयात्तेजस्कामस्य। तेजो वा आज्यम्। तेजस्व्यैव भवति। पयसा पशुकामस्य। एतद्वै पशूनां रूपम्। रूपेणैवास्मै पशूनवरुन्धे॥३८॥

प॒शु॒मा॒ने॒व भ॑वति। द॒ध्ने॒न्द्रि॒यका॑मस्य। इ॒न्द्रि॒यं वै दधि॑।
 इ॒न्द्रि॒या॒व्यै॒व भ॑वति। य॒वा॒ग्वौ॑ ग्रा॒म॒का॒मस्यो॑ष॒धा वै म॑नु॒ष्याः॑।
 भा॒ग॒धे॒यै॒नै॒वास्मै॑ स॒जा॒ता॒न॒व रु॒न्धे। ग्रा॒म्यै॒व भ॑वति। अ॒यं॒ज्ञो
 वा ए॒षः। योऽसा॒मा॥ ३९॥

च॒तु॒रु॒न्न॑यति। च॒तु॒र॒क्षर॑ रथ॒न्त॒रम्। र॒थ॒न्त॒र॒स्यै॒ष वर्णः॑।
 उ॒प॒री॒व ह॑रति। अ॒न्त॒रि॒क्षं॑ वा॒म॒दे॒व्यम्। वा॒म॒दे॒व्य॒स्यै॒ष वर्णः॑।
 द्वि॒र्जु॒होति॑। द्य॒क्षरं॑ बृ॒हत्। बृ॒ह॒त ए॒ष वर्णः॑। अ॒ग्नि॒हो॒त्रमे॒व
 तत्सा॒म॒न्व॒त्करो॑ति॥ ४०॥

यो वा अ॒ग्नि॒हो॒त्रस्यो॑प॒सदो॑ वे॒द। उ॒पै॒नमु॒प॒सदो॑ नम॒न्ति।
 वि॒न्द॒त॑ उ॒प॒स॒त्ता॒रम्। उ॒न्नी॒योप॑ सा॒दय॑ति। पृ॒थि॒वीमे॒व
 प्री॑णाति। हो॒ष्य॒न्नु॒प॑सा॒दय॑ति। अ॒न्त॒रि॒क्षमे॒व प्री॑णाति।
 हु॒त्वोप॑ सा॒दय॑ति। दि॒वंमे॒व प्री॑णाति। ए॒ता वा
 अ॒ग्नि॒हो॒त्रस्यो॑प॒सदः॑॥ ४१॥

य ए॒वं वे॒द। उ॒पै॒नमु॒प॒सदो॑ नम॒न्ति। वि॒न्द॒त॑ उ॒प॒स॒त्ता॒रम्।
 यो वा अ॒ग्नि॒हो॒त्रस्या॑श्रा॒वितं॑ प्र॒त्याश्रा॑वि॒तं॒ हो॒ता॒रं
 ब्र॒ह्माणं॑ व॒षट्कारं॑ वे॒द। तस्य॑ त्वै॒व हु॒तम्। प्रा॒णो वा
 अ॒ग्नि॒हो॒त्रस्या॑श्रा॒वितम्। अ॒पा॒नः प्र॒त्याश्रा॑वि॒तम्। म॒नो हो॒ता॑।

चक्षुर्ब्रह्मा। निमेषो वषट्कारः॥४२॥

य एवं वेद। तस्य त्वेव हुतम्। सायं यावानश्च वै देवाः
प्रातर्यावाणश्चाग्निहोत्रिणो गृहमार्गच्छन्ति। तान् यत्र तर्पयेत्।
प्रजयाऽस्य पशुभिर्वि तिष्ठेरन्। यत्तर्पयेत्। तृप्ता एनं प्रजया
पशुभिस्तर्पयेयुः। सजूर्देवैः सायं यावभिरिति सायं
सम्मृशति। सजूर्देवैः प्रातर्यावभिरिति प्रातः। ये चैव देवाः
सायं यावानो ये च प्रातर्यावाणः॥४३॥

तानेवोभयांस्तर्पयति। त एनं तृप्ताः प्रजया पशुभिस्तर्प-
यन्ति। अरुणो हं स्माहौपवेशिः। अग्निहोत्र एवाहं सायं
प्रातर्वज्रं भ्रातृव्येभ्यः प्र हरामि। तस्मान्मत्पापीयांसो
भ्रातृव्या इति। चतुरुन्नयति। द्विर्जुहोति। समित्सप्तमी।
सप्तपदा शक्करी। शाक्करो वज्रः। अग्निहोत्र एव तत्सायं
प्रातर्वज्रं यजमानो भ्रातृव्याय प्र हरति। भवत्यात्मना।
पराऽस्य भ्रातृव्यो भवति॥४४॥

बृहिः प्रातरहुताद्याय जायते रुन्धेऽसामा करोत्येता वा अग्निहोत्रस्योपसदो वषट्कारश्च
प्रातर्यावाणो वज्रस्त्रीणि च॥

[५]

प्रजापतिरकामयतात्मन्वन्मे जायेतेति। सोऽजुहोत।

तस्या॑त्मन्वद॑जायत। अ॒ग्निर्वा॒युरा॑दि॒त्यः। ते॑ऽब्रुवन्।
 प्र॒जाप॑तिरहौषीदात्मन्वन्मे जाये॒तेति॑। तस्य॑ व॒यम॑जनिष्महि।
 जाय॑तान्न आत्मन्वदिति॒ ते॑ऽजुहवुः। प्रा॒णाना॑म॒ग्निः। त॒नुवै
 वा॒युः॥४५॥

चक्षु॑ष आदि॒त्यः। तेषा॑ं हु॒ताद॑जायत॒ गौरे॒व। तस्यै॒
 पय॑सि॒ व्याय॑च्छन्त। मम॑ हु॒ताद॑जनि॒ ममेति॑। ते
 प्र॒जाप॑तिं प्र॒ञ्जमा॑यन्। स आ॑दि॒त्योऽग्नि॑म॒ब्रवीत्। य॒तरो
 नो॒ जया॑त्। तन्नौ॑ स॒हास॑दिति॒। कस्यै॒ कोऽहौ॑षी॒दिति॑
 प्र॒जाप॑तिरब्रवी॒त्कस्यै॒ क॒ इति॑। प्रा॒णाना॑म॒हमित्य॑ग्निः॥४६॥

त॒नुवा॑ अ॒हमिति॑ वा॒युः। चक्षु॑षोऽह॒मित्या॑दि॒त्यः। य ए॒व
 प्रा॒णाना॑म॒हौषी॑त्। तस्य॑ हु॒ताद॑ज॒नीति॑। अ॒ग्नेर्हु॒ताद॑ज॒नीति॑।
 तद॑ग्निहोत्रस्या॑ग्निहोत्र॒त्वम्। गौर्वा॑ अ॒ग्निहो॑त्रम्। य ए॒वं
 वेद॑ गौर्॒ग्निहो॑त्रमिति॒। प्रा॒णापा॒नाभ्या॑मे॒वाग्नि॑ः स॒मर्ध॑यति।
 अव्य॑र्धुकः प्रा॒णापा॒नाभ्या॑ भवति॥४७॥

य ए॒वं वेद॑। तौ वा॒युर॑ब्रवीत्। अनु॒ मा भ॑जत॒मिति॑।
 यदे॒व गा॑र्ह॒पत्ये॑ऽधि॒श्रित्या॑हव॒नीय॑म॒भ्युद्व॑वान्। तेन॒ त्वां
 प्री॑णा॒नित्य॑ब्रूताम्। तस्मा॒द्यद्गा॑र्ह॒पत्ये॑ऽधि॒श्रित्या॑हव॒नीय॑-

म॒भ्यु॒द्रव॑ति। वा॒युमे॒व तेन॑ प्रीणाति। प्र॒जाप॑तिर्दे॒वताः॑
सृ॒जमा॑नः। अ॒ग्निमे॒व दे॒वता॑नां प्रथ॒मम॑सृजत। सौ॑ऽन्यदा॒-
ल॒भ्यम॑वि॒त्वा ॥ ४८ ॥

प्र॒जाप॑तिम॒भि प॒र्याव॑र्तत। स मृ॒त्योर॑बिभेत्। सौ॑ऽमुमा॑दित्य-
मा॒त्मनो॑ निर॑मिमीत। त॑ ह॒त्वा परा॑ङ्घ्र्याव॑र्तत। ततो॒ वै स
मृ॒त्युम॑पाजयत्। अप॑ मृ॒त्युं ज॑यति। य ए॒वं वेद॑। तस्मा॒द्यस्यै॒वं
वि॒दुषः॑। उ॒तैका॒हमु॑त द्य॒हं न जुह॑ति। हु॒तमे॒वास्य॑ भवति।
अ॒सौ ह्या॑दि॒त्योऽग्नि॑होत्रम् ॥ ४९ ॥

तनुवै वा॒युर॒ग्निर्भव॑त्यवि॒त्वा भव॑त्येकं च॥ [६]

रौ॒द्रं ग॒वि। वा॒यव्य॑मुप॑सृष्टम्। आ॒श्विनं॑ दु॒ह्यमा॑नम्।
सौ॒म्यं दु॒ग्धम्। वा॒रु॒णमधि॑ श्रितम्। वै॒श्वदे॒वा भि॒न्दवः॑।
पौ॒ष्णमु॑द॒न्तम्। सा॒र॒स्वतं॑ वि॒ष्यन्द॑मानम्। मै॒त्र॑ शरः।
धा॒तुरु॒द्वा॑सितम्। बृ॒ह॒स्पते॑रु॒न्नीत॑म्। स॒वि॒तुः प्र॑ क्रा॒न्तम्।
द्या॒वापृ॑थि॒व्यं ह्रि॑यमाणम्। ऐ॒न्द्रा॒ग्नमु॑प॑सन्नम्। अ॒ग्नेः
पूर्वा॑ऽऽहु॑तिः। प्र॒जाप॑ते॒रुत्तरा॑। ऐ॒न्द्र॑ ह॒तम् ॥ ५० ॥

उद्वा॑सित॑ सप्त च॥ [७]

दक्षि॑ण॒त उप॑ सृजति। पि॒तृलो॒कमे॒व तेन॑ जयति। प्राची॒मा

वर्तयति। दे॒व॒लो॒कमे॒व तेन॑ जयति। उ॒दी॒ची॒मा॒वृत्य॑
दो॒ग्धि॑। म॒नु॒ष्य॒लो॒कमे॒व तेन॑ जयति। पूर्॒वो दु॒ह्या॒ज्ये॒ष्ठस्य॑
ज्यै॒ष्ठि॒ने॒यस्य॑। यो वा॑ ग॒तश्रीः॑ स्यात्। अ॒प॒रो दु॒ह्या॒त्क॒नि॒ष्ठस्य॑
का॒नि॒ष्ठि॒ने॒यस्य॑। यो वा॑ बु॒भूषेत्॥५१॥

न सं मृ॑शति। पा॒प॒व॒स्य॒सस्य॑ व्यावृ॑त्त्यै। वा॒य॒व्यं वा॑
ए॒तदु॒प॒सृष्टम्। आ॒श्वि॒नं दु॒ह्यमा॑नम्। मै॒त्रं दु॒ग्धम्। अ॒र्य॒म्णा
उ॒द्वा॒स्यमा॑नम्। त्वा॒ष्ट्रमु॑न्नीय॒मानम्। बृ॒ह॒स्प॒ते॒रु॒न्नी॒तम्। स॒वि॒तुः
प्र॒क्रा॑न्तम्। द्या॒वा॒पृ॒थि॒व्यं ह्रि॑य॒माणम्॥५२॥

ऐ॒न्द्रा॒ग्नमु॒प॑ सा॒दि॒तम्। सर्वा॑भ्यो वा ए॒ष दे॒वता॑भ्यो जु॒होति॑।
यो॑ऽग्नि॒हो॒त्रं जु॒होति॑। यथा॒ खलु॑ वै धे॒नुं ती॒र्थे त॑र्पयति।
ए॒वम॑ग्नि॒हो॒त्री यज॑मानं तर्पयति। तृ॒प्य॑ति प्र॒जया॑ प॒शुभिः॑। प्र
सु॒व॒र्गं लो॒कं जा॑नाति। प॒श्य॑ति पु॒त्रम्। प॒श्य॑ति पौ॒त्रम्। प्र
प्र॒जया॑ प॒शुभिर्मि॑थुनैर्जायते। यस्यै॒वं वि॒दुषो॑ऽग्नि॒हो॒त्रं जु॒होति॑।
य उ॑ चैन॒दे॒वं वेद॑॥५३॥

बुभूषेद्विद्यमाणञ्जायते द्वे च॥

[८]

त्रयो॒ वै प्रै॒यमे॒धा आ॑सन्। तेषां॒ त्रि॒रे॒कोऽग्नि॒हो॒त्रम॑जु॒होत्।
द्वि॒रे॒कः। स॒कृ॒दे॒कः। तेषां॒ य॒स्त्रि॒रजु॑होत्। स ऋ॒चाऽजु॑होत्।

यो द्विः। स यजुषा। यः सकृत्। स तूष्णीम्॥५४॥

यश्च यजुषाऽजुहोद्यश्च तूष्णीम्। तावुभावार्धुताम्।
तस्माद्यजुषाऽऽहुतिः पूर्वा होतव्या। तूष्णीमुत्तरा। उभे
एवर्धी अवरुन्धे। अग्निर्ज्योतिर्ज्योतिरग्निः स्वाहेति सायं
जुहोति। रेत एव तदधाति। सूर्यो ज्योतिर्ज्योतिः सूर्यः
स्वाहेति प्रातः। रेत एव हितं प्र जनयति। रेतो वा एतस्य
हितं न प्र जायते॥५५॥

यस्याग्निहोत्रमहुतं सूर्योऽभ्युदेति। यद्यन्ते स्यात्। उन्नीय
प्राङ्मुद्रावेत्। स उपसाद्यातमितोरासीत्। स यदा ताम्येत्।
अथ भूः स्वाहेति जुहुयात्। प्रजापतिर्वै भूतः। तमेवोपासरत्।
स एवैनं तत् उन्नयति। नार्तिमाच्छति यजमानः॥५६॥

तूष्णींजायते यजमानः॥ _____ [९]

यदग्निमुद्धरति। वसवस्तर्ह्यग्निः। तस्मिन् यस्य तथाविधे
जुहति। वसुष्वेवास्याग्निहोत्रं हुतं भवति। निहितो
धूपायज्छेते। रुद्रास्तर्ह्यग्निः। तस्मिन् यस्य तथाविधे जुहति।
रुद्रेष्वेवास्याग्निहोत्रं हुतं भवति। प्रथममिधमर्चिरा लभते।
आदित्यास्तर्ह्यग्निः॥५७॥

तस्मिन् यस्य तथाविधे जुहति। आदित्येष्वेवास्याग्निहोत्रं
हुतं भवति। सर्व एव सर्वश इध्म आदीतो भवति। विश्वे
देवास्तर्ह्यग्निः। तस्मिन् यस्य तथाविधे जुहति। विश्वेष्वेवास्य
देवेष्वग्निहोत्रं हुतं भवति। नितरामर्चिरुपावैति लोहिनीकेव
भवति। इन्द्रस्तर्ह्यग्निः। तस्मिन् यस्य तथाविधे जुहति। इन्द्र
एवास्याग्निहोत्रं हुतं भवति॥५८॥

अङ्गारा भवन्ति। तेभ्योऽङ्गारेभ्योऽर्चिरुदेति। प्रजा-
पतिस्तर्ह्यग्निः। तस्मिन् यस्य तथाविधे जुहति।
प्रजापतावेवास्याग्निहोत्रं हुतं भवति। शरोऽङ्गारा
अध्यूहन्ते। ब्रह्म तर्ह्यग्निः। तस्मिन् यस्य तथाविधे जुहति।
ब्रह्मन्नेवास्याग्निहोत्रं हुतं भवति। वसुषु रुद्रेष्वदित्येषु
विश्वेषु देवेषु। इन्द्रे प्रजापतौ ब्रह्मन्। अपरिवर्गमेवास्यैतासु
देवतासु हुतं भवति। यस्यैवं विदुषोऽग्निहोत्रं जुहति। य उ
चैनदेवं वेद॥५९॥

आदित्यास्तर्ह्यग्निरिन्द्र एवास्याग्निहोत्रं हुतं भवति देवेषु चत्वारि च (यदग्निर्निहितः प्रथमं

सर्व एव नितरामङ्गाराः शरोऽङ्गारा ब्रह्म वसुष्वष्टौ॥)॥ [१०]

ऋतं त्वा सत्येन परिषिञ्चामीति सायं परिषिञ्चति।

स॒त्यं त्व॒र्तेन॒ परि॑षिञ्चामी॒ति प्रा॒तः। अ॒ग्नि॒र्वा ऋ॒तम्।
 अ॒सावा॑दि॒त्यः स॒त्यम्। अ॒ग्निमे॒व तदा॑दि॒त्येन॑ सा॒यं
 परि॑षिञ्चति। अ॒ग्निना॑ऽऽदि॒त्यं प्रा॒तः सः। याव॑दहोरा॒त्रे
 भव॑तः। ताव॑दस्य लो॒कस्य॑। ना॒र्तिर्न रि॑ष्टिः। नान्तो॒ न
 पर्य॑न्तो॑ऽस्ति। यस्यै॒वं वि॒दुषो॑ऽग्नि॒होत्रं जुह्व॑ति। य उ॒चैन॑दे॒वं
 वेद॑॥६०॥

अ॒स्ति द्वे च॑॥ _____ [११]

अङ्गिर॑सः प्र॒जाप॑तिर॒ग्निः रु॒द्र उ॑त्तराव॑तीं ब्र॒ह्मवा॑दिनो॑ऽग्नि॒होत्र॑प्रायणा य॒ज्ञाः
 प्र॒जाप॑तिरकामयतात्मन्बद्रौ॒द्रङ्गवि॑ दक्षिण॑तस्त्रयो वै यद॒ग्निमृ॑तं त्वा स॒त्येनै॑कादश॥११॥
 अङ्गिर॑सः प्रै॒व तेन॑ प॒शून्ने॒व यन्नि॑मा॒ष्टि यो वा अ॑ग्नि॒होत्र॑स्यो॒पस॑दो दक्षिण॑त॒ष्पष्टिः॥६०॥
 अङ्गिर॑सो य उ॒चैन॑दे॒वं वेद॑॥

हरिः ओम्॥

॥इति श्रीकृष्णयजुर्वेदीयतैत्तिरीयब्राह्मणे द्वितीयाष्टके प्रथमः
 प्रपाठकः समाप्तः॥

॥द्वितीयः प्रश्नः॥

॥तैत्तिरीयब्राह्मणे द्वितीयाष्टके द्वितीयः प्रपाठकः॥

प्रजापतिरकामयत प्रजाः सृजेयेति। स एतं दहोतारम-
पश्यत्। तं मनसाऽनुद्रुत्य दर्भस्तम्बेऽजुहोत्। ततो वै स प्रजा
असृजत। ता अस्मात्सृष्टा अपाक्रामन्। ता ग्रहेणागृह्णात्।
तद्ग्रहस्य ग्रहत्वम्। यः कामयेत् प्रजायेयेति। स दशहोतारं
मनसाऽनुद्रुत्य दर्भस्तम्बे जुहुयात्। प्रजापतिर्वै दशहोता॥१॥

प्रजापतिरेव भूत्वा प्रजायते। मनसा जुहोति। मन इव
हि प्रजापतिः। प्रजापतेराप्त्यै। पूर्णया जुहोति। पूर्ण इव
हि प्रजापतिः। प्रजापतेराप्त्यै। न्यूनया जुहोति। न्यूनाद्धि
प्रजापतिः प्रजा असृजत। प्रजानां सृष्ट्यै॥२॥

दर्भस्तम्बे जुहोति। एतस्माद्वै योनेः प्रजापतिः प्रजा
असृजत। यस्मादेव योनेः प्रजापतिः प्रजा असृजत।
तस्मादेव योनेः प्रजायते। ब्राह्मणो दक्षिणत उपास्ते।
ब्राह्मणो वै प्रजानामुपद्रष्टा। उपद्रष्टुमत्येव प्रजायते। ग्रहो
भवति। प्रजानां सृष्टानाम्भृत्यै। यं ब्राह्मणं विद्यां विद्वांसं
यशो नर्च्छेत्॥३॥

सोऽरण्यं पुरेत्य। दर्भस्तुम्बमुद्ग्रथ्य। ब्राह्मणन्दक्षिणतो
 निषाद्य। चतुर्होतृन्व्याचक्षीत। एतद्वै देवानां परमङ्गुह्यं ब्रह्म।
 यच्चतुर्होतारः। तदेव प्रकाशं गमयति। तदेनं प्रकाशङ्गतम्।
 प्रकाशं प्रजानाङ्गमयति। दर्भस्तुम्बमुद्ग्रथ्य व्याचष्टे॥४॥

अग्निवान् वै दर्भस्तुम्बः। अग्नित्येव व्याचष्टे। ब्राह्मणो
 दक्षिणत उपास्ते। ब्राह्मणो वै प्रजानामुपद्रष्टा। उपद्रष्टुमत्येवैनं
 यशं ऋच्छति। ईश्वरन्तं यशोर्तो रित्याहुः। यस्यान्ते व्याचष्ट
 इति। वरस्तस्मै देयः। यदेवैनं तत्रोपनमति। तदेवाव
 रुन्धे॥५॥

अग्निमादधानो दशहोत्राऽरणिमव दध्यात्। प्रजातमेवैनमा
 धत्ते। तेनैवोद्भृत्याग्निहोत्रं जुहुयात्। प्रजातमेवैनञ्जुहोति।
 हविर्निर्वप्स्यं दहोतारं व्याचक्षीत। प्रजातमेवैनं निर्वपति।
 सामिधेनीरेनुवक्ष्यं दहोतारं व्याचक्षीत। सामिधेनीरेव
 सृष्ट्वाऽऽरभ्य प्रतनुते। अथो यज्ञो वै दशहोता। यज्ञमेव
 तनुते॥६॥

अभिचरं दहोतारं जुहुयात्। नव वै पुरुषे प्राणाः।
 नाभिर्दशमी। सप्राणमेवैनमभि चरति। एतावद्वै पुरुषस्य

स्वम्। यावत्प्राणाः। यावद्देवास्यास्ति। तद्भि चरति। स्वकृतं
 इरिणे जुहोति प्रदरे वा। एतद्वा अस्यै निर्ऋतिगृहीतम्।
 निर्ऋतिगृहीत एवैनं निर्ऋत्या ग्राहयति। यद्वाचः
 क्रूरम्। तेन वषट्करोति। वाच एवैनं क्रूरेण प्र वृश्चति।
 ताजगार्तिमार्च्छति॥ ७ ॥

दशहोता सृष्ट्या ऋच्छेद्याचष्टे रुन्ध एव तनुते निर्ऋतिगृहीतं पञ्च च॥ [१]

प्रजापतिरकामयत दर्शपूर्णमासौ सृजेयेति। स एतं
 चतुर्होतारमपश्यत्। तं मनसाऽनुद्रुत्याहवनीयेऽजुहोत्।
 ततो वै स दर्शपूर्णमासावसृजत। तावस्मात्सृष्टावपा-
 क्रामताम्। तौ ग्रहेणागृह्णात्। तद्ग्रहस्य ग्रहत्वम्।
 दर्शपूर्णमासावालभमानः। चतुर्होतारं मनसाऽनुद्रुत्या-
 हवनीये जुहुयात्। दर्शपूर्णमासावेव सृष्ट्वाऽऽरभ्य प्रतनुते॥ ८ ॥
 ग्रहो भवति। दर्शपूर्णमासयोः सृष्टयोर्धृत्यै। सौऽकामयत
 चातुर्मास्यानि सृजेयेति। स एतं पञ्चहोतारमपश्यत्।
 तं मनसाऽनुद्रुत्याहवनीयेऽजुहोत्। ततो वै स
 चातुर्मास्यान्यसृजत। तान्यस्मात्सृष्टान्यपाक्रामन्। तानि
 ग्रहेणागृह्णात्। तद्ग्रहस्य ग्रहत्वम्। चातुर्मास्यान्यालभमानः॥ ९ ॥

पञ्चहोतारं मनसाऽनुद्रुत्याहवनीये जुहुयात्। चातुर्मास्यान्येव
 सृष्ट्वाऽऽरभ्य प्रतनुते। ग्रहो भवति। चातुर्मास्यानां
 सृष्टानान्धृत्यै। सोऽकामयत पशुबन्धं सृजेयेति। स
 एतं षड्होतारमपश्यत्। तं मनसाऽनुद्रुत्याहवनीयेऽजुहोत्।
 ततो वै स पशुबन्धमसृजत। सोऽस्मात्सृष्टोऽपाक्रामत्।
 तद्ग्रहेणागृह्णात्॥१०॥

तद्ग्रहस्य ग्रहत्वम्। पशुबन्धेन यक्ष्यमाणः। षड्होतारं
 मनसाऽनुद्रुत्याहवनीये जुहुयात्। पशुबन्धमेव सृष्ट्वाऽऽरभ्य
 प्र तनुते। ग्रहो भवति। पशुबन्धस्य सृष्टस्य धृत्यै।
 सोऽकामयत सौम्यमध्वरं सृजेयेति। स एतं
 सप्तहोतारमपश्यत्। तं मनसाऽनुद्रुत्याहवनीयेऽजुहोत्।
 ततो वै स सौम्यमध्वरमसृजत॥११॥

सोऽस्मात्सृष्टोऽपाक्रामत्। तद्ग्रहेणागृह्णात्। तद्ग्रहस्य
 ग्रहत्वम्। दीक्षिष्यमाणः। सप्तहोतारं मनसाऽनुद्रुत्याहवनीये
 जुहुयात्। सौम्यमेवाध्वरं सृष्ट्वाऽऽरभ्य प्र तनुते। ग्रहो
 भवति। सौम्यस्याध्वरस्य सृष्टस्य धृत्यै। देवेभ्यो वै यज्ञो न
 प्राभवत्। तमेतावच्छः समभरन्॥१२॥

यत्संम्भाराः। ततो वै तेभ्यो यज्ञः प्राभवत्। यत्संम्भारा
भवन्ति। यज्ञस्य प्रभूत्यै। आतिथ्यमासाद्य व्याचष्टे। यज्ञमुखं
वा आतिथ्यम्। मुखत एव यज्ञं सम्भृत्य प्र तनुते। अयज्ञो
वा एषः। योऽपत्नीकः। न प्रजाः प्रजायेरन्। पत्नीर्व्याचष्टे।
यज्ञमेवाकः। प्रजानां प्रजननाय। उपसत्सु व्याचष्टे। एतद्वै
पत्नीनामायतनम्। स्व एवैनां आयतनेऽवकल्पयति॥१३॥

तनुत आलभमानोऽगृह्णादसृजताभरञ्जायेरन्थद्व॥ [२]

प्रजापतिरकामयत् प्रजायेयेति। स तपोऽतप्यत। स त्रिवृतं
स्तोममसृजत। तं पञ्चदशः स्तोमो मध्यत उदतृणत्। तौ
पूर्वपक्षश्चापरपक्षश्चाभवताम्। पूर्वपक्षं देवा अन्वसृज्यन्त।
अपरपक्षमन्वसुराः। ततो देवा अभवन्। पराऽसुराः। यं
कामयेत् वसीयान्त्स्यादिति॥१४॥

तं पूर्वपक्षे याजयेत्। वसीयानेव भवति। यं कामयेत्
पापीयान्त्स्यादिति। तमपरपक्षे याजयेत्। पापीयानेव
भवति। तस्मात्पूर्वपक्षोऽपरपक्षात्करुण्यतरः। प्रजापतिर्वै
दशहोता। चतुर्होता पञ्चहोता षड्होता सप्तहोता ऋतवः
संवत्सरः॥१५॥

प्रजाः पशव इमे लोकाः। य एवं प्रजापतिं बहोर्भूयांसं
वेद। बहोरेव भूयान्भवति। प्रजापतिर्देवासुरानसृजत। स
इन्द्रमपि नासृजत। तं देवा अब्रुवन्। इन्द्रं नो जनयेति।
सोऽब्रवीत्। यथाऽहं युष्मास्तपसाऽसृक्षि। एवमिन्द्रं
जनयध्वमिति॥१६॥

ते तपोऽतप्यन्त। त आत्मन्निन्द्रमपश्यन्। तमब्रुवन्।
जायस्वेति। सोऽब्रवीत्। किं भागधेयमभि जनिष्य इति।
ऋतून्संवत्सरम्। प्रजाः पशून्। इमाँल्लोकानित्यब्रुवन्। तं वै
माऽऽहुत्या प्र जनयतेत्यब्रवीत्॥१७॥

तश्चतुर्होत्रा प्राजनयन्। यः कामयेत वीरो म आजायेतेति।
स चतुर्होतारं जुहुयात्। प्रजापतिर्वै चतुर्होता। प्रजापतिरेव
भूत्वा प्रजायते। जजनदिन्द्रमिन्द्रियाय स्वाहेति ग्रहेण
जुहोति। आऽस्य वीरो जायते। वीरं हि देवा एतयाऽऽहुत्या
प्राजनयन्। आदित्याश्चाङ्गिरसश्च सुवर्गे लोकेऽस्पर्धन्त। वयं
पूर्वं सुवर्गं लोकमियाम वयं पूर्वं इति॥१८॥

त आदित्या एतं पश्चहोतारमपश्यन्। तं पुरा
प्रातरनुवाकादाग्नीध्रेऽजुहवुः। ततो वै ते पूर्वं सुवर्गं

लो॒कमा॑यन्। यः सु॒व॒र्गका॑मः स्यात्। स पञ्च॑होतारं पु॒रा
प्रा॑तरनुवा॒कादा॑ग्नी॒ध्रे जु॑ह्यात्। सं॒व॒त्स॒रो वै पञ्च॑होता।
सं॒व॒त्स॒रः सु॒व॒र्गो लो॒कः। सं॒व॒त्स॒र ए॒वर्तु॑षु॒ प्रति॑ष्ठाय। सु॒व॒र्गं
लो॒कमे॑ति। ते॒ऽब्रु॒वन्नङ्गि॑रस आ॒दि॒त्यान्॥१९॥

क्व॑ स्थ। क्व॑ वः स॒द्भ्यो ह॒व्यं व॑क्ष्याम॒ इति॑। छन्दः॑ स्वि॒त्य॑ब्रुवन्।
गा॒य॒त्रि॒यात्रि॑ष्टुभि॒ जग॑त्या॒मिति॑। तस्मा॒च्छन्दः॑ सु॒ स॒द्भ्य
आ॒दि॒त्येभ्यः॑। आ॒ङ्गी॒र॒सीः प्र॒जा ह॒व्यं व॑हन्ति। व॒हन्त्य॑स्मै
प्र॒जा ब॒लिम्। ऐ॒न॒मप्र॑तिख्यातं गच्छति। य ए॒वं वेद॑।
द्वा॒द॒श मा॒साः पञ्च॑र्तवः। त्रय॑ इ॒मे लो॒काः। अ॒सावा॑दि॒त्य
ए॒कवि॑ंशः। ए॒तस्मि॒न्वा ए॒ष श्रि॑तः। ए॒तस्मि॒न्प्रति॑ष्ठितः। य
ए॒वमे॒त॒ऽश्रि॑तं प्रति॑ष्ठितं वेद॑। प्र॒त्ये॒व ति॑ष्ठति॥२०॥

स्यादिति॑ सं॒व॒त्स॒रो ज॑नयध्व॒मिती॒त्य॒ब्रवी॒त्पूर्व॑ इत्या॒दि॒त्यानृ॒तव॑ष्पद्व॥ [३]

प्र॒जाप॑तिरकामयत् प्र जा॑येयेति॑। स ए॒तं द॑होतारमपश्यत्।
तेन॑ दश॒धाऽऽत्मा॑नं वि॒धाय॑। दश॑होत्राऽतप्यत। तस्य॒ चि॒त्तिः
स्रु॒गासी॑त्। चि॒त्तमा॑ज्यम्। तस्यै॒ताव॑त्ये॒व वा॒गासी॑त्। ए॒तावान्
यज्ञ॑क॒तुः। स च॑तुर्होतारमसृजत। सोऽन॑न्दत्॥२१॥

असृ॑क्षि॒ वा इ॒ममि॑ति॑। तस्य॒ सामो॑ ह॒विरासी॑त्। स

चतुर्होत्राऽतप्यत। सोऽताम्यत्। स भूरिति व्याहरत्।
 स भूमिमसृजत। अग्निहोत्रन्दर्शपूर्णमासौ यजूंषि। स
 द्वितीयमतप्यत। सोऽताम्यत्। स भुव इति व्याहरत्॥२२॥

सोऽन्तरिक्षमसृजत। चातुर्मास्यानि सामानि। स
 तृतीयमतप्यत। सोऽताम्यत्। स सुवरिति व्याहरत्।
 स दिवमसृजत। अग्निष्टोममुक्थ्यमतिरात्रमृचः। एता वै
 व्याहृतय इमे लोकाः। इमान्खलु वै लोकाननु प्रजाः
 पशवश्छन्दांसि प्राजायन्त। य एवमेताः प्रजापतेः प्रथमा
 व्याहृतीः प्रजाता वेद॥२३॥

प्र प्रजयां पशुभिर्मिथुनैर्जायते। स पञ्चहोतारमसृजत।
 स हविर्नाविन्दत। तस्मै सोमस्तनुवं प्रायच्छत्। एतत्तै
 हविरिति। स पञ्चहोत्राऽतप्यत। सोऽताम्यत्। स
 प्रत्यङ्मुखाधत। सोऽसुरानसृजत। तदस्याप्रियमासीत्॥२४॥

तद्दुर्वर्णं हिरण्यमभवत्। तद्दुर्वर्णस्य हिरण्यस्य जन्म।
 स द्वितीयमतप्यत। सोऽताम्यत्। स प्राङ्मुखाधत।
 स देवानसृजत। तदस्य प्रियमासीत्। तत्सुवर्णं
 हिरण्यमभवत्। तत्सुवर्णस्य हिरण्यस्य जन्म। य एव

सुवर्णस्य हिरण्यस्य जन्म वेद॥ २५॥

सुवर्णं आत्मना भवति। दुर्वर्णोऽस्य भ्रातृव्यः। तस्मात्सुवर्णं
हिरण्यं भार्यम्। सुवर्णं एव भवति। ऐनं प्रियङ्गच्छति
नाप्रियम्। स सप्तहोतारमसृजत। स सप्तहोत्रैव सुवर्णं
लोकमैत्। त्रिणवेन स्तोमैर्नैभ्यो लोकेभ्योऽसुरान्प्राणुदत।
त्रयस्त्रिंशेन प्रत्यतिष्ठत्। एकविंशेन रुचंमधत्॥ २६॥

सप्तदशेन प्राजायत। य एवं विद्वान्सोमैः यजते।
सप्तहोत्रैव सुवर्णं लोकमैति। त्रिणवेन स्तोमैर्नैभ्यो लोकेभ्यो
भ्रातृव्यान्प्राणुदते। त्रयस्त्रिंशेन प्रतितिष्ठति। एकविंशेन
रुचं धत्ते। सप्तदशेन प्र जायते। तस्मात्सप्तदशः स्तोमो न
निर्हृत्यः। प्रजापतिर्वै सप्तदशः। प्रजापतिमेव मध्यतो धत्ते
प्रजात्यै॥ २७॥

अनन्दद्भुव इति व्याहरद्वेदासीद्वेदाधत् प्रजात्यै॥ [४]

देवा वै वरुणमयाजयन्। स यस्यैयस्यै देवतायै
दक्षिणामनयत्। तामंल्लीनात्। तेऽब्रुवन्। व्यावृत्य प्रति
गृह्णाम। तथा नो दक्षिणा न ह्येष्यतीति। ते व्यावृत्य
प्रत्यगृह्णन्। ततो वै तान्दक्षिणां नाल्लीनात्। य एवं

विद्वान्व्यावृत्य दक्षिणां प्रतिगृह्णाति। नैनं दक्षिणा
व्रीणाति॥२८॥

राजां त्वा वरुणो नयतु देवि दक्षिणेऽग्नये हिरण्यमित्याह।
आग्नेयं वै हिरण्यम्। स्वयैवैनं देवतया प्रति गृह्णाति। सोमाय
वास इत्याह। सौम्यं वै वासः। स्वयैवैनं देवतया प्रति
गृह्णाति। रुद्राय गामित्याह। रौद्री वै गौः। स्वयैवैनं देवतया
प्रतिगृह्णाति। वरुणायाश्चमित्याह॥२९॥

वारुणो वा अश्वः। स्वयैवैनं देवतया प्रतिगृह्णाति। प्रजापतये
पुरुषमित्याह। प्राजापत्यो वै पुरुषः। स्वयैवैनं देवतया प्रति
गृह्णाति। मनवे तल्पमित्याह। मानवो वै तल्पः। स्वयैवैनं
देवतया प्रति गृह्णाति। उत्तानायांङ्गीरसायान इत्याह। इयं
वा उत्तान आङ्गीरसः॥३०॥

अनयैवैनं प्रति गृह्णाति। वैश्वानर्यर्चा रथं प्रति गृह्णाति।
वैश्वानरो वै देवतया रथः। स्वयैवैनं देवतया प्रति गृह्णाति।
तेनामृतत्वमंश्यामित्याह। अमृतमेवात्मन्धत्ते। वयो दात्र
इत्याह। वयं एवैनं कृत्वा। सुवर्गं लोकं गमयति। मयो
मह्यमस्तु प्रतिग्रहीत्र इत्याह॥३१॥

यद्वै शिवम्। तन्मयः। आत्मन एवैषा परीतिः। क इदं कस्मा
अदादित्याह। प्रजापतिर्वै कः। स प्रजापतये ददाति। कामः
कामायेत्याह। कामेन हि ददाति। कामेन प्रतिगृह्णाति। कामो
दाता कामः प्रतिग्रहीतेत्याह॥ ३२॥

कामो हि दाता। कामः प्रतिग्रहीता। कामः समुद्रमाविशेत्याह।
समुद्र इव हि कामः। नेव हि कामस्यान्तोऽस्ति। न
समुद्रस्य। कामेन त्वा प्रतिगृह्णामीत्याह। येन कामेन
प्रतिगृह्णाति। स एवैनमुष्मिल्लोके काम आगच्छति।
कामैतत्त एषा ते काम दक्षिणेत्याह। काम एव
तद्यजमानोऽमुष्मिल्लोके दक्षिणामिच्छति। न प्रतिग्रहीतरि।
य एवं विद्वान्दक्षिणां प्रतिगृह्णाति। अनृणामेवैनां प्रति
गृह्णाति॥ ३३॥

द्वीनात्यश्वमित्याहाङ्गीरसः प्रतिग्रहीत्र इत्याह प्रतिग्रहीतेत्याह दक्षिणेत्याह चत्वारि च॥—[५]

अन्तो वा एष यज्ञस्य। यद्वशममहः। दशमेऽहन्त्सर्पराज्ञियां
ऋग्भिः स्तुवन्ति। यज्ञस्यैवान्तङ्गत्वा। अन्नाद्यमव रुन्धते।
तिसृभिः स्तुवन्ति। त्रय इमे लोकाः। एभ्य एव
लोकेभ्योऽन्नाद्यमव रुन्धते। पृश्निवतीर्भवन्ति। अन्नं वै

पृश्निं॥३४॥

अन्नमेवाव रुन्धते। मनसा प्रस्तौति। मनसोद्गायति। मनसा
प्रति हरति। मन इव हि प्रजापतिः। प्रजापतेराप्त्यै। देवा वै
सर्पाः। तेषामियं राज्ञी। यत्सर्पराज्ञियां ऋग्भिः स्तुवन्ति।
अस्यामेव प्रति तिष्ठन्ति॥३५॥

चतुर्होतृन् होता व्याचष्टे। स्तुतमनुशंसति शान्त्यै।
अन्तो वा एष यज्ञस्य। यदशममहः। एतत्खलु वै देवानां
परमङ्गुह्यं ब्रह्म। यच्चतुर्होतारः। दशमेऽहं श्वतुर्होतृन्व्याचष्टे।
यज्ञस्यैवान्तं गत्वा। परमं देवानां गुह्यं ब्रह्माव रुन्धे। तदेव
प्रकाशं गमयति॥३६॥

तदेनं प्रकाशं गतम्। प्रकाशं प्रजानां गमयति। वाचं यच्छति।
यज्ञस्य धृत्यै। यजमानदेवत्यं वा अहः। भ्रातृव्यदेवत्यां
रात्रिः। अहा रात्रिन्ध्यायेत्। भ्रातृव्यस्यैव तल्लोकं वृद्धे।
यद्विवा वाचं विसृजेत्। अहर्भ्रातृव्यायोच्छिषेत्। यन्नक्तं
विसृजेत्। रात्रिं भ्रातृव्यायोच्छिषेत्। अधिवृक्षसूर्ये
वाचं विसृजति। एतावन्तमेवास्मै लोकमुच्छिषति।
यावदादित्योऽस्तमेति॥३७॥

पृश्निं तिष्ठन्ति गमयति शिःषेत्यञ्च च॥ [६]

प्रजापतिः प्रजा असृजत। ताः सृष्टाः समंश्लिष्यन्। ता
रूपेणानुप्राविशत्। तस्मादाहुः। रूपं वै प्रजापतिरिति। ता
नाम्नाऽनु प्राविशत्। तस्मादाहुः। नाम वै प्रजापतिरिति।
तस्मादप्यामित्रौ सङ्गत्य। नाम्ना चेद्धयेते॥३८॥

मित्रमेव भवतः। प्रजापतिर्देवासुरानसृजत। स इन्द्रमपि
नासृजत। तं देवा अब्रुवन्। इन्द्रं नो जनयेति। स
आत्मन्निन्द्रमपश्यत्। तमसृजत। तन्निष्ठुर्वीर्यं भूत्वाऽनु
प्राविशत्। तस्य वज्रः पञ्चदशो हस्तः आपद्यत।
तेनोदय्यासुरानभ्यभवत्॥३९॥

य एवं वेद। अभि भ्रातृव्यान्भवति। ते देवा असुरैर्विजित्य।
सुवर्गं लोकमायन्। तैऽमुष्मिल्लोके व्यक्षुध्यन्। तैऽब्रुवन्।
अमृतः प्रदानं वा उपजिजीविमेति। ते सप्तहोतारं
यज्ञं विधाययास्यम्। आङ्गीरसं प्राहिण्वन्। एतेनामुत्र
कल्पयेति॥४०॥

तस्य वा इयङ्कृतिः। यदिदङ्किं च। य एवं वेद। कल्पन्तेऽस्मै। स
वा अयं मनुष्येषु यज्ञः सप्तहोता। अमुत्र सद्ध्यो देवेभ्यो हव्यं

ब॒हति। य ए॒वं वेद॑। उ॒पैनं॑ य॒ज्ञो न॑मति। सौ॒ऽमन्य॑त। अ॒भि
वा इ॒मै॑ऽस्मा॒ल्लो॒काद॑मुं लो॒कं क॑मिष्यन्त॒ इति॑। स वाच॑स्पते
हृदि॑ति॒ व्याह॑रत्। तस्मा॑त्पु॒त्रो हृद॑यम्। तस्मा॑द॒स्माल्लो॒काद॑मुं
लो॒कत्रा॑भि का॑मयन्ते। पु॒त्रो हि हृद॑यम्॥४१॥

हृय॑न्ते अ॒भवत्क॑ल्प॒येतीति॑ च॒त्वारि॑ च॥ [७]

दे॒वा वै च॑तु॒र्होतृ॑भि॒र्यज्ञ॑म॒तन्व॑त। ते वि पा॒प्मना॑
भ्रातृ॑व्ये॒णाज॑यन्त। अ॒भि सु॑व॒र्गं लो॒कम॑जयन्। य ए॒वं
वि॒द्वाऽश्च॑तु॒र्होतृ॑भि॒र्यज्ञ॑न्त॒नुते॑। वि पा॒प्मना॑ भ्रातृ॑व्ये॒ण ज॑यते।
अ॒भि सु॑व॒र्गं लो॒कं ज॑यति। षड्ढो॑त्रा प्राय॒णीय॑मा सा॑दयति।
अ॒मुष्मै॑ वै लो॒काय॑ षड्ढो॑ता। घ्नन्ति॒ खलु॑ वा ए॒तत्सोम॑म्।
यद॑भिषु॒ण्वन्ति॑॥४२॥

ऋ॒जुधै॑वैन॒ममुं॑ लो॒कं ग॑मयति। चतु॒र्होत्रा॑ऽऽति॒थ्यम्। यशो॑
वै चतु॒र्होता॑। यश॑ ए॒वात्म॑न्ध॒त्ते। प॒ञ्चहो॑त्रा प॒शुमु॑प॒साद॑यति।
सु॒व॒र्ग्यो वै प॒ञ्चहो॑ता। यज॑मानः प॒शुः। यज॑मानमे॒व सु॑व॒र्गं
लो॒कं ग॑मयति। ग्रहा॑न्गृही॒त्वा स॒प्तहो॑तारं जुहोति। इ॒न्द्रि॒यं वै
स॒प्तहो॑ता॥४३॥

इ॒न्द्रि॒यमे॒वात्म॑न्ध॒त्ते। यो वै च॑तु॒र्होतृ॑ननु॒स॒व॒नन्त॑र्पयति।

तृप्यति प्रजयां पशुभिः। उपैनं सोमपीथो नमति।
 बहिष्पवमाने दशहोतारं व्याचक्षीत। माध्यं दिने
 पवमाने चतुर्होतारम्। आर्भवे पवमाने पञ्चहोतारम्।
 पितृयज्ञे षड्होतारम्। यज्ञायज्ञियस्य स्तोत्रे सप्तहोतारम्।
 अनुसवनमेवैनां स्तर्पयति॥४४॥

तृप्यति प्रजयां पशुभिः। उपैनं सोमपीथो नमति।
 देवा वै चतुर्होतृभिः सूत्रमांसत। ऋद्धिपरिमितं
 यशस्कामाः। तेऽब्रुवन्। यन्नः प्रथमं यशं ऋच्छात्।
 सर्वेषान्नस्तत्सहासदिति। सोमश्चतुर्होत्रा। अग्निः पञ्चहोत्रा।
 धाता षड्होत्रा॥४५॥

इन्द्रः सप्तहोत्रा। प्रजापतिर्दशहोत्रा। तेषां सोमं
 राजानं यशं आर्च्छत्। तन्न्यकामयत्। तेनापाक्रामत्।
 तेन प्रलायमचरत्। तं देवाः प्रैषैः प्रैषमैच्छन्। तत्प्रेषाणां
 प्रैषत्वम्। निविद्धिर्न्यवेदयन्। तन्निविदां निवित्त्वम्॥४६॥

आप्रीभिरापुवन्। तदाप्रीणामाप्रित्वम्। तमघ्नन्। तस्य यशो
 व्यगृह्णत। ते ग्रहा अभवन्। तद्ग्रहाणाङ्ग्रहत्वम्। यस्यैवं विदुषो
 ग्रहा गृह्यन्ते। तस्य त्वैव गृहीताः। तेऽब्रुवन्। यो वै नः

श्रेष्ठोऽभूत्॥४७॥

तमवधिष्म। पुनरिमं सुवामहा इति। तच्छन्दोभिरसुवन्त।
तच्छन्दसाञ्छन्दस्त्वम्। साम्ना समानयन्। तत्साम्नः
सामत्वम्। उक्थैरुदस्थापयन्। तदुक्थानामुक्थत्वम्। य एवं
वेद। प्रत्येव तिष्ठति॥४८॥

सर्वमायुरेति। सोमो वै यशः। य एवं विद्वान्सोममागच्छति।
यश एवैनमृच्छति। तस्मादाहुः। यश्चैवं वेद यश्च न। तावुभौ
सोममागच्छतः। सोमो हि यशः। तन्त्वाऽव यश
ऋच्छतीत्याहुः। यः सोमे सोमं प्राहेति। तस्मात्सोमे सोमः
प्रोच्यः। यश एवैनमृच्छति॥४९॥

अभिषुण्वन्ति सप्तर्हता तर्पयति षड्विंश निवित्वमभूत्तिष्ठति प्राहेति द्वे च॥—————[८]

इदं वा अग्रे नैव किं च नासीत्। न द्यौरासीत्। न
पृथिवी। नान्तरिक्षम्। तदसदेव सन्मनोऽकुरुत स्यामिति।
तदतप्यत। तस्मात्तेपानाद्धूमोऽजायत। तद्भूयोऽतप्यत।
तस्मात्तेपानादग्निरजायत। तद्भूयोऽतप्यत॥५०॥

तस्मात्तेपानाज्योतिरजायत। तद्भूयोऽतप्यत। तस्मात्तेपाना-
दर्चिरजायत। तद्भूयोऽतप्यत। तस्मात्तेपानान्मरीचयो-

ऽजायन्त। तद्भूयोऽतप्यत। तस्मात्तेपा॒नादु॒दारा अ॑जायन्त।
 तद्भूयोऽतप्यत। तद॒भ्रमि॑व॒ सम॑हन्यत। तद्व॒स्तिम॑भि॒नत्॥५१॥
 स संमु॒द्रोऽभव॑त्। तस्मात्समु॒द्रस्य॑ न पि॒बन्ति। प्र॒जन॑नमि॒व
 हि म॑न्यन्ते। तस्मात्प॒शोर्जा॑य॒माना॒दापः॑ पु॒रस्ता॑द्यन्ति।
 तद्व॒श॑होताऽन्व॑सृज्यत। प्र॒जाप॑तिर्वै द॒श॑होता। य ए॒वन्तप॑सो
 वी॒र्यं॑ वि॒द्वाꣳ स्तप्य॑ते। भव॑त्ये॒व। तद्वा इ॒दमा॑पः
 स॒लिल॑मासीत्। सोऽरो॒दीत्प्र॒जाप॑तिः॥५२॥

स कस्मा॑ अ॒ज्ञि। यद्य॒स्या अ॑प्रति॒ष्ठाया॒ इति॑। यद॒प्स्व॑वाप॑द्यत।
 सा पृ॒थि॒व्य॑भवत्। यद्व॒मृष्ट॑। तद॒न्तरि॑क्षमभवत्।
 यद॒र्ध्व॑मुद॒मृष्ट॑। सा द्यौ॑रभवत्। यदरो॒दीत्। तद॒नयो॑
 रोद॒स्त्वम्॥५३॥

य ए॒वं वेद॑। नास्य॑ गृ॒हे रु॑दन्ति। ए॒तद्वा ए॒षां लो॒कानां॑ जन्म॑।
 य ए॒वमे॒षां लो॒कानां॑ जन्म॒ वेद॑। नैषु लो॒केष्वा॒र्तिमा॑च्छति।
 स इ॒मां प्र॑ति॒ष्ठाम॑विन्दत। स इ॒मां प्र॑ति॒ष्ठां वि॒त्वाऽका॑मयत्
 प्रजा॑येयेति॑। स तपोऽतप्यत। सोऽन्त॑र्वा॒नभव॑त्। स
 ज॒घना॑द॒सुरा॑नसृजत॥५४॥

तेभ्यो॑ मृ॒न्मये॒ पात्रे॑ऽन्नम॒दुह॑त्। याऽस्य॒ सा त॒नूरा॑सीत्।

तामपा॑हता। सा तमि॑स्त्राऽभवत्। सौ॑कामयत् प्रजा॑येयेति।
 स तपो॑ऽतप्यत। सौ॑न्तर्वा॒नभवत्। स प्र॒जन॑नादेव
 प्र॒जा अ॑सृजत। तस्मा॑दि॒मा भूयि॑ष्ठाः। प्र॒जन॑ना॒द्धोना॒
 अ॑सृजत॥५५॥

ताभ्यो॑ दा॒रुम॑ये पात्रे॒ पयो॑ऽदुहत्। याऽस्य॒ सा
 त॒नूरासी॑त्। तामपा॑हता। सा जो॒त्स्नाऽभवत्। सौ॑कामयत्
 प्रजा॑येयेति। स तपो॑ऽतप्यत। सौ॑न्तर्वा॒नभवत्। स
 उ॑पप॒क्षाभ्या॑मेव॒र्तून॑सृजत। तेभ्यो॑ रज्ज॒ते पात्रे॑ घृ॒तम॑दुहत्।
 याऽस्य॒ सा त॒नूरासी॑त्॥५६॥

तामपा॑हता। सौ॑होरा॒त्रयोः॑ स॒न्धिरे॑भवत्। सौ॑कामयत्
 प्रजा॑येयेति। स तपो॑ऽतप्यत। सौ॑न्तर्वा॒नभवत्। स
 मुखा॑द्दे॒वान॑सृजत। तेभ्यो॑ हरि॑ते पात्रे॒ सोम॑मदुहत्। याऽस्य॒
 सा त॒नूरासी॑त्। तामपा॑हता। तद॑ह॒रभवत्॥५७॥

ए॒ते वै प्र॒जाप॑ते॒र्दोहाः॑। य ए॒वं वेद॑। दु॒ह ए॒व प्र॒जाः। दि॒वा
 वै नो॑ऽभू॒दिति॑। तद्दे॒वाना॑न्दे॒वत्व॑म्। य ए॒वं दे॒वानां॑ दे॒वत्वं
 वेद॑। दे॒वाने॒व भ॑वति। ए॒तद्वा अ॑होरा॒त्राणां॑ जन्म॑। य
 ए॒वम॑होरा॒त्राणां॑ जन्म॑ वेद॑। नाहो॑रा॒त्रेष्वार्ति॑माच्छ॑ति॥५८॥

अस॒तोऽधि॒ मनो॑ऽसृज्यत। मनः॑ प्र॒जाप॑तिमसृजत।
 प्र॒जाप॑तिः प्र॒जा अ॑सृजत। तद्वा इ॒दं मन॑स्ये॒व पर॑मं
 प्रति॑ष्ठितम्। यदि॒दङ्किं॑ च। तदे॒तच्छो॑वस्य॒सन्नाम॑ ब्रह्म।
 व्यु॒च्छन्ती॑ व्यु॒च्छन्त्यस्मै॑ वस्य॑सीवस्यसी॒ व्यु॒च्छति॑। प्रजा॑यते
 प्र॒जया॑ प॒शुभिः॑। प्र पर॑मे॒ष्ठिनो॑ मा॒त्रा॑माप्नोति। य ए॒वं
 वेद॑॥५९॥

अ॒ग्नि॒रजा॑यत॒ तद्भूयो॑ऽतप्यताभिनदरोदीत्प्रजाप॑तीरोद॒स्त्वम॑सृज॒तासृ॑जत घृ॒तम॑दुह॒द्याऽस्य॑ सा
 त॒नूरा॑सीद॒हर॑भवदृच्छति॒ वेदं॑ (इ॒दं धूमो॑ऽग्नि॒ज्योति॑र॒चिर्म॑रीचय उ॒दारा॑स्तद॒ब्र॑ स ज॒घना॑त्सा
 तमि॑न्ना स प्र॒जन॑नात्सा जोत्सा स उप॒प॒क्षाभ्या॑ सौ॒होरा॑त्रयोः स॒न्धिः स मु॒खात्तद॑हर्दे॒ववा॑न्मृन्मये
 दारु॑मये रज॒ते हरि॑ते तेभ्य॒स्ताभ्यो॑ द्वे तेऽन्नं॒ पयो॑ घृ॒तं सोम॑म्॥) [९]

प्र॒जाप॑तिरिन्द्रमसृजतानुजाव॑रं दे॒वाना॑म्। तं प्राहि॑णोत्।
 परे॑हि। ए॒तेषां॑ दे॒वाना॑मधि॒पति॑रे॒धीति॑। तं दे॒वा अ॑ब्रुवन्।
 कस्त्वम॑सि। व॒यं वै त्वच्छ्रे॒यांसः॑ स्म॒ इति॑। सौ॒ऽब्रवी॑त्।
 कस्त्वम॑सि व॒यं वै त्वच्छ्रे॒यांसः॑ स्म॒ इति॑ मा दे॒वा अ॑वोचं॒
 नि॒ति। अथ॒ वा इ॒दन्त॑र्हि प्र॒जाप॑तौ ह॒र आ॑सीत्॥६०॥

यद॒स्मिन्ना॑दित्ये। तदे॒नम॑ब्रवीत्। ए॒तन्मे॒ प्रय॑च्छ। अथा॒हमे॒तेषां॑
 दे॒वाना॑मधि॒पति॑र्भविष्यामीति॑। को॒ऽहं॑ स्या॒मित्य॑ब्रवीत्।
 ए॒तत्प्र॑दायेति॑। ए॒तत्स्या॑ इत्य॑ब्रवीत्। यदे॒तद्वी॑षीति॑। को ह॒

वै नामं प्रजापतिः। य एवं वेद॥६१॥

विदुरेनन्नाम्ना॥ तदस्मै रुक्मं कृत्वा प्रत्यमुञ्चत्। ततो वा इन्द्रो देवानामधिपतिरभवत्। य एवं वेद। अधिपतिरेव समानानां भवति। सोऽमन्यत। किङ्किं वा अकरमिति। स चन्द्रं म आहुरेति प्रालपत्। तच्चन्द्रमसश्चन्द्रमस्त्वम्। य एवं वेद॥६२॥

चन्द्रवानेव भवति। तं देवा अब्रुवन्। सुवीर्यो मर्या यथा गोपायत् इति। तत्सूर्यस्य सूर्यत्वम्। य एवं वेद। नैनन्दभ्रोति। कश्च नास्मिन्वा इदमिन्द्रियं प्रत्यस्थादिति। तदिन्द्रस्येन्द्रत्वम्। य एवं वेद। इन्द्रियाव्येव भवति॥६३॥

अयं वा इदं परमोऽभूदिति। तत्परमेष्ठिनः परमेष्ठित्वम्। य एवं वेद। परमामेव काष्ठां गच्छति। तं देवाः समन्तं पर्यविशन्। वसंवः पुरस्तात्। रुद्रा दक्षिणतः। आदित्याः पश्चात्। विश्वे देवा उत्तरतः। अङ्गिरसः प्रत्यश्चम्॥६४॥

साध्याः पराश्चम्। य एवं वेद। उपैनं समाः संविशन्ति। स प्रजापतिरेव भूत्वा प्रजा आवयत्। ता अस्मै नातिष्ठन्तान्नाद्याय। ता मुखं पुरस्तात्पश्यन्तीः।

दक्षिणतः पर्यायन्। स दक्षिणतः पर्यवर्तयत। ता मुखं
पुरस्तात्पश्यन्तीः। मुखन्दक्षिणतः॥६५॥

पश्चात्पर्यायन्। स पश्चात्पर्यवर्तयत। ता मुखं पुरस्तात्पश्यन्तीः।
मुखन्दक्षिणतः। मुखं पश्चात्। उत्तरतः पर्यायन्। स उत्तरतः
पर्यवर्तयत। ता मुखं पुरस्तात्पश्यन्तीः। मुखन्दक्षिणतः।
मुखं पश्चात्॥६६॥

मुखमुत्तरतः। ऊर्ध्वा उदायन्। स उपरिष्ठान्यवर्तयत।
ताः सर्वतोमुखो भूत्वाऽऽवयत्। ततो वै तस्मै प्रजा
अतिष्ठन्तान्नाद्याय। य एवं विद्वान्परि च वर्तयते नि
च। प्रजापतिरेव भूत्वा प्रजा अन्ति। तिष्ठन्तेऽस्मै प्रजा
अन्नाद्याय। अन्नाद एव भवति॥६७॥

आसीद्वेदं चन्द्रमस्त्वं य एवं वेदन्द्रियाव्यैव भवति प्रत्यञ्चं मुखन्दक्षिणतो मुखं पश्चान्नवं
च॥

[१०]

प्रजापतिरकामयत बहोर्भूयान्त्स्यामिति। स एतं
दहोतारमपश्यत्। तं प्रायुङ्क्त। तस्य प्रयुक्ति बहोर्भूयान्भवत्।
यः कामयेत बहोर्भूयान्त्स्यामिति। स दशहोतारं प्रयुञ्जीत।
बहोरेव भूयान्भवति। सौऽकामयत वीरो म आजायेतेति।

स दशहोतुश्चतुर्होतारं निरमिमीत। तं प्रायुङ्क्त॥६८॥

तस्य प्रयुक्तीन्द्रोऽजायत। यः कामयेत वीरो म आजायेतेति।
स चतुर्होतारं प्रयुञ्जीत। आऽस्य वीरो जायते। सोऽकामयत
पशुमान्त्स्यामिति। स चतुर्होतुः पञ्चहोतारं निरमिमीत।
तं प्रायुङ्क्त। तस्य प्रयुक्ति पशुमानभवत्। यः कामयेत
पशुमान्त्स्यामिति। स पञ्चहोतारं प्रयुञ्जीत॥६९॥

पशुमानेव भवति। सोऽकामयतर्तवो मे कल्पेरन्निति।
स पञ्चहोतुः षड्होतारं निरमिमीत। तं प्रायुङ्क्त। तस्य
प्रयुक्त्यृतवोऽस्मा अकल्पन्त। यः कामयेतर्तवो मे
कल्पेरन्निति। स षड्होतारं प्रयुञ्जीत। कल्पन्तेऽस्मा ऋतवः।
सोऽकामयत सोमपः सोमयाजी स्याम्। आ मे सोमपः
सोमयाजी जायेतेति॥७०॥

स षड्होतुः सप्तहोतारं निरमिमीत। तं प्रायुङ्क्त। तस्य
प्रयुक्ति सोमपः सोमयाज्यभवत्। आऽस्य सोमपः
सोमयाज्यजायत। यः कामयेत सोमपः सोमयाजी स्याम्।
आ मे सोमपः सोमयाजी जायेतेति। स सप्तहोतारं प्रयुञ्जीत।
सोमप एव सोमयाजी भवति। आऽस्य सोमपः सोमयाजी

जायते। स वा ए॒ष प॒शुः पञ्च॒धा प्र॒ति॒ति॒ष्ठति॥७१॥

प॒द्भि॒र्मुखे॑न। ते दे॒वाः प॒शून् वि॒त्वा। सु॒व॒र्गं लो॒कमा॑यन्।
तै॑ऽमु॒ष्मि॑ल्लो॒के व्य॑क्षुध्यन्। तै॑ऽब्रुवन्। अ॒मु॒तः प्र॒दानं॑ वा
उप॑जिजीवि॒मेति॑। ते स॒प्तहो॑तारं य॒ज्ञं वि॒धाया॒यास्य॑म्।
आ॒ङ्गी॒र॒सं प्रा॑हि॒ण्वन्। ए॒तेना॒मु॒त्रं क॑ल्प॒येति॑। तस्य॒ वा
इ॒यङ्कृ॑तिः॥७२॥

यदि॒दङ्किं॑ च। य ए॒वं वेद॑। क॒ल्प॑तेऽस्मै। स वा अ॒यं
म॑नु॒ष्ये॑षु य॒ज्ञः स॒प्तहो॑ता। अ॒मु॒त्रं स॒द्भ्यो दे॒वेभ्यो॑ ह॒व्यं व॑हति।
य ए॒वं वेद॑। उपै॑नं य॒ज्ञो न॑मति। यो वै चतु॑र्होत॒ृणां नि॒दानं॑
वेद॑। नि॒दानं॑वान्भवति। अ॒ग्नि॒हो॒त्रं वै द॑श॒होतु॑र्नि॒दानम्।
द॒र्श॒पूर्ण॑मासौ चतु॑र्होतुः। चा॒तु॒र्मा॒स्यानि॑ पञ्च॒होतुः।
प॒शुब॒न्ध॒ष्प॒ङ्कोतुः। सौ॒म्योऽध्व॑रः स॒प्तहो॑तुः। ए॒तद्वै चतु॑र्होत॒ृणां
नि॒दानम्। य ए॒वं वेद॑। नि॒दानं॑वान्भवति॥७३॥

अ॒मि॒मीत॒ तं प्रा॑युङ्क्त पञ्च॒होता॑रं प्र यु॒ञ्जीत॑ जाये॒तेति॑ तिष्ठति कृ॒त्ति॒र्द॑श॒होतु॑र्नि॒दानं॑ स॒प्त
च॑॥

[११]

प्र॒जाप॑तिरकामयत प्र॒जाः सृ॑जे॒येति॑ प्र॒जाप॑तिरकामयत द॒र्श॒पूर्ण॑मासौ सृ॑जे॒येति॑
प्र॒जाप॑तिरकामयत् प्रजा॒ये॒येति॑ स तपः स त्रि॒वृ॒तं प्र॒जाप॑तिरकामयत् द॒श॒होता॑रं तेन

दशधाऽऽत्मानं देवा वै वरुणमन्तो वै प्रजापतिस्ताः सृष्टाः समश्लिष्यं देवा वै
चतुर्होतृभिर्दिदं वा अग्नें प्रजापतिरिन्द्रं प्रजापतिरकामयत बहोर्भूयानेकादश॥११॥

प्रजापतिस्तद्वहंस्य प्रजापतिरकामयतानयैवैनत्तस्य वा इयं कृप्तिस्तस्मात्तेपानाज्योतिर्यदस्मिन्नादित
स षड्वैतुः सप्तहोतारत्रिसप्ततिः॥७३॥

प्रजापतिरकामयत निदानवान्भवति॥

हरिः ओम्॥

॥इति श्रीकृष्णयजुर्वेदीयतैत्तिरीयब्राह्मणे द्वितीयाष्टके
द्वितीयः प्रपाठकः समाप्तः॥

॥तृतीयः प्रश्नः॥

॥तैत्तिरीयब्राह्मणे द्वितीयाष्टके तृतीयः प्रपाठकः॥

ब्रह्मवादिनो वदन्ति। किञ्चतुर्होतृणाञ्चतुर्होतृत्वमिति।
 यदेवेषु चतुर्धा होतारः। तेन चतुर्होतारः। तस्माच्चतुर्होतार
 उच्यन्ते। तच्चतुर्होतृणाञ्चतुर्होतृत्वम्। सोमो वै चतुर्होता।
 अग्निः पञ्चहोता। धाता षड्होता। इन्द्रः सप्तहोता॥१॥

प्रजापतिर्दशहोता। य एवञ्चतुर्होतृणामृद्धिं वेद। ऋध्नोत्येव।
 य एषामेवं बन्धुतां वेद। बन्धुमान्भवति। य एषामेवं क्लृप्तिं वेद।
 कल्पन्तेऽस्मै। य एषामेवमायतनं वेद। आयतनवान्भवति। य
 एषामेवं प्रतिष्ठां वेद॥२॥

प्रत्येव तिष्ठति। ब्रह्मवादिनो वदन्ति। दशहोता चतुर्होता।
 पञ्चहोता षड्होता सप्तहोता। अथ कस्माच्चतुर्होतार
 उच्यन्त इति। इन्द्रो वै चतुर्होता। इन्द्रः खलु
 वै श्रेष्ठो देवतानामुपदेशनात्। य एवमिन्द्रः श्रेष्ठ
 देवतानामुपदेशनाद्वेद। वसिष्ठः समानानां भवति।
 तस्माच्छ्रेष्ठमायन्तं प्रथमेनैवानु बुध्यन्ते। अयमागन्।
 अयमवासादिति। कीर्तिरस्य पूर्वाऽऽगच्छति जनतामायतः।

अथो॑ ए॒नं प्रथ॑मे॒नै॒वानु॑ बु॒ध्यन्ते॑। अ॒य॒माग॑न्। अ॒य॒मवा॑सा॒दिति॑॥ ३

सप्त॑हो॒ता प्रति॑ष्ठां वेदं बु॒ध्यन्ते॑ षट्॑॥ [१]

दक्षि॑णां प्रति॒ग्रही॑ष्यन्त्सप्त॑द॒शकृ॑त्वोऽप॑न्यात्। आ॒त्मानं॑ मे॒व
समि॑न्धे। तेज॑से वी॒र्या॑य। अथो॑ प्र॒जाप॑तिरे॒वेना॑ भू॒त्वा
प्रति॑ गृह्णाति। आ॒त्मनो॑ऽना॒त्यै। यद्ये॑न॒मात्वि॑ज्याद्धृतः॑ सन्तं
नि॒रह॑रेरन्। आग्नी॑ध्रे जुहु॒याद॒शहो॑तारम्। च॒तुर्गृ॑ही॒तेना॑ज्ये॒न।
पु॒रस्ता॑त्प्र॒त्यङ्घ्रि॑ष्ठन्। प्र॒तिलो॑मं वि॒ग्राह॑म्॥ ४॥

प्रा॒णाने॒वास्यो॑प दासयति। यद्ये॑नं पुन॑रुप॒ शि॒क्षे॑युः। आग्नी॑ध्र
ए॒व जु॑हु॒याद॒शहो॑तारम्। च॒तुर्गृ॑ही॒तेना॑ज्ये॒न। प॒श्चात्प्रा॑डासीनः।
अ॒नुलो॑ममवि॒ग्राह॑म्। प्रा॒णाने॒वास्मै॑ कल्पयति। प्राय॑श्चि॒त्ती
वा॒ग्योते॑त्यृ॒तुमु॒खऋ॑तु॒मुखे॑ जुहोति। ऋ॒तूने॒वास्मै॑ कल्पयति।
कल्प॑न्तेऽस्मा ऋ॒तवः॑॥ ५॥

क्लृ॒प्ता अ॑स्मा ऋ॒तव॑ आ॒यन्ति॑। षड्द्वौ॑ता॒ वै भू॒त्वा प्र॒जाप॑तिरि॒दः
सर्व॑मसृजत। स मनो॑ऽसृजत। मन॒सोऽधि॑ गाय॒त्रीम॑सृजत।
तद्गा॑य॒त्रीं यश॑ आर्च्छत्। तामा॑ऽल॒भत॑। गा॒य॒त्रिया॑ अधि॒
छन्दा॑ऽस्यसृजत। छन्दा॑भ्योऽधि॒ साम॑। तत्साम॑ यश॑
आर्च्छत्। तदा॑ऽल॒भत॑॥ ६॥

साम्नोऽधि यजूंष्यसृजत। यजुर्भ्योऽधि विष्णुम्। तद्विष्णुं
यशं आर्च्छत्। तमाऽलभत। विष्णोरध्योषधीरसृजत।
ओषधीभ्योऽधि सोमम्। तत्सोमं यशं आर्च्छत्। तमाऽलभत।
सोमादधि पशूनंसृजत। पशुभ्योऽधीन्द्रम्॥७॥

तदिन्द्रं यशं आर्च्छत्। तदेनन्नाति प्राच्यंवत। इन्द्रं इव
यशस्वी भवति। य एवं वेद। नैनं यशोऽति प्रच्यंवते।
यद्वा इदङ्किं च। तत्सर्वमुत्तान एवाङ्गीरसः प्रत्यंगृह्णात्।
तदेनं प्रतिगृहीतन्नाहिनत्। यत्किं च प्रतिगृहीयात्।
तत्सर्वमुत्तानस्त्वाङ्गीरसः प्रतिगृह्णात्वित्येव प्रतिगृहीयात्।
इयं वा उत्तान आङ्गीरसः। अनयैवैनत्प्रति गृह्णाति। नैनं
हिनस्ति। बर्हिषा प्रतीयाद्वां वाऽश्वं वा। एतद्वै पशूनां प्रियं
धामं। प्रियेणैवैनं धाम्ना प्रत्येति॥८॥

विग्राहमृतवस्तदाऽलभतेन्द्रं गृह्णीयात्थद्वं॥ [२]

यो वा अविद्वान्निवर्तयते। विशीर्षा सपाप्माऽमुष्मिल्लोके
भवति। अथ यो विद्वान्निवर्तयते। सशीर्षा विपाप्माऽमुष्मिल्लोके
भवति। देवता वै सप्त पुष्टिकामा न्यवर्तयन्त। अग्निश्च
पृथिवी च। वायुश्चान्तरिक्षं च। आदित्यश्च द्यौश्च चन्द्रमाः।

अग्निर्न्यवर्तयत। स साहस्रमपुष्यत्॥९॥

पृथिवी न्यवर्तयत। सौषधीभिर्वनस्पतिभिरपुष्यत्।
वायुर्न्यवर्तयत। स मरीचीभिरपुष्यत्। अन्तरिक्षं न्यवर्तयत।
तद्वयोभिरपुष्यत्। आदित्यो न्यवर्तयत। स रश्मिभिरपुष्यत्।
द्यौर्न्यवर्तयत। सा नक्षत्रैरपुष्यत्। चन्द्रमा न्यवर्तयत।
सौऽहोरात्रैरर्धमासैर्मासैर्ऋतुभिः संवत्सरेणापुष्यत्।
तान्पोषां न्युष्यति। याऽस्तेऽपुष्यन्। य एवं विद्वान्नि च
वर्तयते परि च॥१०॥

अपुष्यन्नक्षत्रैरपुष्यत्पञ्च च॥ [३]

तस्य वा अग्नेर्हिरण्यं प्रतिजग्रहुषः। अर्धमिन्द्रियस्यापाक्रामत्।
तदेतेनैव प्रत्यंगृह्णात्। तेन वै सौऽर्धमिन्द्रियस्यात्मन्नुपाधत्त।
अर्धमिन्द्रियस्यात्मन्नुपाधत्ते। य एवं विद्वान् हिरण्यं
प्रतिगृह्णाति। अथ योऽविद्वान्प्रति गृह्णाति। अर्धमस्येन्द्रियस्याप
क्रामति। तस्य वै सोमस्य वासः प्रतिजग्रहुषः।
तृतीयमिन्द्रियस्यापाक्रामत्॥११॥

तदेतेनैव प्रत्यंगृह्णात्। तेन वै स तृतीयमिन्द्रियस्यात्मन्नुपाधत्त।
तृतीयमिन्द्रियस्यात्मन्नुपाधत्ते। य एवं विद्वान् वासः

प्रतिगृह्णाति। अथ योऽविद्वान्प्रति गृह्णाति। तृतीयमस्येन्द्रियस्याप
 क्रामति। तस्य वै रुद्रस्य गां प्रतिजग्रहुषः। चतुर्थमिन्द्रियस्याप
 तामेतेनैव प्रत्यंगृह्णात्। तेन वै स चतुर्थमिन्द्रियस्यात्मन्नुपाधत्त॥ १२
 चतुर्थमिन्द्रियस्यात्मन्नुपाधत्ते। य एवं विद्वान्गां प्रतिगृह्णाति।
 अथ योऽविद्वान्प्रतिगृह्णाति। चतुर्थमस्येन्द्रियस्याप क्रामति।
 तस्य वै वरुणस्याश्वं प्रतिजग्रहुषः। पञ्चममिन्द्रियस्यापक्रामत्।
 तमेतेनैव प्रत्यंगृह्णात्। तेन वै स पञ्चममिन्द्रियस्यात्मन्नुपाधत्त।
 पञ्चममिन्द्रियस्यात्मन्नुपाधत्ते। य एवं विद्वानश्वं प्रतिगृह्णाति॥ १३
 अथ योऽविद्वान्प्रतिगृह्णाति। पञ्चममस्येन्द्रियस्याप
 क्रामति। तस्य वै प्रजापतेः पुरुषं प्रतिजग्रहुषः।
 षष्ठमिन्द्रियस्यापक्रामत्। तमेतेनैव प्रत्यंगृह्णात्। तेन वै स
 षष्ठमिन्द्रियस्यात्मन्नुपाधत्त। षष्ठमिन्द्रियस्यात्मन्नुपाधत्ते। य
 एवं विद्वान्पुरुषं प्रतिगृह्णाति। अथ योऽविद्वान्प्रतिगृह्णाति।
 षष्ठमस्येन्द्रियस्याप क्रामति॥ १४॥

तस्य वै मनोस्तल्पं प्रतिजग्रहुषः। सप्तममिन्द्रियस्यापक्रामत्।
 तमेतेनैव प्रत्यंगृह्णात्। तेन वै स सप्तममिन्द्रियस्यात्मन्नुपाधत्त।
 सप्तममिन्द्रियस्यात्मन्नुपाधत्ते। य एवं विद्वान्स्तल्पं प्रति

गृह्णाति। अथ योऽविद्वान्प्रति गृह्णाति। सप्तममस्येन्द्रियस्यापं
क्रामति। तस्य वा उत्तानस्याङ्गीरसस्याप्राणत्प्रतिजग्रहुषः।
अष्टममिन्द्रियस्यापंक्रामत्॥१५॥

तदेतेनैव प्रत्यंगृह्णात्। तेन वै सोऽष्टममिन्द्रियस्यात्मन्नुपाधत्त।
अष्टममिन्द्रियस्यात्मन्नुपाधत्ते। य एवं विद्वानप्राणत्प्रतिगृह्णाति।
अथ योऽविद्वान्प्रतिगृह्णाति। अष्टममस्येन्द्रियस्यापं क्रामति।
यद्वा इदङ्किं च। तत्सर्वमुत्तान एवाङ्गीरसः प्रत्यंगृह्णात्।
तदेनं प्रतिगृहीतन्नाहिनत्। यत्किं च प्रतिगृहीयात्।
तत्सर्वमुत्तानस्त्वाङ्गीरसः प्रतिगृह्णात्वित्येव प्रतिगृहीयात्।
इयं वा उत्तान आङ्गीरसः। अनयैवैन्त्प्रति गृह्णाति। नैनं
हिनस्ति॥१६॥

तृतीयमिन्द्रियस्यापंक्रामच्चतुर्थमिन्द्रियस्यात्मन्नुपाधत्तश्च प्रतिगृह्णाति षष्ठमस्येन्द्रियस्यापंक्रामत्यष्टममिन्द्रिय
च (तस्य वा अग्नेर्हिरण्यं सोमस्य वासुस्तदेतेन रुद्रस्य गान्तामेतेन वरुणस्याश्वं प्रजापतेः
पुरुषं मनोस्तत्पुन्तमेतेनोत्तानस्य तदेतेनाप्राणद्यद्वे। अर्थं तृतीयमष्टमं तच्चतुर्थं तां पञ्चमं षष्ठं
सप्तमन्तम्। तदेतेन द्वे तामेतेनैकं तमेतेन त्रीणि तदेतेनैकम्॥)॥—————[४]

ब्रह्मवादिनो वदन्ति। यद्वशहोतारः सुत्रमासता। केन
ते गृहपतिनाऽऽर्ध्वन्। केन प्रजा असृजन्तेति।

प्र॒जाप॑तिना॒ वै ते गृ॒हप॑तिनाऽऽर्ध्व॒वन्। तेन॑ प्र॒जा अ॑सृजन्त।
 यच्चतु॑र॒होतारः॑ स॒त्रमा॑सत। केन॒ ते गृ॒हप॑तिनाऽऽर्ध्व॒वन्।
 केनौष॑धीरसृजन्तेति॑। सोमे॑न॒ वै ते गृ॒हप॑तिनाऽऽर्ध्व॒वन्॥१७॥
 तेनौष॑धीरसृजन्त। यत्पश्च॑होतारः स॒त्रमा॑सत। केन॒ ते
 गृ॒हप॑तिनाऽऽर्ध्व॒वन्। केनै॒भ्यो लो॒केभ्योऽसु॑रा॒न्प्राणु॑दन्त।
 केनै॒षां प॒शून्वृ॑ञ्जतेति॑। अ॒ग्निना॒ वै ते गृ॒हप॑तिनाऽऽर्ध्व॒वन्।
 तेनै॒भ्यो लो॒केभ्योऽसु॑रा॒न्प्राणु॑दन्त। तेनै॒षां प॒शून्वृ॑ञ्जत।
 यत्प॒ङ्क्तो॑तारः स॒त्रमा॑सत। केन॒ ते गृ॒हप॑तिनाऽऽर्ध्व॒वन्॥१८॥
 केन॒तून्क॑ल्पयन्तेति॑। धा॒त्रा वै ते गृ॒हप॑तिनाऽऽर्ध्व॒वन्।
 तेन॒तून्क॑ल्पयन्त। यत्स॒प्तहो॑तारः स॒त्रमा॑सत। केन॒ ते
 गृ॒हप॑तिनाऽऽर्ध्व॒वन्। केन॒ सुव॑रायन्। केने॒माँल्लो॒कान्त्सम॑तन्व॒न्निति॑
 अ॒र्य॒म्णा वै ते गृ॒हप॑तिनाऽऽर्ध्व॒वन्। तेन॒ सुव॑रायन्।
 तेने॒माँल्लो॒कान्त्सम॑तन्व॒न्निति॑॥१९॥

ए॒ते वै दे॒वा गृ॒हप॑तयः। तान् य ए॒वं वि॒द्वान्। अप्य॒न्यस्य॑
 गा॒र्हप॑ते दीक्ष॑ते। अ॒वा॒न्तर॑मे॒व स॒त्रिणा॑मृ॒ध्नोति॑। यो वा
 अ॒र्य॒मणं॑ वेद॑। दान॑कामा अस्मै प्र॒जा भ॑वन्ति। य॒ज्ञो
 वा अ॒र्य॒मा। आर्या॑वस॒तिरिति॑ वै तमा॑हु॒र्यं प्र॒शंस॑न्ति।

आर्यावस॒तिर्भव॑ति। य ए॒वं वेद॑॥२०॥

यद्वा इ॒दङ्किं॑ च। तत्सर्वं॑ चतु॑र्होतारः। चतु॑र्होतृ॒भ्योऽधि॑ य॒ज्ञो
निर्मि॑तः। स य ए॒वं वि॒द्वान् वि॒वदे॑त। अ॒हमे॒व भूयो॑ वेद।
यश्चतु॑र्होतृन् वेदेति॑। स ह्ये॒व भूयो॑ वेद। यश्चतु॑र्होतृन् वेद।
यो वै चतु॑र्होतृणां॒ होतृ॑न् वेद। सर्वासु॑ प्र॒जास्वन्न॑मत्ति॥२१॥
सर्वा दि॒शोऽभि॑ जंयति। प्र॒जाप॑तिर्वै दश॑होतृणां॒ होता॑।
सोमश्चतु॑र्होतृणां॒ होता॑। अ॒ग्निः पश्च॑होतृणां॒ होता॑।
धा॒ता षड्दो॑तृणां॒ होता॑। अ॒र्यमा स॒प्तहो॑तृणां॒ होता॑। ए॒ते
वै चतु॑र्होतृणां॒ होता॑रः। तान् य ए॒वं वेद॑। सर्वासु॑
प्र॒जास्वन्न॑मत्ति। सर्वा दि॒शोऽभि॑ जंयति॥२२॥

आ॒र्ध्व॒व॒न्ना॒र्ध्व॒व॒न्नित्ये॒वं वेदा॑न्ति सर्वा दि॒शोऽभि॑ जंयति (वै तेन॑ स॒त्रङ्केन॑॥)॥—————[५]

प्र॒जाप॑तिः प्र॒जाः सृ॒ष्ट्वा व्य॑स्र॒सत॑। स हृद॑यं भूतो॑ऽशयत्।
आत्म॑न् हा ३ इत्य॑ह्वयत्। आपः॑ प्रत्य॑शृण्वन्।
ता अ॑ग्निहोत्रेणै॒व य॑ज्ञक्र॒तुनोप॑ प॒र्याव॑र्तन्त। ताः
कु॒सिन्धु॑मुपौ॒हन्। तस्मा॑दग्निहोत्रस्य॑ य॑ज्ञक्र॒तोः। एकं॑
ऋ॒त्विक्। च॒तुष्क॑त्वोऽह्व॑यत्। अ॒ग्निर्वा॒युरा॑दित्यश्च॒न्द्रमाः॑॥२३॥
ते प्रत्य॑शृण्वन्। ते द॑र्शपूर्णमा॒साभ्या॑मे॒व य॑ज्ञक्र॒तुनोप॑

प॒र्याव॑र्तन्त। त उपौ॑ह॒ꣳश्च॒त्वार्य॑ङ्गा॒नि। तस्मा॑द्द॒र्शपूर्ण॑मा॒सयौ॑र्य॒ज्ञ
च॒त्वार॑ ऋ॒त्विजः॑। प॒ञ्चकृ॒त्वोऽह्व॑यत्। प॒शवः॑ प्रत्य॑शृण्वन्। ते
चा॑तुर्मा॒स्यैरे॒व य॑ज्ञ॒क्रतु॑नोप॑ प॒र्याव॑र्तन्त। त उपौ॑ह॒ लोम॑ छु॒वीं
मा॒ꣳसम॑स्थि॑ म॒ज्जान॑म्। तस्मा॑च्चातुर्मा॒स्याना॑ य॒ज्ञक्र॑तोः॥ २४॥

प॒ञ्च॒त्विजः॑। ष॒ट्कृ॒त्वोऽह्व॑यत्। ऋ॒तवः॑ प्रत्य॑शृण्वन्। ते
प॑शुब॒न्धेनै॒व य॑ज्ञ॒क्रतु॑नोप॑प॒र्याव॑र्तन्त। त उपौ॑ह॒न्तस्तना॑वा॒ण्डौ
शि॒शम॑वा॒ञ्च प्रा॑णम्। तस्मा॑त्पशुब॒न्धस्य॑ य॒ज्ञक्र॑तोः।
ष॒ट्त्विजः॑। स॒प्तकृ॒त्वोऽह्व॑यत्। हो॒त्राः प्रत्य॑शृण्वन्। ताः
सौ॒म्येनै॒वाध्व॑रेण॑ य॒ज्ञक्र॑तुनोप॑प॒र्याव॑र्तन्त॥ २५॥

ता उपौ॑ह॒न्तस॒प्त शी॑र्ष॒ण्यान्प्रा॑णान्। तस्मा॑त्सौ॒म्यस्या॑ध्व॒रस्य॑
य॒ज्ञक्र॑तोः। स॒प्त हो॒त्राः प्रा॒चीर्व॑ष॒ट्कुर्व॑न्ति। द॒शकृ॒त्वोऽह्व॑यत्।
तपः॑ प्रत्य॑शृणोत्। तत्कर्म॑णै॒व सं॑वत्स॒रेण॑ स॒र्वैर्य॑ज्ञ॒क्रतु॑भिरुप॑
प॒र्याव॑र्तत। तत्सर्व॑मा॒त्मान॑म॒परि॑वर्ग॒मुपौ॑हत्। तस्मा॑त्सं॒वत्स॒रे
सर्वे॑ य॒ज्ञक्र॑तवोऽव॑रुध्यन्ते। तस्मा॑द्द॒शहो॑ता चतु॑र्होता।
प॒ञ्चहो॑ता ष॒ड्भो॑ता स॒प्तहो॑ता। ए॒कहो॑त्रे ब॒लिꣳ ह॑रन्ति।
ह॑रन्त्यस्मै प्र॒जा ब॒लिम्। ऐ॒नम॑प्रति॒ख्यातं॑ गच्छ॒ति। य ए॒वं
वेद॑॥ २६॥

चन्द्रमाँश्चातुर्मास्यानां यज्ञक्रुतोरध्वरेण यज्ञक्रुतुनोपं पर्यावर्तन्त सप्तहोता चत्वारिं च॥—[६]

प्रजापतिः पुरुषमसृजत। सौऽग्निरब्रवीत्। ममायमन्नमस्त्विति।
सौऽबिभेत्। सर्वं वै माऽयं प्र धक्ष्यतीति। स
एतांश्चतुर्होतृनात्मस्पर्णानपश्यत्। तानजुहोत्। तैर्वै
स आत्मानमस्पृणोत्। यदग्निहोत्रं जुहोति। एकहोतारमेव
तद्यज्ञक्रुतुमाँप्रोत्यग्निहोत्रम्॥ २७ ॥

कुसिन्धश्चात्मनः स्पृणोति। आदित्यस्य च सायुज्यं
गच्छति। चतुरुन्नयति। चतुर्होतारमेव तद्यज्ञक्रुतुमाँप्रोति
दर्शपूर्णमासौ। चत्वारिं चात्मनोऽङ्गानि स्पृणोति।
आदित्यस्य च सायुज्यं गच्छति। चतुरुन्नयति। समित्पञ्चमी।
पञ्चहोतारमेव तद्यज्ञक्रुतुमाँप्रोति चातुर्मास्यानि। लोमं छवीं
माँसमस्थिं मज्जानम्॥ २८ ॥

तानि चात्मनः स्पृणोति। आदित्यस्य च सायुज्यं गच्छति।
चतुरुन्नयति। द्विर्जुहोति। षड्होतारमेव तद्यज्ञक्रुतुमाँप्रोति
पशुबन्धम्। स्तनावाण्डौ शिश्रमवाँश्च प्राणम्। तानि चात्मनः
स्पृणोति। आदित्यस्य च सायुज्यं गच्छति। चतुरुन्नयति।
द्विर्जुहोति॥ २९ ॥

स॒मित्सं॑स॒मी। स॒प्तहो॑तारमेव तद्यज्ञक्र॒तुमा॑प्नोति सौ॒म्यम॑ध्व॒रम्।
 स॒प्त चा॒त्मनः॑ शी॒र्षण्या॑न्प्रा॒णान्त्स्पृ॑णोति। आ॒दि॒त्यस्य॑ च
 सायु॑ज्यं गच्छति। च॒तुरु॑न्नयति। द्वि॒र्जुहो॑ति। द्वि॒र्निमा॑ष्टि।
 द्विः प्रा॑श्नोति। द॒शहो॑तारमेव तद्यज्ञक्र॒तुमा॑प्नोति संवत्स॒रम्।
 सर्वं॑ चा॒त्मान॒मप॑रिवर्गः॒ स्पृ॑णोति। आ॒दि॒त्यस्य॑ च सायु॑ज्यं
 गच्छति॥ ३० ॥

अ॒ग्नि॒होत्रं॑ म॒ज्जान॒न्दि॒र्जुहो॑त्यप॑रिवर्गः॒ स्पृ॑णोत्येकं॑ च॥ [७]

प्र॒जाप॑तिरकामयत् प्र जा॑येयेति। स तपो॑ऽतप्यत।
 सो॑ऽन्तर्वा॑नभवत्। स हरि॑तः श्या॒वोऽभ॑वत्। तस्मा॒त्कृ॒ष्यन्त॑र्व॒त्नी।
 हरि॑णी स॒ती श्या॒वा भ॑वति। स वि॒जाय॑मानो गर्भे॑णाताम्यत्।
 स तान्तः॑ कृ॒ष्णः श्या॒वोऽभ॑वत्। तस्मा॑त्तान्तः॑ कृ॒ष्णः श्या॒वो
 भ॑वति। तस्यासु॑रे॒वार्जी॑वत्॥ ३१ ॥

तेनासु॑नाऽसु॑रानसृजत। तदसु॑राणामसु॒रत्व॑म्। य
 ए॒वमसु॑राणामसु॒रत्वं वेद॑। असु॑माने॒व भ॑वति। नैन॒मसु॑र्जहाति।
 सोऽसु॑रान्तसृ॒ष्ट्वा पि॒तेवा॑मन्यत। तदनु॑ पि॒तृन॑सृजत। तत्पि॑तृ॒णां
 पि॑तृत्वम्। य ए॒वं पि॑तृ॒णां पि॑तृत्वं वेद॑। पि॒तेवै॒व स्वाना॑
 भवति॥ ३२ ॥

यन्त्यस्य पितरो हवम्। स पितृन्सृष्ट्वाऽऽमनस्यत्।
तदनु मनुष्यान्सृजत। तन्मनुष्याणां मनुष्यत्वम्। य एवं
मनुष्याणां मनुष्यत्वं वेद। मनुष्यैव भवति। नैनं मनुर्जहाति।
तस्मै मनुष्यान्सृजानाय। दिवा देवत्राऽभवत्। तदनु
देवान्सृजत। तद्देवानान्देवत्वम्। य एवं देवानां देवत्वं
वेद। दिवा हैवास्यं देवत्रा भवति। तानि वा एतानि
चत्वार्यम्भांसि। देवा मनुष्याः पितरोऽसुराः। तेषु
सर्वेष्वम्भो नभ इव भवति। य एवं वेद॥३३॥

अजीवत्स्वानां भवति देवान्सृजत सप्त च॥—————[८]

ब्रह्मवादिनो वदन्ति। यो वा इमं विद्यात्। यतोऽयं
पवंते। यदभि पवंते। यदभि सम्पवंते। सर्वमायुरियात्। न
पुराऽऽयुषः प्र मीयेत। पशुमान्त्स्यात्। विन्देत प्रजाम्। यो
वा इमं वेद॥३४॥

यतोऽयं पवंते। यदभि पवंते। यदभि सम्पवंते। सर्वमायुरेति।
न पुराऽऽयुषः प्र मीयते। पशुमान्भवति। विन्देत प्रजाम्।
अद्ध्यः पवंते। अपोऽभि पवंते। अपोऽभि सम्पवंते॥३५॥

अस्याः पवंते। इमामभि पवंते। इमामभि सम्पवंते।

अग्नेः पंवते। अग्निमभि पंवते। अग्निमभि सं पंवते।
अन्तरिक्षात्पवते। अन्तरिक्षमभि पंवते। अन्तरिक्षमभि सं
पंवते। आदित्यात्पंवते॥३६॥

आदित्यमभि पंवते। आदित्यमभि सं पंवते। द्योः पंवते।
दिवमभि पंवते। दिवमभि सं पंवते। दिग्भ्यः पंवते। दिशोऽभि
पंवते। दिशोऽभि सम्पंवते। स यत्पुरस्ताद्वाति। प्राण एव
भूत्वा पुरस्ताद्वाति॥३७॥

तस्मात्पुरस्ताद्धान्तम्। सर्वा प्रजाः प्रति नन्दन्ति। प्राणो हि
प्रियः प्रजानाम्। प्राण इव प्रियः प्रजानां भवति। य एवं वेद।
स वा एष प्राण एव। अथ यदक्षिणतो वाति। मातरिश्वैव
भूत्वा दक्षिणतो वाति। तस्मादक्षिणतो वान्तं विद्यात्। सर्वा
दिश आ वाति॥३८॥

सर्वा दिशोऽनु वि वाति। सर्वा दिशोऽनु सं वातीति।
स वा एष मातरिश्वैव। अथ यत्पश्चाद्वाति। पवमान एव
भूत्वा पश्चाद्वाति। पूतमस्मा आहरन्ति। पूतमुपहरन्ति।
पूतमश्नाति। य एवं वेद। स वा एष पवमान एव॥३९॥

अथ यदुत्तरतो वाति। सवितैव भूत्वोत्तरतो वाति। सवितेव

स्वानां भवति। य एवं वेद। स वा एष संवितैव। ते य
 एनं पुरस्तादायन्तमुपवदन्ति। य एवास्य पुरस्तात्पाप्मानः।
 तांस्तेऽप घ्नन्ति। पुरस्तादितरान्पाप्मानः सचन्ते। अथ य
 एनन्दक्षिणत आयन्तमुपवदन्ति॥४०॥

य एवास्य दक्षिणतः पाप्मानः। तांस्तेऽप घ्नन्ति। दक्षिणत
 इतरान्पाप्मानः सचन्ते। अथ य एनं पश्चादायन्तमुप
 वदन्ति। य एवास्य पश्चात्पाप्मानः। तांस्तेऽप घ्नन्ति।
 पश्चादितरान्पाप्मानः सचन्ते। अथ य एनमुत्तरत आयन्तमुप
 वदन्ति। य एवास्योत्तरतः पाप्मानः। तांस्तेऽप घ्नन्ति॥४१॥

उत्तरत इतरान्पाप्मानः सचन्ते। तस्मादेवं विद्वान्। वीवं
 नृत्येत्। प्रेवं चलेत्। व्यस्येवाक्ष्यौ भाषेत। मण्टयेदिव।
 क्राथयेदिव। शृङ्गायेतेव। उत मोप वदेयुः। उत मे
 पाप्मानमप हन्युरिति। स यान्दिशं सनिमेष्यन्त्स्यात्।
 यदा तान्दिशं वातो वायात्। अथ प्रवेयात्। प्र वा धावयेत्।
 सातमेव रदितं व्यूढं गन्धमभि प्रच्यवते। आऽस्य तं जनपदं
 पूर्वा कीर्तिर्गच्छति। दानकामा अस्मै प्रजा भवन्ति। य एवं
 वेद॥४२॥

वेद सं पवत आदित्यात्पवते वात्या वात्येष पवमान एव दक्षिणत आयन्तमुप वदन्त्युत्तरतः

पाप्मानस्तां स्तेषां घृन्तीत्यष्टौ च॥ [९]

प्रजापतिः सोमं राजानमसृजत। तत्रयो वेदा
अन्वसृज्यन्त। तान् हस्तैः कुरुत। अथ ह सीता
सावित्री। सोमं राजानञ्चकमे। श्रद्धामु स चकमे। साऽऽहं
पितरं प्रजापतिमुपससार। तं हौवाच। नमस्ते अस्तु
भगवः। उप त्वाऽयानि॥४३॥

प्र त्वा पद्ये। सोमं वै राजानङ्कामये। श्रद्धामु स कामयत
इति। तस्या उ ह स्थांगरमलङ्कारं कल्पयित्वा। दशहोतारं
पुरस्ताद्वाख्याय। चतुर्होतारन्दक्षिणतः। पञ्चहोतारं पश्चात्।
षड्होतारमुत्तरतः। सप्तहोतारमुपरिष्ठात्। सम्भारैश्च पत्निभिश्च
मुखेऽलङ्कृत्य॥४४॥

आऽस्यार्धं वव्राज। तां होदीक्ष्यौवाच। उप मा वर्तस्वेति।
तं हौवाच। भोगन्तु म आचक्ष्व। एतन्म आचक्ष्व। यत्ते
पाणाविति। तस्या उ ह त्रीन् वेदान्प्रददौ। तस्मादुह स्त्रियो
भोगमैव हारयन्ते। स यः कामयेत प्रियः स्यामिति॥४५॥

यं वा कामयेत प्रियः स्यादिति। तस्मा एतं
स्थांगरमलङ्कारं कल्पयित्वा। दशहोतारं पुरस्ताद्वाख्याय।

चतुर्होतारन्दक्षिणतः। पञ्चहोतारं पश्चात्। षड्होतारमुत्तरतः।
सप्तहोतारमुपरिष्ठात्। सम्भारैश्च पत्निभिश्च मुखेऽलङ्कृत्य।
आस्यार्धं व्रजेत्। प्रियो हैव भवति॥४६॥

अयान्यलङ्कृत्य स्यामिति भवति॥ [१०]

ब्रह्मात्मन्वदसृजत। तदकामयत। समात्मना पद्येयेति।
आत्मन्नात्मन्नित्यामन्त्रयत। तस्मै दशमं हूतः प्रत्यशृणोत्।
स दशहूतोऽभवत्। दशहूतो ह वै नामैषः। तं वा एतं
दहूतं सन्तम्। दशहोतेत्याचक्षते परोक्षेण। परोक्षप्रिया
इव हि देवाः॥४७॥

आत्मन्नात्मन्नित्यामन्त्रयत। तस्मै सप्तमं हूतः प्रत्यशृणोत्।
स सप्तहूतोऽभवत्। सप्तहूतो ह वै नामैषः। तं वा एतं
सप्तहूतं सन्तम्। सप्तहोतेत्याचक्षते परोक्षेण। परोक्षप्रिया
इव हि देवाः। आत्मन्नात्मन्नित्यामन्त्रयत। तस्मै षष्ठं हूतः
प्रत्यशृणोत्। स षड्हूतोऽभवत्॥४८॥

षड्हूतो ह वै नामैषः। तं वा एतं षड्हूतं सन्तम्।
षड्होतेत्याचक्षते परोक्षेण। परोक्षप्रिया इव हि देवाः।
आत्मन्नात्मन्नित्यामन्त्रयत। तस्मै पञ्चमं हूतः प्रत्यशृणोत्।

स पञ्चहूतोऽभवत्। पञ्चहूतो ह वै नामैषः। तं वा एतं
पञ्चहूतं सन्तम्। पञ्चहोतेत्याचक्षते पुरोक्षेण॥४९॥

पुरोक्षप्रिया इव हि देवाः। आत्मन्नात्मन्नित्यामन्त्रयत्। तस्मै
चतुर्थं हूतः प्रत्यशृणोत्। स चतुरहूतोऽभवत्। चतुरहूतो ह
वै नामैषः। तं वा एतश्चतुरहूतं सन्तम्। चतुर्होतेत्याचक्षते
पुरोक्षेण। पुरोक्षप्रिया इव हि देवाः। तमब्रवीत्। त्वं वै मे
नेदिष्ठं हूतः प्रत्यश्रौषीः। त्वयैनानाख्यातार इति। तस्मान्नु
हैनांश्चतुरहोतार इत्याचक्षते। तस्माच्छुश्रूषुः पुत्राणां
हृद्यतमः। नेदिष्ठो हृद्यतमः। नेदिष्ठो ब्रह्मणो भवति। य एवं
वेद॥५०॥

देवाष्पट्वतोऽभवत्पञ्चहोतेत्याचक्षते पुरोक्षेणाश्रौषीषद्वं॥ [११]

ब्रह्मवादिनः किं दक्षिणां यो वा अविद्वान्तस्य वै ब्रह्मवादिनो यद्वशहोतारः प्रजापतिर्व्यस्रं
प्रजापतिः पुरुषं प्रजापतिरकामयत् स तपः सोऽन्तर्वान्ब्रह्मवादिनो यो वा इमं
विद्यात्प्रजापतिः सोमं राजानं ब्रह्मात्मन्वदेकादश॥११॥

ब्रह्मवादिनस्तस्य वा अग्रेर्यद्वा इदङ्किं च प्रजापतिरकामयत् य एवास्यं दक्षिणतः
पञ्चाशत्॥५०॥

ब्रह्मवादिनो य एवं वेद॥

हरिः ओम्॥

॥इति श्रीकृष्णयजुर्वेदीयतैत्तिरीयब्राह्मणे द्वितीयाष्टके
तृतीयः प्रपाठकः समाप्तः॥

॥चतुर्थः प्रश्नः॥

॥तैत्तिरीयब्राह्मणे द्वितीयाष्टके चतुर्थः प्रपाठकः॥

जुष्टो दमूना अतिथिर्दुरोणे। इमं नो यज्ञमुप याहि विद्वान्।
 विश्वा अग्नेऽभियुजो विहत्य। शत्रूयतामा भरा भोजनानि।
 अग्ने शर्ध महते सौभगाय। तव द्युम्नान्युत्तमानि सन्तु।
 सञ्जास्पत्यः सुयममा कृणुष्व। शत्रूयतामभि तिष्ठा महाः
 सि। अग्ने यो नोऽभितो जनः। वृको वारो जिघांसति॥१॥

तांस्त्वं वृत्रहं जहि। वस्वस्मभ्यमा भरा। अग्ने यो
 नोऽभिदासति। समानो यश्च निष्ठः। इध्मस्यैव प्रक्षायतः।
 मा तस्योच्छेषि किञ्चन। त्वमिन्द्राभिभूरसि। देवो
 विज्ञातवीर्यः। वृत्रहा पुरुचेतनः। अप प्राच इन्द्र विश्वाः
 अमित्रान्॥२॥

अपापाचो अभिभूते नुदस्व। अपोदीचो अपशूराधरा च ऊरौ।
 यथा तव शर्मन्मदैमा। तमिन्द्रं वाजयामसि। महे वृत्राय
 हन्तवे। स वृषा वृषभो भुवत्। युजे रथंङ्गवेषणं हरिभ्याम्।
 उप ब्रह्माणि जुजुषाणमस्थुः। विबाधिष्टास्य रोदसी महित्वा।
 इन्द्रो वृत्राण्यप्रतीजघ्नवान्॥३॥

हव्यवाहमभिमातिषाहम्। रक्षोहणं पृतनासु जिष्णुम्।
ज्योतिष्मन्तन्दीर्घतं पुरन्धिम्। अग्निं स्विष्टकृतमा हुवेम।
स्विष्टमग्ने अभि तत्पृणाहि। विश्वा देव पृतना अभि प्य।
उरुन्नः पन्थां प्रदिशन्विभाहि। ज्योतिष्मद्वेह्यजरन्न आयुः।
त्वामग्ने हविष्मन्तः। देवं मर्तास ईडते॥४॥

मन्ये त्वा जातवेदसम्। स हव्या वक्ष्यानुषक्। विश्वानि नो
दुर्गहा जातवेदः। सिन्धुं न नावा दुरिताऽति पर्षि। अग्ने
अत्रिवन्मनसा गृणानः। अस्माकं बोध्यविता तनूनाम्। पूषा
गा अन्वेतु नः। पूषा रक्षत्वर्वतः। पूषा वाजं सनोतु नः।
पूषेमा आशा अनुवेद सर्वाः॥५॥

सो अस्मां अभयतमेन नेषत्। स्वस्तिदा अघृणिः
सर्ववीरः। अप्रयुच्छन्पुर एतु प्रजानन्। त्वमग्ने सप्रथा असि।
जुष्टो होता वरेण्यः। त्वया यज्ञं वितन्वते। अग्नी रक्षांसि
सेधति। शुक्रशोचिरमर्त्यः। शुचिः पावक ईड्यः। अग्ने रक्षां
णो अहंसः॥६॥

प्रति ष्म देव रीषतः। तपिष्ठैरजरो दह। अग्ने हंसि
न्यत्रिणम्। दीद्यन्मर्त्येष्व। स्वे क्षये शुचिव्रता। आ वात

वाहि भेषजम्। वि वात वाहि यद्रपः। त्व९ हि विश्वभेषजः।
देवाना॑न्दूत ईयंसे। द्वावि॑मौ वातौ वातः॥७॥

आ सिन्धो॑रा परा॒वतः॑। दक्षं॑ मे अ॒न्य आ॒वातु॑। परा॒न्यो वा॒तु
यद्रपः॑। यद्दो वा॑त ते गृहे। अ॒मृत॑स्य नि॒धिर्हि॑तः। ततो॑ नो
देहि जी॒वसे॑। ततो॑ नो धेहि भेषजम्। ततो॑ नो॒ मह॑ आव॑ह।
वा॒त आ॒वातु॑ भेषजम्। श॒म्भूर्म॑यो॒भूर्नो॑ हृदे॥८॥

प्र ण॒ आयू॑९षि तारिषत्। त्वम॑ग्रे अ॒यासि॑। अ॒या सन्मन॑सा
हितः। अ॒या सन् ह॒व्यम॑हिषे। अ॒या नो॑ धेहि भेषजम्। इष्टो
अ॒ग्निराहु॑तः। स्वाहा॑कृतः पिप॑र्तु नः। स्व॒गा दे॒वेभ्य॑ इ॒दन्न॑मः।
कामो॑ भू॒तस्य॑ भ॒व्यस्य॑। स॒म्राडे॑को वि॒राज॑ति॥९॥

स इ॒दं प्र॑ति पप्रथे। ऋ॒तूनु॑त्सृ॒जते॑ व॒शी। काम॑स्तदग्रे
सम॑वर्त॒ताधि॑। मन॑सो॒ रेतः॑ प्रथ॒मं यदा॑सीत्। सु॒तो
बन्धु॑मस॑ति॒ निर॑विन्दन्। हृ॒दि प्र॑ती॒ष्या क॒वयो॑ मनी॒षा।
त्वया॑ मन्यो स॒रथ॑मा॒रुज॑न्तः। ह॒र्षमा॑णासो धृष॒ता म॑रुत्वः।
ति॒ग्मेष॑व॒ आयु॑धा स॒९शि॒शानाः॑। उप॒ प्रय॑न्ति॒ नरो॑
अ॒ग्निरू॑पाः॥१०॥

म॒न्युर्भ॑गो म॒न्युरे॒वास॑ दे॒वः। म॒न्युर्हो॒ता व॑रु॒णो वि॒श्ववे॑दाः।

म॒न्युं वि॒शं ई॒डते दे॒व॒यन्तीः॑। पा॒हि नो॑ म॒न्यो तप॑सा॒ श्रमे॑ण।
 त्वम॑ग्रे व्र॒तभृ॑च्छुचिः॑। दे॒वाः आसा॑दया इ॒ह। अ॒ग्रे ह॒व्याय॑
 वोढ॑वे। व्र॒तानु॑बिभ्र॑द्व॒तपा॑ अदा॑भ्यः। यजा॑ नो दे॒वाः अ॒जरः
 सु॒वीरः॑। दध॑द्र॒त्नानि॑ सु॒विदा॒नो अ॑ग्रे। गो॒पा॒य नो॑ जी॒वसे॑
 जा॒तवे॑दः॥११॥

जिघांसत्यमित्राञ्जघन्वानीडते सर्वा अहंसो वातो हृदे राजत्यग्निरूपाः सुविदानो अग्रे एकं च॥

[१]

चक्षु॑षो हे॒ते म॒न॒सो हे॒ते। वाचो॑ हे॒ते ब्र॒ह्म॑णो हे॒ते। यो
 मा॑ऽघा॒युर॑भि॒दास॑ति। तम॑ग्रे मे॒न्या मे॒निं कृ॑णु। यो मा॒ चक्षु॑षा
 यो म॒न॒सा। यो वा॒चा ब्र॒ह्म॑णाऽघा॒युर॑भि॒दास॑ति। तया॑ऽग्रे त्वं
 मे॒न्या। अ॒मुम॑मे॒निं कृ॑णु। यत्कि॑श्चा॒सौ म॒न॒सा यच्च॑ वा॒चा।
 य॒ज्ञैर्जु॑होति॒ यजु॑षा ह॒विर्भिः॑॥१२॥

तन्मृ॑त्युर्निर्ऋ॒त्या सं॒विदा॑नः। पु॒रादि॑ष्टादाहु॒तीर॑स्य ह॒न्तु।
 या॒तु॒धाना॑ निर्ऋ॒तिरादु॑रक्षः। ते अ॑स्य घ॒न्त्वन्ते॑न स॒त्यम्।
 इ॒न्द्रे॒षिता॑ आज्य॑मस्य म॒घ्नन्तु। मा॒ तत्समृ॑द्धि॒ यद॒सौ
 क॒रोति॑। ह॒न्मि ते॒ऽहं कृ॑तः॒ ह॒विः। यो मे॑ घो॒रम॑चीकृतः।
 अपा॑ञ्चौ त उ॒भौ बा॒हू। अप॑न॒ह्याम्या॒स्यम्॥१३॥

अपं नह्यामि ते बा॒हू। अपं नह्याम्या॒स्यम्। अ॒ग्नेर्दे॒वस्य॒
ब्रह्म॑णा। सर्वं तेऽवधिषं कृतम्। पुराऽमुष्यं वषट्कारात्। य॒ज्ञं
दे॒वेषु॑ नस्कृधि। स्वि॑ष्टम॒स्माकं॑ भूयात्। माऽस्मान्प्राप॒न्न-
रा॑तयः। अन्ति॑ दूरे स॒तो अ॒ग्ने। भ्रातृ॑व्यस्याभि॒दास॑तः॥१४॥

व॒षट्कारेण॑ वज्रेण। कृत्या॑ ह॒न्मि कृ॒ताम॒हम्। यो मा॒ नक्तं॑
दिवा॑ सा॒यम्। प्रा॒तश्चाहो॑ नि॒पीय॑ति। अ॒द्या तमिन्द्र॑ वज्रेण।
भातृ॑व्यं पादयामसि। इन्द्र॑स्य गृ॒होऽसि॑ तन्त्वा॑। प्रप॑द्ये सगुः
साश्वः॑। स॒ह यन्मे॒ अस्ति॒ तेन॑। ईडे॑ अ॒ग्निं वि॑प॒श्चितम्॥१५॥

गिरा॑ य॒ज्ञस्य॒ साध॑नम्। श्रु॒ष्टीवा॑न॒न्धिता॑वा॒नम्। अ॒ग्ने श॒केम॑
ते व॒यम्। यमं॑ दे॒वस्य॑ वा॒जिनः॑। अति॑ द्वे॒षांसि॑ तरेम।
अव॑तं मा॒ सम॑नसौ॒ समो॑कसौ। सच॑तसौ॒ सर॑तसौ। उ॒भौ
मा॑म॒वत॑जा॒तवे॑दसौ। शि॒वौ भ॑वतम॒द्य नः॑। स्व॒यं कृ॑ण्वानः
सु॒गम॑प्र॒यावम्॥१६॥

ति॒ग्मशृ॑ङ्गो वृष॒भः शो॑शु॒चानः॑। प्र॒त्नं स॒धस्थ॑मनु पश्य॑मानः।
आ तन्तु॑म॒ग्निर्दिव्य॑न्त॒तान। त्वन्न॑स्तन्तु॒रुत॑ सेतु॒रग्ने। त्वं प॒न्था
भव॑सि दे॒व्यानः॑। त्वया॑ऽग्ने पृ॒ष्ठं व॒यमारु॑हेम। अथा॑ दे॒वैः
स॒धमा॑दं मदेम। उदु॑त्त॒मं मु॑मुग्धि नः। वि पाशं॑ मध्य॒मश्च॑त।

अवाध॑मानि जी॒वसे॑ ॥१७॥

व॒यं सौ॑म व्र॒ते तव॑ । मन॑स्त॒नूषु॑ बिभ्र॑तः । प्र॒जाव॑न्तो
अशी॑महि । इन्द्रा॑णी दे॒वी सु॒भगा॑ सु॒पत्नी॑ । उद॑ःशेन
पति॑विद्ये जिगा॒य । त्रि॑श॒दस्या॑ ज॒घनं॑ यो॒ज॒नानि॑ । उ॒प॒स्थ
इन्द्र॑ः स्थवि॑रं बिभ॑र्ति । सेना॑ ह॒ नाम॑ पृथि॒वी ध॑नञ्ज॒या ।
वि॒श्वव्य॑चा॒ अदि॑तिः सूर्य॑त्वक् । इन्द्रा॑णी दे॒वी प्रा॒सहा॑
ददा॑ना ॥१८॥

सा नो॑ दे॒वी सु॒हवा॑ शर्म॑ यच्छ॒तु । आत्वा॑ऽहार्षम॒न्तर॑भूः ।
ध्रु॒वस्ति॑ष्ठावि॒चाच॑लिः । विश॑स्त्वा॒ सर्वा॑ वाञ्छ॒न्तु । मा
त्वद्रा॑ष्ट्रमधि॑ भ्रश॒त् । ध्रु॒वा द्यौर्ध्रु॒वा पृ॑थि॒वी । ध्रु॒वं वि॒श्वमि॑दं
जग॑त् । ध्रु॒वा ह॒ पर्व॑ता इ॒मे । ध्रु॒वो राजा॑ वि॒शाम॑यम् ।
इ॒हैवैधि॑ मा व्य॑थिष्ठाः ॥१९॥

पर्व॑त इ॒वावि॑चाचलिः । इन्द्र॑ इवे॒ह ध्रु॒वस्ति॑ष्ठ । इ॒ह रा॑ष्ट्रमु॒
धार॑य । अ॒भि॒ति॑ष्ठ पृ॒तन्य॑तः । अध॑रे सन्तु शत्र॑वः । इन्द्र॑ इव
वृ॒त्रहा॑ तिष्ठ । अ॒पः क्षे॒त्राणि॑ स॒ञ्जय॑न् । इन्द्र॑ ए॒णम॑दीधर॒त् ।
ध्रु॒वन्ध्रु॒वेण॑ ह॒विषा॑ । तस्मै॑ दे॒वा अधि॑ब्रवन् । अ॒यं च॒
ब्रह्म॑ण॒स्पतिः॑ ॥२०॥

हविर्भिरास्यमभि दासंतो विपश्चितुमप्रयावञ्जीवसे ददांना व्यथिष्ठा ब्रवन्नेकं च॥——[२]

जुष्टीं नरो ब्रह्मणा वः पितॄणाम्। अक्षमव्ययं न किलारिषाथ।
यच्छक्करीषु बृहता रवेण। इन्द्रे शुष्ममदधाथा वसिष्ठाः।
पावका नः सरस्वती। वाजेभिर्वाजिनीवती। यज्ञं वष्टु धिया
वसुः। सरस्वत्यभिना नेषि वस्यः। मा पस्फरीः पयसा मा
न आधक्। जुषस्व नः सख्या वेश्या च॥२१॥

मा त्वक्षेत्राण्यरणानि गन्म। वृञ्जे हविर्नमसा बर्हिरग्नौ।
अयामि सुगृधृतवती सुवृक्तिः। अम्यक्षि सद्म सदने पृथिव्याः।
अश्रायि यज्ञः सूर्ये न चक्षुः। इहार्वाश्चमति ह्वये। इन्द्रं जैत्राय
जेतवे। अस्माकमस्तु केवलः। अर्वाश्चमिन्द्रममुतो हवामहे।
यो गोजिद्धं न जिदंश्च जिद्यः॥२२॥

इमं नो यज्ञं विह्वे जुषस्व। अस्य कुर्मो हरिवो
मेदिनन्त्वा। असम्मृष्टो जायसे मातृवोः शुचिः। मन्द्रः
कविरुदतिष्ठो विवस्वतः। घृतेन त्वा वर्धयन्नग्र आहुत।
धूमस्ते केतुरभवद्विवि श्रितः। अग्निरग्रे प्रथमो देवतानाम्।
संयातानामुत्तमो विष्णुरासीत्। यजमानाय परिगृह्य देवान्।
दीक्षयेदं हविरा गच्छतन्नः॥२३॥

अग्निश्च विष्णो तप उत्तमं महः। दीक्षापालेभ्योऽवनतं हि

शक्रा। विश्वैर्देवैर्यज्ञियैः संविदानौ। दीक्षामस्मै यजमानाय
 धत्तम्। प्र तद्विष्णुः स्तवते वीर्याय। मृगो न भीमः कुचरो
 गिरिष्ठाः। यस्योरुषु त्रिषु विक्रमणेषु। अधि क्षियन्ति भुवनानि
 विश्वा। नूमर्तो दयते सनिष्यन् यः। विष्णाव उरुगायाय
 दाशत्॥२४॥

प्र यः सुत्राचा मनसा यजातै। एतावन्तन्नर्यमा विवांसात्।
 विचक्रमे पृथिवीमेष एताम्। क्षेत्राय विष्णुर्मनुषे दशस्यन्।
 ध्रुवासो अस्य कीरयो जनांसः। उरुक्षितिः सुजनिमा
 चकार। त्रिदेवः पृथिवीमेष एताम्। विचक्रमे शतर्चसं
 महित्वा। प्र विष्णुरस्तु तवसस्तवीयान्। त्वेषः ह्यस्य
 स्थविरस्य नाम॥२५॥

होतारश्चित्ररथमध्वरस्य। यज्ञस्ययज्ञस्य केतुः रुशन्तम्।
 प्रत्यर्धिं देवस्यदेवस्य महा। श्रिया त्वग्निमतिथिं जनानाम्।
 आ नो विश्वाभिरूतिभिः सजोषाः। ब्रह्म जुषाणो हर्यश्च
 याहि। वरीवृजत्स्थविरेभिः सुशिप्र। अस्मे दधद्वृषणः
 शुष्ममिन्द्र। इन्द्रः सुवर्षा जनयन्नहानि। जिगायोशिग्भिः
 पृतना अभि श्रीः॥२६॥

प्रारोचयन्मनवे केतुमहाम्। अविन्दज्योतिर्बृहते रणाय।
 अश्विनाववसे निहये वाम्। आ नूनं यात९ सुकृताय विप्रा।
 प्रातर्युक्तेन सुवृता रथेन। उपागच्छतमवसागतन्नः।
 अविष्टन्धीष्वश्विना न आसु। प्रजावद्रेतो अह्यं
 नो अस्तु। आवा॑न्तो॒के तन॑ये तू॒तुजानाः॑। सुर॒त्वा॑सो
 दे॒ववी॑तिङ्गमेम॥ २७॥

त्व९ सोम॑ क्रतु॑भिः सु॒क्रतु॑र्भूः। त्वद॑न्दक्षैः सु॒दक्षो॑ वि॒श्ववे॑दाः।
 त्वं वृषा॑ वृष॒त्वेभि॑र्महित्वा। द्यु॒म्नेभि॑र्द्यु॒म्यभ॑वो नृ॒चक्षाः॑। अषा॑ढं
 यु॒त्सु पृ॑त॒नासु॑ पप्रि॑म। सु॒व॒र॒षाम॑प्स्वां वृ॒जन॑स्य गो॒पाम्।
 भ॒रेषु॑जा९ सु॒क्षिति॑९ सु॒श्रव॑सम्। जय॑न्त॒न्त्वाम॑नु॒मदे॑म सोम।
 भवा॑ मि॒त्रो न शे॒व्यो घृ॑तासु॒तिः। वि॒भूत॑द्यु॒म्न ए॒व या उ॑
 स॒प्रथाः॑॥ २८॥

अधा॑ ते वि॒ष्णो वि॒दुषा॑ चि॒दृध्यः॑। स्तोमो॑ य॒ज्ञस्य॑ रा॒ध्यो
 ह॒विष्म॑तः। यः पू॒र्व्याय॑ वे॒धसे॑ नवी॑यसे। सु॒म॒ज्ज्ञान॑ये
 वि॒ष्णावे॑ ददा॑शति। यो जा॒तम॑स्य म॒हतो म॒हि ब्र॑वा॑त्। सेदु॑
 श्रवो॑भिर्यु॒ज्यं चि॒द॒भ्यस॑त्। तमु॑ स्तो॒तारः पू॒र्व्यं यथा॑ वि॒द
 ऋ॒तस्य॑। गर्भ॑९ ह॒विषा॑ पिप॒र्तन। आऽस्य॑ जा॒नन्तो॒ नाम॑

चिद्विवक्तन। बृहत्ते विष्णो सुमतिं भजामहे॥२९॥

इमा धाना घृतस्रुवः। हरी इहोपवक्षतः। इन्द्रः सुखतमे रथे।
एष ब्रह्मा प्रतेमहे। विदथे शःसिषः हरी। य ऋत्वियः प्रते
वन्वे। वनुषो हर्यतं मदम्। इन्द्रो नाम घृतन्नयः। हरिभिश्चारु
सेचते। श्रुतो गुण आ त्वा विशन्तु॥३०॥

हरिवर्षसङ्गिरः। आचर्षणिप्रा वृषभो जनानाम्। राजा
कृष्टीनां पुरुहूत इन्द्रः। स्तुतश्रवस्यन्नवसोपमद्रिक्। युक्त्वा
हरी वृषणायाह्यर्वाङ्। प्र यत्सिन्धवः प्रसवं यदायन्। आपः
समुद्रः रथ्येव जग्मुः। अतश्चिदिन्द्रः सदसो वरीयान्।
यदीः सोमः पृणति दुग्धो अःशुः। ह्यामसि त्वेन्द्र
याह्यर्वाङ्॥३१॥

अरन्ते सोमस्तनुवे भवाति। शतक्रतो मादयस्वा सुतेषु।
प्रास्माः अं पृतनासु प्रयुत्सु। इन्द्राय सोमाः प्रदिवो
विदानाः। ऋभुर्येभिर्वृषपर्वा विहायाः। प्रयम्यमाणान्प्रति पू
गृभाय। इन्द्र पिब वृषधूतस्य वृष्णाः। अहेडमान् उपयाहि
यज्ञम्। तुभ्यं पवन्त इन्द्रवः सुतासः। गावो न वज्रिन्स्वमोको
अच्छ॥३२॥

इन्द्रा ग॑हि प्रथ॒मो य॒ज्ञिया॑नाम्। या ते॑ का॒कुत्सु॑कृता॒ या
वरि॑ष्ठा। यया॒ शश्व॑त्पिब॑सि॒ मध्वं॑ ऊ॒र्मिम्। तया॑ पाहि॒ प्र ते॑
अध्व॑र्युर॑स्थात्। सन्ते॒ वज्रो॑ वर्त॒तामिन्द्र॑ ग॒व्युः। प्रा॒तर्यु॑जा
वि बो॑धय। अश्वि॑ना॒वेह ग॑च्छतम्। अ॒स्य सोम॑स्य पी॒तये॑।
प्रा॒तर्यावा॑णा प्रथ॒मा य॑जध्वम्। पुरा गृ॒ध्रादर॑रुषः पिबाथः।
प्रा॒तर॑हि य॒ज्ञम॒श्विना॒ दधा॑ते। प्रश॑सन्ति क॒वयः॑ पूर्॒वभाजः॑।
प्रा॒तर्य॑जध्वम॒श्विना॑ हि॒नोत। न सा॒यम॑स्ति दे॒वया॑ अजु॑ष्टम्।
उ॒तान्यो॑ अ॒स्मद्य॑जते॒ विचा॑यः। पूर्॒वः पूर्॒वो य॑ज॒मानो॒
वनी॑यान्॥ ३३॥

चा॒श्वजि॑द्यो ग॑च्छतं नो॒ दाश॑न्नामा॒भिःश्री॑र्गमे॒म स॒प्रथा॑ भ॒जामहे॑ वि॒शन्तु॑ या॒ह्यर्वा॑डच्छं
पिबाथ॑ष्पट्॥

[३]

न॒क्तं जा॒ताऽस्यो॑षधे। रामे॒ कृष्णे॒ असि॑क्रि च। इ॒दं
र॑जनि रजय। कि॒लासं॑ प॒लितं॑ च॒ यत्। कि॒लासं॑श्च
प॒लितं॑ च। निरि॒तो ना॑शया॒ पृष॑त्। आ नः॒ स्वो अ॑श्नुतां
व॒र्णः। परा॑ श्वे॒तानि॑ पातय। अ॒सित॑न्ते नि॒लय॑नम्।
आ॒स्थान॑म॒सित॑न्तव॥ ३४॥

अ॒सि॑क्रियस्योषधे। निरि॒तो ना॑शया॒ पृष॑त्। अ॒स्थि॒जस्य॑

कि॒लास॑स्य॒। त॒नूज॑स्य॒ च॒ यत्त्व॑चि॒। कृ॒त्यया॑ कृ॒तस्य॑ ब्रह्म॑णा॒।
लक्ष्मं॑ श्वे॒तम॑नी॒नश॑म्। स॒रूपा॑ नाम॒ ते मा॒ता। स॒रूपो॑ नाम॒
ते पि॒ता। स॒रूपाऽस्यो॑षधे॒ सा। स॒रूपमि॑दं कृ॒धि॥३५॥

शुन॑ꣳ हु॒वेम॑ म॒घवा॑न॒मिन्द्र॑म्। अ॒स्मिन्भ॑रे नृ॒तम॑ वाज॑सातौ।
शृ॒ण्वन्त॑मु॒ग्रमू॑तये॒ सम॑त्सु। घ्नन्त॑ वृ॒त्राणि॑ स॒ञ्जित॑ धना॑नाम्।
धू॒नुथ॑ द्यां पर्व॑तान्दा॒शुषे॑ वसु॑। नि वो॒ वना॑ जिह॑ते
याम॑ नो भि॒या। को॒पय॑थ पृथि॒वीं पृ॑श्निमा॒तरः॑। यु॒धे
यदु॑ग्राः पृष॑ती॒रयु॑ग्ध्वम्। प्रवे॑पयन्ति॒ पर्व॑तान्। विवि॑श्चन्ति॒
वन॑स्पतीन्॥३६॥

प्रोवा॑रत मरु॒तो दु॑र्मदा॒ इव॑। देवा॑सः॒ सर्व॑या वि॒शा। पु॒रुत्रा॑
हि स॒दृङ्ङु॑सि॑। विशो॒ विश्वा॑ अनु॒ प्र॒भु। स॒मत्सु॑ त्वा हवामहे॑।
स॒मत्स्व॑ग्निमव॑से। वा॒ज॒यन्तो॑ हवामहे॑। वाजै॑षु चि॒त्ररा॑धसम्।
सङ्ग॑च्छ॒ध्वꣳ संव॑दध्वम्। सवो॑ मना॑ꣳसि जान॑ताम्॥३७॥

दे॒वा भा॒गं यथा॑ पूर्वे॑। स॒ञ्जाना॑ना उ॒पास॑त। स॒मा॒नो म॒न्त्रः
समि॑तिः स॒मा॒नी। स॒मा॒नं मनः॑ स॒ह चि॒त्तमे॑षाम्। स॒मा॒नङ्के॑तो
अ॒भि सꣳ र॑भध्वम्। सं॒ज्ञाने॑न वो ह॒विषा॑ यजामः॑। स॒मा॒नी
व आकू॑तिः। स॒मा॒ना हृद॑यानि वः। स॒मा॒नम॑स्तु वो॒ मनः॑।

यथा वः सुसहासति॥३८॥

संज्ञानन्नः स्वैः। संज्ञानमरणैः। संज्ञानमश्विना युवम्।
इहास्मासु नियच्छतम्। संज्ञानं मे बृहस्पतिः। संज्ञानं
सविता करत्। संज्ञानमश्विना युवम्। इह मह्यं नि यच्छतम्।
उप च्छायामिव घृणैः। अगन्म शर्म ते वयम्॥३९॥

अग्ने हिरण्यसन्दृशः। अदब्धेभिः सवितः पायुभिर्द्वम्।
शिवेभिर्द्य परिपाहि नो गयम्। हिरण्यजिह्वः सुविताय
नव्यसे। रक्षा माकिर्नो अघशंस ईशत। मदेमदे हि नो
ददुः। यूथा गवामृजुक्रतुः। सङ्गभाय पुरुशता। उभया
हस्त्या वसु। शिशीहि राय आ भर॥४०॥

शिप्रिन्वाजानां पते। शचीवस्तव दंसना। आ तू न
इन्द्र भाजय। गोष्वश्वेषु शुभ्रुषु। सहस्रेषु तुवीमघ। यद्देवा
देवहेडनम्। देवासश्चकृमा वयम्। आदित्यास्तस्मान्मा
यूयम्। ऋतस्यर्तेन मुञ्चत। ऋतस्यर्तेनादित्याः॥४१॥

यजत्रा मुञ्चतेह मा। यज्ञैर्वो यज्ञवाहसः। आशिक्षन्तो
न शेकिम। मेदस्वता यजमानाः। सुचाऽऽज्येन जुह्वतः।
अकामा वो विश्वेदेवाः। शिक्षन्तो नोप शेकिम। यदि

दिवा॒ यदि॒ नक्तम्॑। ए॒नं ए॒न॒स्यो॒क॑रत्। भू॒तं मा॒ तस्मा॒द्भ॒व्यं
च॥४२॥

द्रु॒प॒दादि॒व मु॒ञ्च॒तु। द्रु॒प॒दादि॒वेन्मु॑मुचा॒नः। स्वि॒त्रः स्ना॒त्वी
मला॑दि॒व। पू॒तं प॒वित्रे॑णे॒वाज्य॑म्। वि॒श्वे मु॒ञ्च॒न्तु मै॒न॑सः।
उ॒द्व॒यन्त॑म॒स॒स्पर्शि॑। प॒श्य॑न्तो॒ ज्योति॑रु॒त्तर॑म्। दे॒वन्दे॑व॒त्रा
सूर्य॑म्। अ॒ग॑न्म॒ ज्योति॑रु॒त्त॒मम्॥४३॥

तव॑ कृ॒धि व॒न॒स्पती॑ञ्जान॒ताम॑स॒ति व॒यं भ॑रा॒दित्या॑श्च॒ नव॑ च॥ ————— [४]

वृषा॒सो अ॒२शुः प॑वते ह॒विष्मा॒न्त्सोम॑ः। इन्द्र॑स्य भा॒ग
ऋ॒त॒युः श॒तायुः॑। स मा॒ वृषा॑णं वृष॒भं कृ॑णोतु। प्रि॒यं
वि॒शा२ सर्व॑वीर२ सु॒वीर॑म्। कस्य॒ वृषा॑ सु॒ते स॒चा॑।
नि॒यु॒त्वा॑न्वृष॒भो र॑णत्। वृ॒त्र॒हा सोम॑पी॒तये॑। यस्ते॑ शृङ्ग
वृषो॑नपात्। प्र॒ण॑पात्कुण्ड॒पाय्यः॑। न्य॑स्मिन्दध्र॒ आ मनः॑॥४४॥

त२ स॒ध्रीची॑रू॒तयो॑ वृ॒ष्णि॑यानि। पौ॒२स्या॑नि नि॒युतः॑
सश्चुरि॑न्द्रम्। स॒मु॒द्रं न सि॒न्ध॑व उ॒क्थ॑शु॒ष्माः। उ॒रु॒व्य॑च॒सङ्गि॑र॒
आ वि॑शन्ति। इन्द्रा॑य॒ गि॒रो अ॒नि॑शित॒सर्गाः॑। अ॒पः
प्रेर॑य॒न्त्सर्ग॑स्य बु॒ध्रा॒त्। यो अ॒क्षे॑णे॒व च॒क्रिया॑ श॒ची॑भिः।
वि॒ष्व॑क्त॒स्तम्भ॑ पृथि॒वीमु॒त द्या॑म्। अ॒क्षौद॑य॒च्छ॒व॑सा॒

क्षामंबुध्रम्। वार्णवातस्तविषीभिरिन्द्रः॥४५॥

दृढान्यौघादुशमान् ओजः। अवाभिनत्कुभः पर्वतानाम्।
आ नो अग्रे सुकेतुना। रयिं विश्वायुपोषसम्। मर्डीकन्धैहि
जीवसे। त्वं सोम महे भगम्। त्वं यून् ऋतायते।
दक्षन्दधासि जीवसे। रथं युञ्जते मरुतः शुभे सुगम्। सूरौ
न मित्रावरुणा गविष्टिषु॥४६॥

रजांसि चित्रा विचरन्ति तन्यवः। दिवः सम्राजा पयसा
न उक्षतम्। वाचं सुमित्रावरुणाविरावतीम्। पर्जन्यश्चित्रां
वदति त्विषीमतीम्। अभ्रा वंसत मरुतः सुमायया। द्यां
वर्षयतमरुणामरेपसम्। अयुक्त सप्त शुन्युवः। सूरौ रथस्य
नृप्रियः। ताभिर्याति स्वयुक्तिभिः। वहिष्ठेभिर्विहरन् यासि
तन्तुम्॥४७॥

अवव्ययन्नसितन्देव वस्वः। दविध्वतो रश्मयः सूर्यस्य।
चर्मैवावाधुस्तमो अप्स्वन्तः। पर्जन्याय प्र गांयत। दिवस्पुत्राय
मीदुषे। स नो यवसमिच्छतु। अच्छा वद तवसङ्गीर्भिराभिः।
स्तुहि पर्जन्यन्नमसाऽऽविवास। कनिक्कदद्वृषभो जीरदानुः।
रेतो दधात्वोषधीषु गर्भम्॥४८॥

यो गर्भमोषधीनाम्। गवां कृणोत्यर्वताम्। पर्जन्यः
 पुरुषीणाम्। तस्मा इदास्ये हविः। जूहोता मधुमत्तमम्।
 इडाँन्नः संयतङ्करत्। तिस्रो यदग्ने शरदस्त्वामित्। शुचिं घृतेन
 शुचयः सपर्यन्। नामानि चिद्वधिरे यज्ञियानि। असूदयन्त
 तनुवः सुजाताः॥४९॥

इन्द्रश्च नः शुनासीरौ। इमं यज्ञं मिमिक्षतम्। गर्भन्धत्तः
 स्वस्तये। ययोरिदं विश्वं भुवनमा विवेश। ययोरानन्दो
 निहितो महश्च। शुनासीरावृतुभिः संविदानौ। इन्द्रवन्तौ
 हविरिदं जुषेथाम्। आघाये अग्निमिन्धते। स्तृणन्ति
 बरहिरानुषक्। येषामिन्द्रो युवा सखा। अग्न इन्द्रश्च
 मेदिना। हथो वृत्राण्यप्रति। युवः हि वृत्रहन्तमा। याभ्याः
 सुवरजयन्नग्र एव। यावातस्थतुर्भुवनस्य मध्ये। प्रचर्षणी
 वृषणा वज्रबाहू। अग्नी इन्द्रावृत्रहणा हुवे वाम्॥५०॥

मन् इन्द्रो गर्विष्टिषु तन्तुङ्गर्भः सुजाताः सखा सप्त च॥ [५]

उत नः प्रिया प्रियासु। सप्तस्वसा सुजुष्टा। सरस्वती
 स्तोम्याऽभूत्। इमा जुह्वानायुष्मदा नमोभिः। प्रति स्तोमः
 सरस्वति जुषस्व। तव शर्मन्प्रियतमे दधानाः। उपस्थेयाम

शरणं वृक्षम्। त्रिणि पदा विचक्रमे। विष्णुर्गोपा अदाभ्यः।
ततो धर्माणि धारयन्॥५१॥

तदस्य प्रियमभि पाथो अश्याम्। नरो यत्र देवयवो मदन्ति।
उरुक्रमस्य स हि बन्धुरित्था। विष्णोः पदे परमे मध्व उत्सः।
ऋत्वादा अस्थु श्रेष्ठः। अद्य त्वा वन्वन्त्सुरेक्णाः। मर्त आनाश
सुवृक्तिम्। इमा ब्रह्म ब्रह्मवाह। प्रिया त आ बरुहिः सीदा।
वीहि सूर पुरोडाशम्॥५२॥

उप नः सूनवो गिरः। शृण्वन्त्वमृतस्य ये। सुमृडीका भवन्तु
नः। अद्या नो देव सवितः। प्रजावत्सावीः सौभगम्। परा
दुष्वप्रियः सुव। विश्वानि देव सवितः। दुरितानि परा सुव।
यद्भद्रन्तन्म् आ सुव। शुचिमर्कैर्बृहस्पतिम्॥५३॥

अध्वरेषु नमस्यत। अनाम्योज आ चके। या धारयन्त देवा
सुदक्षा दक्षपितारा। असुर्याय प्रमहसा। स इत् क्षेति सुधित
ओकंसि स्वे। तस्मा इडा पिन्वते विश्वदानी। तस्मै विशः
स्वयमेवानमन्ति। यस्मिन्ब्रह्मा राजानि पूर्व एति। सकृतिमिन्द्र
सच्युतिम्। सच्युतिञ्जघनच्युतिम्॥५४॥

कनात्काभान्न आ भर। प्रयप्स्यन्निव सक्थ्यौ। वि न

इन्द्र मृधो जहि। कनीखुनदिव सापयन्। अभि नः
सुष्टुतिन्नय। प्रजापतिः स्त्रियां यशः। मुष्कयोरदधात्सपमं।
कामस्य तृप्तिमानन्दम्। तस्याग्ने भाजयेह मां। मोदः प्रमोद
आनन्दः॥५५॥

मुष्कयोर्निहितः सपः। सृत्वेव कामस्य तृप्याणि। दक्षिणानां
प्रतिग्रहे। मनसश्चित्तमाकूतिम्। वाचः सत्यमशीमहि।
पशूनां रूपमन्नस्य। यशः श्रीः श्रयतां मयि। यथाऽहमस्या
अतृपः स्त्रियै पुमान्। यथा स्त्री तृप्यति पुंसि प्रिये प्रिया।
एवं भगस्य तृप्याणि॥५६॥

यज्ञस्य काम्यः प्रियः। ददामीत्यग्निर्वदति। तथेति वायुराह
तत्। हन्तेति सत्यश्चन्द्रमाः। आदित्यः सत्यमोमिति।
आपस्तत्सत्यमा भरन्। यशो यज्ञस्य दक्षिणाम्। असौ
मे कामः समृद्धताम्। न हि स्पशमविदन्नन्यमस्मात्।
वैश्वानरात्पुंरएतारमग्नेः॥५७॥

अथेममन्थन्नमृतममूराः। वैश्वानरङ्क्षेत्रजित्याय देवाः।
येषामिमे पूर्वे अर्मास आसन्। अयूपाः सद्म विभृता पुरूणि।
वैश्वानर त्वया ते नुत्ताः। पृथिवीमन्यामभितस्थुर्जनांसः।

पृथिवीं मातरं महीम्। अन्तरिक्षमुप ब्रुवे। बृहतीमृतये
दिवम्। विश्वं बिभर्ति पृथिवी॥५८॥

अन्तरिक्षं वि पप्रथे। दुहे द्यौर्बृहती पयः। न ता नशन्ति न
दभाति तस्करः। नैनां अमित्रो व्यथिरादधर्षति। देवाश्च
याभिर्यजते ददाति च। ज्योगित्ताभिः सचते गोपतिः सह।
न ता अर्वा रेणुककाटो अश्नुते। न सःस्कृतत्रमुप यन्ति
ता अभि। उरुगायमभयं तस्य ता अनु। गावो मर्त्यस्य वि
चरन्ति यज्वनः॥५९॥

रात्री व्यख्यदायती। पुरुत्रा देव्यक्षभिः। विश्वा अधि
श्रियोऽधिता। उप ते गा इवाकरम्। वृणीष्व दुहितर्दिवः।
रात्री स्तोमं न जिग्युषीं। देवीं वाचमजनयन्त देवाः। तां
विश्वरूपाः पशवो वदन्ति। सा नो मन्द्रेषमूर्जन्दुहाना।
धेनुर्वागस्मानुप सुष्टुतैतु॥६०॥

यद्वाग्वदन्त्यविचेतनानि। राष्ट्रीं देवानांनिषसाद मन्द्रा।
चतस्र ऊर्जन्दुदुहे पयांसि। क्वं स्विदस्याः परमं जंगाम।
गौरी मिमाय सलिलानि तक्षती। एकपदी द्विपदी सा
चतुष्पदी। अष्टापदी नवपदी बभूवुषीं। सहस्राक्षरा परमे

व्योमन्। तस्या॑ समुद्रा अधि॑ विक्षरन्ति। तेन॑ जीवन्ति
प्रदिश॑श्चतस्रः॥ ६१॥

ततः॑ क्षरत्यक्षरम्। तद्विश्वमुप॑ जीवति। इन्द्रा॑सूरा
जनय॑न्विश्वकर्मा। मरुत्वा॑ अस्तु गुणवा॑न्तसजा॒तवान्।
अस्य॑ स्नुषा श्वशुरस्य॑ प्रशिष्टिम्। सपत्न्या॑ वाचं मनसा॑
उपा॑सताम्। इन्द्रः॑ सूरौ अतर॑द्रजा॑सि। स्नुषा सपत्न्या॑
श्वशुरो॑ऽयमस्तु। अयं॑ शत्रू॑ञ्जयतु जर्ह॑षाणः। अयं॑
वा॑ जयतु वाज॑सातौ। अग्निः॑ क्षत्र॑भृदनि॑भृष्टमोजः॑।
सह॑स्रियो दीप्यता॑मप्रयुच्छन्। वि॒भ्राज॑मानः समिधा॑न उ॒ग्रः।
आ॒ऽन्तरि॑क्षमरुह॑दगु॒न्द्याम्॥ ६२॥

धारय॑न्पुरोडाशं बृहस्पतिं॑ जघन॑च्युतिमान॒न्दो भग॑स्य तृप्याण्य॒ग्नेः पृथि॑वी यज्व॑न एतु प्रदिश॑श्चतस्रो
वाज॑सातौ च॒त्वारि॑ च॥ [६]

वृषा॑ऽस्य॒ शुर्वृष॑भायं गृह्य॑से। वृषा॑ऽयमु॒ग्रो नृच॑क्ष॑से। दि॒व्यः
कर्म॑ण्यो हि॒तो बृह॑न्नाम॑। वृष॑भस्य॒ या क॑कुत्। वि॒षूवान् वि॑ष्णो
भवतु। अ॒यं यो मा॑म॒को वृषा॑। अथो॒ इन्द्र॑ इव दे॒वेभ्यः॑। वि
ब्र॑वीतु जने॑भ्यः। आयु॑ष्मन्तं वर्च॑स्वन्तम्। अथो॒ अधि॑पतिं
वि॒शाम्॥ ६३॥

अस्याः पृथिव्या अध्यक्षम्। इममिन्द्र वृषभं कृणु। यः सुशृङ्गः
सुवृषभः। कल्याणो द्रोण आहितः। कार्षीवल प्रगाणेन।
वृषभेण यजामहे। वृषभेण यजमानाः। अक्रूरेणेव सर्पिषा।
मृधश्च सर्वा इन्द्रेण। पृतनाश्च जयामसि॥६४॥

यस्यायमृषभो हविः। इन्द्राय परिणीयते। जयाति
शत्रुमायन्तम्। अथो हन्ति पृतन्यतः। नृणामहं प्रणीरसत्।
अग्रं उद्भिन्दतामसत्। इन्द्र शुष्मं तनुवा मेरयस्व। नीचा
विश्वा अभितिष्ठाभिमातीः। नि शृणीह्याबाधं यो नो अस्ति।
उरुं नो लोकं कृणुहि जीरदानो॥६५॥

प्रेह्यभि प्रेहि प्र भरा सहस्व। मा विवेनो वि शृणुष्व। जनेषु।
उदीडितो वृषभ तिष्ठ शुष्मैः। इन्द्र शत्रून्पुरो अस्माकं युध्य।
अग्रे जेता त्वं जय। शत्रून्त्सहस्र ओजसा। वि शत्रून् विमृधो
नुद। एतन्तो स्तोमन्तुविजात विप्रः। रथं न धीरः स्वपा
अतक्षम्। यदीदग्रे प्रतित्वन्दैव हर्याः॥६६॥

सुवर्वतीरूप एना जयेम। यो घृतेनाभिमानितः। इन्द्र जैत्राय
जज्ञिषे। स नः सङ्कासु पारय। पृतनासाह्येषु च। इन्द्रो
जिगाय पृथिवीम्। अन्तरिक्षं सुवर्महत्। वृत्रहा पुरुचेतनः।

इन्द्रो जिगाय सहसा सहांसि। इन्द्रो जिगाय पृतनानि
विश्वो॥६७॥

इन्द्रो जातो वि पुरो रुरोज। स नः परस्पा वरिवः कृणोतु।
अयं कृत्तुरगृभीतः। विश्वजिदुद्धिदित्सोमः। ऋषिर्विप्रः
काव्येन। वायुरग्रेगा यज्ञप्रीः। साकङ्गन्मनसा यज्ञम्। शिवो
नियुद्धिः शिवाभिः। वायो शुक्रो अयामि ते। मध्वो अग्रं
दिविष्टिषु॥६८॥

आ याहि सोम पीतये। स्वारुहो देव नियुत्वता। इममिन्द्र
वर्धय क्षत्रियाणाम्। अयं विशां विशपतिरस्तु राजा। अस्मा
इन्द्र महि वर्चांसि धेहि। अवर्चसङ्गणुहि शत्रुमस्य। इममा
भञ्ज ग्रामे अश्वेषु गोषु। निरमुं भञ्ज योऽमित्रो अस्य। वर्ष्मन्
क्षत्रस्य ककुभि श्रयस्व। ततो न उग्रो वि भञ्जा वसूनि॥६९॥

अस्मे द्यावापृथिवी भूरि वामम्। सन्दुहाथाङ्घ्रिर्मदुधैव
धेनुः। अयं राजा प्रिय इन्द्रस्य भूयात्। प्रियो
गवामोषधीनामुतापाम्। युनज्मिं त उत्तरावन्तमिन्द्रम्। येन
जयांसि न परा जयांसै। स त्वाऽकरेकवृषभं स्वानाम्।
अथो राजन्नुत्तमं मानवानाम्। उत्तरस्त्वमधरे ते सपत्नाः।

एकवृषा इन्द्रसखा जिगीवान्॥७०॥

विश्वा आशाः पृतनाः सञ्जयं जयन्। अ॒भि तिष्ठ शत्रूयतः
सह॑स्व। तुभ्यं॑ भरन्ति क्षितयो॑ यविष्ठ। ब॒लिम॑ग्रे अन्ति॑त
ओत दूरात्। आ भन्दि॑ष्ठस्य सुम॒तिश्चि॑किद्धि। बृ॒हत्ते
अ॒ग्रे म॒हि शर्म॑ भ॒द्रम्। यो दे॒ह्यो अन॑मयद्वध॒स्रैः। यो
अर्य॑पत्नीरुषसंश्च॒कार॑। स नि॒रुध्या॒ नहु॑षो य॒ह्यो अ॒ग्निः।
विशंश्च॑क्रे बलि॒हतः॒ सहो॑भिः॥७१॥

प्र स॒द्यो अ॒ग्रे अत्ये॑ष्य॒न्यान्। आ॒विर्य॑स्मै चारु॑तरो ब॒भूथ॑।
ई॒डेन्यो॑ वपु॒ष्यो वि॒भावा॑। प्रि॒यो वि॒शाम॑ति॒धिर्मानु॑षीणाम्।
ब्रह्म॑ज्येष्ठा वी॒र्या॑ सम्भृ॑तानि। ब्रह्मा॒ग्रे ज्येष्ठं॑ दि॒वमा॑ त॒तान।
ऋ॒तस्य॑ ब्रह्मं प्रथ॑मोत जंज्ञे। तेना॑र॒हति॑ ब्रह्म॑णा स्पर्धि॑तुङ्कः।
ब्रह्म॑ स्रुचो॑ घृ॒तव॑तीः। ब्रह्म॑णा स्वर॑वो मि॒ताः॥७२॥

ब्रह्मं॑ य॒ज्ञस्य॑ तन्त॑वः। ऋ॒त्विजो॑ ये ह॑विष्कृतः।
शृङ्गा॑णीवेच्छृङ्गि॒णां स॒न्ददृ॑श्रिरे। च॒षाल॑वन्तः स्वर॑वः
पृथि॑व्याम्। ते दे॒वासः स्वर॑वस्तस्थि॒वांसः॑। नमः॑ सखि॑भ्यः
स॒न्नान्माऽव॑गात। अ॒भिभूर॑ग्निर॒तर॑द्रजा॒ंसि। स्पृ॒धो वि॒हत्य॑
पृत॑ना अ॒भि॒श्रीः। जुषा॑णो म॒ आहु॑तिं मा॒महि॑ष्ट। ह॒त्वा

स॒प॒त्नान् वरि॑वस्करन्नः। ईशान॑न्त्वा भुव॑नानामभि॒श्रियम्।
स्तौम्य॑ग्र उरु॒कृतः सु॒वीरम्। ह॒विर्जुषा॑णः स॒प॒त्नाः
अभि॒भूर॑सि। ज॒हि शत्रूँ॑ रप॒ मृधो॑ नुदस्व॥ ७३॥

वि॒शां ज॑यामसि जीर॒दानो ह॑र्या विश्वा दि॒र्विष्टि॑षु वसू॑नि जिगी॒वान्त्सहो॑भिर्मिता न॑श्च॒त्वारि॑
च॥

[७]

स प्र॑त्नवन्नवी॒यसा। अ॒ग्ने द्यु॒म्नेन॑ सं॒यता॑। बृ॒हत्त॑तन्थ भा॒नुना॑।
नव॒न्नु स्तोम॑म॒ग्रये॑। दि॒वः श्ये॒नाय॑ जी॒जनम्। वसो॑ः
कु॒विद्व॒नाति॑ नः। स्वा॒रुहा॑ यस्य॒ श्रियो॑ दृ॒शे। र॒यिर्वी॒रव॑तो
यथा॑। अ॒ग्ने य॒ज्ञस्य॒ चेत॑तः। अदा॑भ्यः पुर॒एता॑॥ ७४॥

अ॒ग्निर्वि॒शां मानु॑षीणाम्। तूर्णी॑ रथः सदा॒ नवः॑। नव॑ सोमा॒य
वा॒जिनै॑। आज्यं॒ पय॑सोऽजनि। जुष्ट॑ शुचि॒तमं॑ वसु॑। नव॑
सोम जुष॒स्व नः॑। पी॒यूष॑स्येह तृ॒ष्णुहि॑। यस्ते॑ भा॒ग ऋ॒ता
व॒यम्। नव॑स्य सोम ते व॒यम्। आ सु॑म॒तिं वृ॑णीमहे॥ ७५॥

स नो॑ रास्व सह॒स्त्रिणः॑। नव॑ ह॒विर्जुष॑स्व नः। ऋ॒तुभिः॑
सोम॒ भूत॑मम्। तद॒ङ्गं प्रति॑हर्य नः। राज॑न्त्सोम स्व॒स्तये॑।
नव॑स्तोम॒न्नव॑ ह॒विः। इन्द्रा॑ग्निभ्यां नि वैद॒य। तज्जु॑षेता॒
सचै॑तसा। शुचि॒न्नु स्तोम॑न्नव॒जात॑म॒द्या। इन्द्रा॑ग्नी वृ॒त्रह॑णा

जुषेथाम्॥७६॥

उ॒भा हि वा॑ सु॒हवा॒ जोह॑वीमि। ता वाज॑ सु॒द्य उ॑शते
धे॒ष्ठा। अ॒ग्निरिन्द्रो॑ नव॑स्य नः। अ॒स्य ह॒व्यस्य॑ तृ॒प्यताम्।
इ॒ह दे॒वो संह॑स्त्रिणौ। य॒ज्ञन्न॒ आ हि ग॑च्छताम्। वसु॑मन्तः
सुव॑र्विदम्। अ॒स्य ह॒व्यस्य॑ तृ॒प्यताम्। अ॒ग्निरिन्द्रो॑ नव॑स्य नः।
विश्वा॑न्दे॒वाः स्त॑र्पयत॥७७॥

ह॒विषो॒ऽस्य नव॑स्य नः। सु॒व॒र्विदो॑ हि ज॑ज्ञिरे। ए॒दं ब॒र्हिः
सु॒ष्टरी॑मा॒ नवे॑न। अ॒यं य॒ज्ञो यज॑मानस्य भा॒गः। अ॒यं
ब॒भूव॑ भुव॑नस्य॒ गर्भः॑। वि॒श्वे दे॒वा इ॒दम॑द्यागमि॒ष्ठाः। इ॒मे नु
द्यावा॑पृथि॒वी स॒मीची॑। त॒न्वा॒ने य॒ज्ञं पु॑रु॒पेश॑सन्धिया। आ॒ऽस्मै
पृ॒णीतां॑ भुव॑नानि॒ विश्वा॑। प्र॒जां पु॒ष्टि॒म॒मृत॑न्नवे॑न॥७८॥

इ॒मे धे॒नू अ॒मृतं॑ ये दु॒हाते॑। पय॑स्वत्युत्तरामै॒तु पु॒ष्टिः। इ॒मं
य॒ज्ञं जु॒षमा॑णे॒ नवे॑न। स॒मीची॑ द्यावा॑पृथि॒वी घृ॒ताची॑। यवि॑ष्ठो
ह॒व्यवा॑हनः। चि॒त्रभा॑नुर्घृ॒तासु॑तिः। नव॑जातो॒ वि रौ॑चसे।
अ॒ग्ने त॑त्ते॒ महि॑त्व॒नम्। त्वम॑ग्ने दे॒वता॑भ्यः। भा॒गे दे॒व न
मी॑यसे॥७९॥

स ए॑ना वि॒द्वान् य॑क्ष्यसि। नव॑ः स्तोमं॑ जुषस्व नः।

अ॒ग्निः प्र॑थ॒मः प्रा॑श्ना॒तु। स हि वे॒द यथा॑ ह॒विः। शि॒वा
 अ॒स्मभ्य॑मोष॒धीः। कृ॒णोतु॑ वि॒श्वच॑र्षणिः। भ॒द्रान्नः॑ श्रेयः
 सम॑नैष्ट दे॒वाः। त्वया॑ऽव॒सेन॑ सम॑शीमहि त्वा। स नो॑
 मयो॒भूः पि॑तो॒ आ वि॑शस्व। शन्तो॒काय॑ त॒नुवे॑ स्यो॒नः। ए॒तमु॑
 त्यं मधु॑ना॒ संयु॑तं॒ यवम॑। सर॑स्वत्या॒ अधि॑म॒नाव॑चर्कृषुः।
 इन्द्र॑ आसी॒त्सीर॑पतिः श॒तक्र॑तुः। की॒नाशा॑ आसन्म॒रुतः॑
 सु॒दान॑वः॥८०॥

पुर॒एता वृ॑णीमहे जु॒षेथा॑न्तर्पयता॒मृत॑न्नवेन मीयसे स्यो॒नश्च॒त्वारि॑ च॥—————[८]

जुष्ट॒श्चक्षु॑षो जुष्टी॒नरो न॑क्तञ्जा॒ता वृषा॑स उ॒त नो॒ वृषा॑ऽस्य॒शुः स॒प्र॒ब्र॒वद्द॑ष्टौ॥८॥

जुष्टो॑ म॒न्युर्भ॑गो जुष्टी॒ नरो॒ हरि॑वर्षसङ्गि॒रः शि॒प्रि॒न्वा॒जाना॑मु॒त नः॑ प्रि॒या यद्वा॑ग्वद॒न्ती वि॒श्वा
 आशा॑ अशी॒तिः॥८०॥

जुष्टः सु॒दान॑वः॥

हरिः ओम्॥

॥इति श्रीकृष्णयजुर्वेदीयतैत्तिरीयब्राह्मणे द्वितीयाष्टके चतुर्थः
 प्रपाठकः समाप्तः॥

॥पञ्चमः प्रश्नः॥

॥तैत्तिरीयब्राह्मणे द्वितीयाष्टके पञ्चमः प्रपाठकः॥

प्रा॒णो र॑क्षति॒ विश्व॑मेज॑त्। इ॒र्यो भू॑त्वा बहु॒धा ब॒हूनि॑। स
इत्सर्वं॑ व्या॒नशे॑। यो दे॒वो दे॒वेषु॑ वि॒भूर॑न्तः। आवृ॑द्द॒दात्
क्षेत्रि॑यध्व॒गद्वृषा॑॥ तमि॒त्प्रा॒णं म॒न॒सोप॑ शिक्ष॒त। अ॒ग्रं
दे॒वाना॑मि॒दम॑न्तु नो ह॒विः। म॒न॑स॒श्चित्ते॒दम्। भू॒तं भ॑व्यं च
गु॒प्यते॑। तद्धि दे॒वेष्व॑ग्रि॒यम्॥१॥

आ न॑ ए॒तु पुर॑श्च॒रम्। स॒ह दे॒वैरि॒म॑ ह॒वम्। म॒नः
श्रेय॑सि॒श्रेय॑सि। कर्म॑न् य॒ज्ञप॑ति॒न्दध॑त्। जु॒षता॑ मे वा॒ग्नि॒द॑
ह॒विः। वि॒राड्दे॒वी पु॒रोहि॑ता। ह॒व्य॒वाड॑न॒पायि॑नी। यया॑ रू॒पाणि॑
बहु॒धा व॑द॒न्ति। पे॒शा॑सि दे॒वाः प॑र॒मे ज॒नित्रे॑। सा नो॑
वि॒राड॑न॒पस्फु॑रन्ती॥२॥

वाग्दे॒वी जु॑षतामि॒द॑ ह॒विः। चक्षु॑र्दे॒वाना॑ ज्योति॑र॒मृते॒ न्य॑क्तम्।
अ॒स्य वि॒ज्ञाना॑य बहु॒धा नि॒धी॑यते। तस्य॑ सु॒म्रम॑शीमहि। मा
नो॑ हासीद्विचक्षु॑णम्। आयु॑रि॒न्नः प्रती॑र्यताम्। अन॑न्धाश्चक्षु॑षा
व॒यम्। जी॒वा ज्योति॑रशीमहि। सु॒व॒ज्योति॑रु॒तामृ॑तम्। श्रोत्रे॑ण
भ॒द्रमु॑त शृ॒ण्वन्ति॒ स॒त्यम्। श्रोत्रे॑ण वाचं॑ बहु॒धोद्य॑मानाम्।

श्रोत्रेण॑ मोद॑श्च मह॑श्च श्रूय॑ते। श्रोत्रेण॑ सर्वा॑ दिश॑ आ शृ॑णोमि।
येन॑ प्राच्या॑ उ॒त दक्षि॑णा। प्र॒तीच्यै॑ दि॒शः शृ॑ण्वन्त्युत्तरा॑त्।
तदिच्छो॑त्रं बहु॒धोद्य॑मानम्। अ॒रान्न ने॒मिः परि॒ सर्व॑ बभूव॥३॥

अ॒ग्रिय॑मन॑पस्फुरन्ती स॒त्यः स॒प्त च॑॥ [१]

उ॒देहि॑ वाजि॒न्यो अ॑स्य॒प्स्वन्तः॑। इ॒दः रा॒ष्ट्रमा॑ वि॒श
सू॒नृता॑वत्। यो रोहि॑तो वि॒श्वमि॑दञ्ज॒जान॑। स नो॑ रा॒ष्ट्रेषु॑
सु॒धिता॑न्दधातु। रोह॑रु॒रोह॑रु॒रोहि॑त आरु॑रोह। प्र॒जाभि॑र्वृद्धिं
ज॒नुषा॑मुपस्थम्। ताभिः॑ स॒रब्धो॑ अवि॒दथ्य॑दुर्वीः। गा॒तुं
प्र॒पश्य॑न्निह रा॒ष्ट्रमाऽहो॑। आऽहो॑र॒षीद्रा॑ष्ट्रमि॒ह रोहि॑तः। मृ॒धो
व्या॑स्थ॒दभयं॑ नो अस्तु॥४॥

अ॒स्मभ्य॑ द्यावापृथि॒वी शक्नो॑रीभिः। रा॒ष्ट्रन्दु॑हाथामि॒ह रेवती॑भिः।
विम॑मर्श॒ रोहि॑तो वि॒श्वरू॑पः। समा॒चक्रा॑णः प्र॒रुहो॑ रुह॑श्च।
दि॒वङ्ग॑त्वाय॑ मह॒ता म॑हिम्ना। वि नो॑ रा॒ष्ट्रमु॑नत्तु प॒यसा॑ स्वेन॑।
यास्ते॑ वि॒शस्त॑पसा॒ सं बभू॑वुः। गा॒यत्रं॑ व॒त्सम॑नु तास्तु॒
आऽगुः॑। तास्त्वा वि॒शन्तु॑ मह॑सा॒ स्वेन॑। सं मा॑ता पु॒त्रो
अ॒भ्येतु॑ रोहि॑तः॥५॥

यू॒यमु॑ग्रा मरुतः पृ॒श्निमा॑तरः। इन्द्रे॑ण स॒युजा॑ प्रमृ॑णीथ॒

शत्रून्। आ वो रोहितो अशृणोदभिद्यवः। त्रिसंतासो
मरुतः स्वादुसम्मुदः। रोहितो द्यावापृथिवी जंजान।
तस्मिंस्तन्तुं परमेष्ठी तंतान। तस्मिंज्छि श्रिये अज
एकपात्। अदृहद्द्यावापृथिवी बलेन। रोहितो द्यावापृथिवी
अदृहत्। तेन सुवः स्तभितन्तेन नाकः॥६॥

सो अन्तरिक्षे रजसो विमानः। तेन देवाः सुवरन्वविन्दन्।
सुशेवन्त्वा भानवो दीदिवांसम्। समग्रासो जुहो जातवेदः।
उक्षन्ति त्वा वाजिनमा घृतेन। संसमग्रे युवसे भोजनानि।
अग्रे शर्धं महते सौभगाय। तव द्युम्नान्युत्तमानि सन्तु।
सञ्जास्पत्यं सुयममा कृणुष्व। शत्रूयतामभि तिष्ठा
महांसि॥७॥

अस्त्वेतु रोहितो नाको महांसि॥ [२]

पुनर्न इन्द्रो मघवा ददातु। धनानि शक्रो धन्यः सुराधाः।
अर्वाचीनं कृणुतां याचितो मनः। श्रुष्टी नो अस्य हविषो
जुषाणः। यानि नोऽजिनन्धनानि। जुहर्थं शूर मन्युना।
इन्द्रानुविन्द नस्तानि। अनेन हविषा पुनः। इन्द्र आशाभ्यः
परि। सर्वाभ्योऽभयङ्करत्॥८॥

जेता॒ शत्रून्॒ विच॑र्षणिः। आकू॑त्यै त्वा॒ कामा॑य त्वा॒ समृ॑धे
त्वा। पु॒रो द॑धे अमृ॒तत्वा॑य जी॒वसे॑। आकू॑तिमस्याव॑से।
काम॑मस्य॒ समृ॑द्धौ। इन्द्र॑स्य यु॒ञ्जते॒ धियः॑। आकू॑तिं दे॒वीं
मन॑सः पु॒रो द॑धे। य॒ज्ञस्य॑ मा॒ता सु॒हवा॑ मे अस्तु। यदि॒च्छामि॒
मन॑सा॒ सका॑मः। वि॒देय॑मेन॒द्धृद॑ये निवि॑ष्टम्॥९॥

सेद॒ग्निर॒ग्नीर॑त्येत्य॒न्यान्। यत्र॑ वा॒जी तन॑यो वी॒डुपा॑णिः।
स॒हस्र॑पाथा अ॒क्षरा॑ स॒मेति॑। आशा॑नान्त्वाऽऽशा॑पा॒लेभ्यः॑।
च॒तुर्भ्यो॑ अ॒मृते॑भ्यः। इ॒दं भू॒तस्या॑ध्य॒क्षेभ्यः॑। वि॒धेम॑ ह॒विषा॑
व॒यम्। विश्वा॒ आशा॒ मधु॑ना॒ सꣳ सृ॑जामि। अ॒न॒मी॒वा आप॒
ओष॑धयो भवन्तु। अ॒यं यज॑मानो मृ॒धो व्य॑स्यताम्॥१०॥

अ॒गृभी॑ताः प॒शवः॑ सन्तु॒ सर्वे॑। अ॒ग्निः सोमो॒ वरु॑णो
मि॒त्र इन्द्रः॑। बृ॒हस्प॑तिः सवि॒ता यः स॑ह॒स्री। पू॒षा नो॑
गोभि॑रव॒सा सर॑स्वती। त्वष्टा॑ रू॒पाणि॑ सम॑नक्तु य॒ज्ञैः। त्वष्टा॑
रू॒पाणि॑ दध॑ती सर॑स्वती। पू॒षा भग॑ꣳ सवि॒ता नो॑ ददातु।
बृ॒हस्प॑तिर्द॒दिन्द्रः॑ स॒हस्र॑म्। मि॒त्रो दा॒ता वरु॑णः सोमो॑
अ॒ग्निः॥११॥

आ नो भर॒ भग॑मिन्द्र द्युमन्तम्। नि ते दे॒ष्णस्य॑ धीमहि प्ररे॒के।
 उ॒र्व इ॒व प॒प्रथे॒ कामो॑ अ॒स्मे। तमा॑पृ॒णा वसु॑पते॒ वसू॑नाम्।
 इ॒मङ्गाम॑ म॒न्दया॒ गोभि॑र॒श्वैः। च॒न्द्रव॑ता रा॒धसा॑ प॒प्रथ॑श्च।
 सु॒व॒र्यवो॑ म॒तिभि॑स्तु॒भ्यं वि॒प्राः। इन्द्रा॑य॒ वाहः॑ कु॒शिका॑सो
 अ॒क्रन्। इन्द्र॑स्य॒ नु वी॒र्या॑णि॒ प्रवो॑चम्। या॒नि च॒कार॑ प्रथ॒मानि॑
 व॒ज्री॥१२॥

अ॒ह॒न्नहि॑मन्व॒पस्त॑तर्द। प्रव॒क्षणा॑ अभि॒न॒त्पर्व॑तानाम्। अ॒ह॒न्नहि॑
 पर्व॑ते शि॒श्रिया॑णम्। त्वष्टा॑ऽस्मै॒ वज्र॑ऽस्व॒र्यन्त॑तक्ष। वा॒श्रा
 इ॒व धे॒नवः॑ स्य॒न्दमा॑नाः। अ॒ञ्जः॑ स॒मु॒द्रम॑व॒ जग्मु॑रापः।
 वृ॒षाय॑मा॒णोऽवृ॑णीत॒ सोम॑म्। त्रि॒क॑द्रु॒केष्व॑पि॒बत्सु॑तस्य। आ
 सा॒य॒कं म॒घवा॑ दत्त॒ वज्र॑म्। अ॒ह॒न्नेन॑ प्रथ॒म॒जा म॒हीना॑म्॥१३॥
 य॒दिन्द्रा॑ह॒न्प्रथ॑म॒जा म॒हीना॑म्। आ॒न्मा॒यिना॑म॒मिनाः॑ प्रोत
 मा॒याः। आ॒त्सूर्य॑ ज॒नय॑न्द्यामु॒षास॑म्। ता॒दी॒क्रा श॒त्रून्
 कि॒ला॑वि॒वित्से॑। अ॒ह॒न्वृ॒त्रं वृ॒त्रत॑रं॒ व्य॑सम्। इन्द्रो॒ वज्रे॑ण
 म॒ह॒ता व॒धेन॑। स्कन्धा॑सी॒व कु॒लि॒शेना॑वि॒वृ॒क्णा। अ॒हिः
 श॒यत॑ उप॒पृ॒क्पृ॒थिव्या॑म्। अ॒यो॒ध्ये॒व दु॒र्मद॑ आ हि जु॒ह्वे।
 म॒हा॒वी॒रन्तु॑वि॒बा॒धमृ॑जी॒षम्॥१४॥

नाता॑रीरस्य॒ समृ॑तिं व॒धाना॑म्। स॒ रु॒जानाः॑ पिपिषु॒
इन्द्र॑शत्रुः। विश्वो॒ विहा॑या अर॒तिः। वसु॑र्दधे॒ हस्ते॒ दक्षि॑णे।
तर॑णिर्न शि॒श्रथत्। श्रव॑स्य॒या न शि॑श्रथत्। विश्व॑स्मा
इदि॑षुध्यसे। दे॒वत्रा॑ ह॒व्यमू॑हिषे। विश्व॑स्मा॒ इत्सु॑कृते
वार॑मृण्वति। अ॒ग्निर्द्वा॒रा व्य॑ण्वति॥१५॥

उदु॑ज्जिहा॑नो अ॒भि काम॑मीरयन्। प्र॒पृश्च॑न्विश्वा॒ भुव॑नानि
पूर्व॑था। आ के॒तुना॒ सुष॑मिद्धो॒ यजि॑ष्ठः। कामं॑ नो अ॒ग्ने
अ॒भिह॑र्य दिग्भ्यः। जुषा॑णो ह॒व्यम॑मृतेषु दूढ्यः। आ नो॑
र॒यिं बहु॑लाङ्गोम॑तीमिषम्। नि धे॑हि यक्ष॑दमृतेषु भूषन्।
अ॒श्विना॑ य॒ज्ञमा॑गतम्। दा॒शुषः॒ पुरु॑द॒ससा॑। पू॒षा र॑क्षतु नो
र॒यिम्॥१६॥

इ॒मं य॒ज्ञम॑श्विना॑ वर्धय॑न्ता। इ॒मौ र॒यिं यज॑मानाय धत्तम्।
इ॒मौ प॒शून् र॑क्षतां वि॒श्वतो॑ नः। पू॒षा नः॑ पातु॒ सद॑मप्रयच्छन्।
प्रते॑ म॒हे सं॑रस्वति। सुभ॑गे वाजि॑नीवति। स॒त्यवा॑चे भरे
म॒तिम्। इ॒दं नो॑ ह॒व्यं घृ॑तवत्सरस्वति। स॒त्यवा॑चे प्रभ॑रेमा
ह॒वी॒षि। इ॒मानि॑ ते दुरि॒ता सौभ॑गानि। तेभि॑र्वय॒ सुभ॑गांसः
स्याम॥१७॥

वज्रहीनामृजीषं व्युण्वति रक्षतु नो रुयिः सौभगाऽन्येकं च॥—————[४]

य॒ज्ञो रा॒यो य॒ज्ञ ई॒शे वसू॑नाम्। य॒ज्ञः स॒स्याना॑मु॒त
सु॑क्षिती॒नाम्। य॒ज्ञ इ॒ष्टः पू॒र्वचि॑त्तिं दधातु। य॒ज्ञो ब्र॑ह्म॒ण्वाः
अ॒प्ये॒तु दे॒वान्। अ॒यं य॒ज्ञो वर्ध॑ता॒ङ्गोभि॒रश्वैः॑। इ॒यं वेदिः
स्व॒प॒त्या सु॒वीरा॑। इ॒दं ब॒रु॒हिरति॑ ब॒रु॒हीः प्य॒न्या। इ॒मं य॒ज्ञं
वि॒श्वे अ॒वन्तु॑ दे॒वाः। भ॒ग ए॒व भ॒गवा॑ः अस्तु दे॒वाः। तेन॑
व॒यं भ॒गव॑न्तः स्याम॥१८॥

तन्त्वा॑ भ॒गु सर्व॑ इ॒ज्जो॑हवीमि। स नो॑ भ॒ग पु॒र॒ए॒ता भ॑वे॒ह। भ॒गु
प्र॒णे॒त॒र्भ॒गु स॒त्य॒रा॒धः। भ॒गे॒मा॒न्ध्रि॒यमु॒द॒व द॑दन्नः। भ॒गु प्र॒ णो॑
ज॒नय॑ गोभि॒रश्वैः॑। भ॒गु प्र॒ नृभि॑र्नृ॒वन्तः॑ स्याम। श॒श्व॒तीः स॒मा
उ॒प॒य॒न्ति लो॒काः। श॒श्व॒तीः स॒मा उ॒प॒य॒न्त्यापः॑। इ॒ष्टं पू॒र्तः
श॒श्व॒तीना॑ः स॒मा॒नाः शा॒श्व॒तेन॑। ह॒वि॒षे॒ष्वाऽन॑न्तं लो॒कं प॒र॒मा
रु॒रोह॑॥१९॥

इ॒यमे॒व सा या प्र॑थ॒मा व्यौ॑च्छत्। सा रू॒पाणि॑ कुरु॒ते
पञ्च॑ दे॒वी। द्वे स्व॑सा॒रौ व॒यत॑स्तत्र॒मे॒तत्। स॒ना॒त॒नं वि॒त॒तः
ष॒ण्म॑यू॒खम्। अ॒वा॒न्याः स्त॒न्तून्कि॒रतो॑ ध॒त्तो अ॒न्यान्।
ना॒वपृ॑ज्या॒ते न ग॑मा॒ते अ॒न्त॒म। आ वो॑ यन्तू॒दवा॒हासो॑

अ॒द्य। वृ॒ष्टिं ये वि॒श्वे म॒रुतो॑ जु॒नन्ति॑। अ॒यं यो अ॒ग्निर्म॑रुतः
समि॑द्धः। ए॒तं जु॑षध्वङ्क॒वयो यु॑वानः॥२०॥

धा॒रा॒व॒रा म॒रुतो॑ धृ॒ष्णुवो॑जसः। मृ॒गा न भी॑मास्त॒विषेभि॑-
रू॒र्मिभिः॑। अ॒ग्नयो॑ न शु॒शुचा॑ना ऋ॒जी॒षिणः॑। भ्रुमि॒न्धम॑न्त
उ॒प गा अ॑वृण्वत। वि च॑क्रमे॒ त्रिर्दे॑वः। आ वे॒धस॑न्नील॒पृष्ठं
बृ॒हन्त॑म्। बृ॒हस्प॑तिः॒ स॒दने॑ सादयध्वम्। सा॒दद्यो॑नि॒न्दम॑
आ दी॑दि॒वा॒सम्। हि॒र॒ण्यव॑र्णमरु॒षः स॑पे॒म। स हि शु॑चिः
श॒तप॑त्रः स शु॒न्ध्यूः॥२१॥

हि॒र॒ण्यवा॑शीरि॒षि॒रः सु॑व॒रूपाः॑। बृ॒हस्प॑तिः स स्वा॒वेश ऋ॒ष्याः।
पू॒रू सखि॑भ्य आसु॒तिं के॑रिष्ठः। पू॒षः स्त॑वं व्र॒ते व॑यम्।
नरि॑ष्येम क॒दाच॑न। स्तो॒तार॑स्त इ॒ह स्म॑सि। यास्ते पू॒षन्ना
वो अ॒न्तः स॑मु॒द्रे। हि॒र॒ण्ययी॑र॒न्तरि॑क्षे चर॑न्ति। याभि॑र्यासि
दू॒त्या॒सूर्य॑स्य। का॒मेन॑ कृतश्र॒वं इ॒च्छ॒मानः॥२२॥

अ॒र॒ण्या॒न्यर॑ण्यान्य॒सौ। या प्रे॒व न॑श्यसि। क॒था ग्रा॑मं
न पृ॑च्छसि। न त्वा॒भीरि॑व वि॒न्दती॑ ३। वृ॒षा॒र॒वाय॑
वद॑ते। यदु॒पाव॑न्ति चि॒च्चि॒कः। आ॒घा॒टीभि॑रिव धा॒वय॑न्।
अ॒र॒ण्या॒निर्म॑हीयते। उ॒त गा॑वं इ॒वा॒दन्। उ॒तो वे॒शमे॑व

दृश्यते॥२३॥

उ॒तो अ॑र॒ण्या॒निः सा॒यम्। श॒क॒टीरि॑व स॒र्जति॑। गा॒म॒ङ्गैष॒
आ ह॑यति। दा॒र्व॒ङ्गैष॒ उ॒पो॒वधी॑त्। वस॑न्नर॒ण्या॒न्याः
सा॒यम्। अ॒क्रु॒क्ष॒दिति॑ म॒न्यते॑। न वा अ॑र॒ण्या॒निर्ह॑न्ति।
अ॒न्यश्चे॒न्नाभि॑गच्छति। स्वा॒दोः फ॒ल॒स्य ज॒ग्ध्वा। यत्र॑ का॒मं
नि प॑द्यते। आ॒ञ्जन॑गन्धीः सु॒भीम्। ब॒हु॒न्नाम॑कृ॒षीव॑ला॒म्।
प्रा॒हं मृ॒गाणां॑ मा॒तरम्॑। अ॒र॒ण्या॒नीम॑शः॒सिष॑म्॥२४॥

स्याम् रुरोह युवानः शुन्यूरिच्छमानो दृश्यते निपद्यते चत्वारि च॥—————[५]

वा॒त्र॒ह॒त्याय॑ श॒व॒से। पृ॒त॒ना॒सा॒ह्याय॑ च। इन्द्र॒ त्वा व॑र्त॒याम॑सि।
सु॒ब्र॒ह्माणं॑ वी॒र॒व॒न्तं बृ॑ह॒न्तम्॑। उ॒रुं ग॑भी॒रं पृ॑थु॒बुध्मि॑न्द्र।
श्रु॒त॒र्षि॑मु॒ग्रम॑भि॒माति॑षा॒हम्॑। अ॒स्मभ्यं॑ चि॒त्रं वृ॑ष॒णः र॒यिं
दाः। क्षे॒त्रि॒यै त्वा॒ नि॒र्ऋ॒त्यै त्वा॑। द्रु॒हो मु॑श्चामि॒ वरु॑णस्य॒
पाशा॑त्। अ॒ना॒गसं॑ ब्रह्म॒णे त्वा॑ करोमि॥२५॥

शि॒वे ते॒ द्या॒वापृ॑थि॒वी उ॒भे इ॒मे। शं ते॑ अ॒ग्निः स॒हा॒द्विर॑स्तु। शं
द्या॒वापृ॑थि॒वी स॒होष॑धीभिः। श॒म॒न्त॒रि॒क्षः स॒ह वा॑ते॒न ते। शं ते॑
च॒त॒स्रः प्र॒दि॒शो भ॑वन्तु। या दै॒वीश्च॑त॒स्रः प्र॒दि॒शः। वा॒त॒प॒त्नीर॑भि
सू॒र्यो वि॑च॒ष्टे। तासा॑न्त्वा ज॒रस॒ आ द॑धामि। प्र य॒क्ष्म ए॒तु

निर्ऋतिं पराचैः। अमोचि यक्ष्मादुरितादवर्त्यै॥ २६॥

द्रुहः पाशान्निर्ऋत्यै चोदमोचि। अहा अवर्तिमविदत्स्योनम्।
अप्यभूद्भूद्रे सुकृतस्य लोके। सूर्यमृतं तमसो ग्राह्या यत्। देवा
अमुञ्चन्नुज्जन्व्येनसः। एवमहमिमं क्षेत्रियाञ्जामिश्रसात्।
द्रुहो मुञ्चामि वरुणस्य पाशात्। बृहस्पते युवमिन्द्रश्च
वस्वः। दिव्यस्येशाथे उत पार्थिवस्य। धत्तं रयिं स्तुवते
कीरयेचित्॥ २७॥

यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः। देवायुधमिन्द्रमा जोहुवानाः।
विश्वावृधमभि ये रक्षमाणाः। येन हता दीर्घमध्वानमायन्।
अनन्तमर्थमनिवर्त्यमानाः। यत्ते सुजाते हिमवत्सु भेषजम्।
मयोभूः शन्तमा यद्धृदोसि। ततो नो देहि सीबले।
अदो गिरिभ्यो अधि यत्प्रधावसि। सशोभमाना कन्यैव
शुभ्रे॥ २८॥

तां त्वा मुद्गला हविषा वर्धयन्ति। सा नः सीबले रयिमा
भाजयेह। पूर्वं देवा अपरेणानुपश्यं जन्मभिः। जन्मान्यवरैः
पराणि। वेदानि देवा अयमस्मीति माम्। अहं हित्वा
शरीरं जरसः परस्तात्। प्राणापानौ चक्षुः श्रोत्रम्। वाचं

मनसि॑ सम्भृ॑ताम्। हि॒त्वा शरी॑रं ज॒रसः॑ प॒रस्ता॑त्। आ
भूति॑म्भूतिं॑ व॒यम॑श्नवामहे। इ॒मा ए॒व ता उ॒षसो॑ याः प्रथ॑मा
व्यौच्छ॑न्। ता दे॒व्यः कुर्व॑ते प॒ञ्चरू॑पा। श॒श्वती॑र्नाव॒पृज्य॑न्ति।
न ग॑म॒न्त्यन्त॑म्॥२९॥

क॒रोम्य॑व॒र्त्यै चिच्छु॑भ्रेऽश्नवामहे च॒त्वारि॑ च॥ [६]

वसू॑नां त्वा॒ऽधी॑तेन। रु॒द्राणा॑म॒मूर्या॑। आ॒दि॒त्यानां॑ तेज॑सा।
वि॒श्वेषां॑ दे॒वानां॑ क्रतु॑ना। म॒रुता॑मे॒घ्ना जु॑होमि॒ स्वाहा॑।
अ॒भिभू॑तिर॒हमा॑ग॒मम्। इन्द्र॑स॒खा स्वा॒युधः॑। आ॒स्वाशा॑सु
दु॒ष्पहः॑। इ॒दं वर्चो॑ अ॒ग्निना॑ द॒त्तमा॑गात्। यशो॑ भ॒र्गः सह॑
ओजो॑ ब॒लं च॥३०॥

दी॒र्घायु॑त्वाय॑ श॒तशा॑रदाय। प्र॒तिगृ॑भ्णामि म॒हते॑ वी॒र्या॑य।
आयु॑रसि वि॒श्वायु॑रसि। स॒र्वायु॑रसि॒ सर्व॑मायु॑रसि। सर्व॑म्
आयु॑र्भूयात्। सर्व॑मायु॑र्गेष॑म्। भूर्भुवः॑ सु॒वः। अ॒ग्निर्ध॑र्मे॒णान्ना॑दः।
मृ॒त्युर्ध॑र्मे॒णान्न॑पतिः। ब्र॒ह्म क्ष॑त्रं॒ स्वाहा॑॥३१॥

प्र॒जाप॑तिः प्र॒णेता॑। बृ॒हस्प॑तिः पुर॒एता॑। य॒मः प॑न्थाः। च॒न्द्रमा॑ः
पुन॑र॒सुः स्वाहा॑। अ॒ग्निर॑न्ना॒दोऽन्न॑पतिः। अ॒न्नाद्य॑म॒स्मिन्
य॒ज्ञे य॑ज॒माना॑य द॒दातु॑ स्वाहा॑। सोमो॑ राजा॒ राज॑पतिः।

राज्यमस्मिन् यज्ञे यजमानाय ददातु स्वाहा॥ वरुणः
साम्राट्साम्राटितिः। साम्राज्यमस्मिन् यज्ञे यजमानाय ददातु
स्वाहा॥ ३२ ॥

मित्रः क्षत्रं क्षत्रपतिः। क्षत्रमस्मिन् यज्ञे यजमानाय ददातु
स्वाहा॥ इन्द्रो बलं बलपतिः। बलमस्मिन् यज्ञे यजमानाय
ददातु स्वाहा॥ बृहस्पतिर्ब्रह्म ब्रह्मपतिः। ब्रह्मस्मिन् यज्ञे
यजमानाय ददातु स्वाहा॥ सविता राष्ट्रं राष्ट्रपतिः।
राष्ट्रमस्मिन् यज्ञे यजमानाय ददातु स्वाहा॥ पूषा विशां
विदतिः। विशमस्मिन् यज्ञे यजमानाय ददातु स्वाहा॥
सरस्वती पुष्टिः पुष्टिपत्नी। पुष्टिमस्मिन् यज्ञे यजमानाय
ददातु स्वाहा॥ त्वष्टा पशूनां मिथुनानां रूपकद्रूपपतिः।
रूपेणस्मिन् यज्ञे यजमानाय पशून्ददातु स्वाहा॥ ३३ ॥

च स्वाहा साम्राज्यमस्मिन् यज्ञे यजमानाय ददातु स्वाहा विशमस्मिन् यज्ञे यजमानाय ददातु
स्वाहा चत्वारिं च (अग्निः सोमो वरुणो मित्र इन्द्रो बृहस्पतिः सविता पूषा सरस्वती त्वष्टा
दशः)॥

[७]

स ईं पाहि य ऋजीषी तरुत्रः। यः शिप्रवान्वृषभो यो
मतीनाम्। यो गौत्रभिद्वज्रभृद्यो हरिष्ठाः। स इन्द्र चित्रां
अभि तृन्धि वाजान्। आ ते शुष्मो वृषभ एतु पश्चात्।

ओत्तरादधरागा पुरस्तात्। आ विश्वतो अभिसमैत्वर्वाङ्।
इन्द्रं द्युम्नं सुर्वर्वद्धेह्यस्मे। प्रोष्वस्मै पुरोरथम्। इन्द्राय
शूषमर्चत॥३४॥

अभीके चिदु लोककृत्। सङ्गे समत्सु वृत्रहा। अस्माकं बोधि
चोदिता। नभन्तामन्यकेषाम्। ज्याका अधि धन्वसु। इन्द्रं
वयं शुनासीरम्। अस्मिन् यज्ञे हवामहे। आ वाजैरुपं नो
गमत्। इन्द्राय शुनासीराय। स्नुचा जुहुत नो हविः॥३५॥

जुषतां प्रति मेधिरः। प्र हव्यानि घृतवन्त्यस्मै। हर्यश्वाय
भरता सजोषाः। इन्द्रर्तुभिर्ब्रह्मणा वावृधानः। शुनासीरी
हविरिदं जुषस्व। वयः सुपर्णा उपसेदुरिन्द्रम्। प्रियमेधा
ऋषयो नाधमानाः। अपं ध्वान्तमूर्णुहि पूर्धि चक्षुः।
मुमुग्ध्यस्मान्निधयेऽव बद्धान्। बृहदिन्द्राय गायत॥३६॥

मरुतो वृत्रहन्तमम्। येन ज्योतिरजनयन्नृतावृधः। देवं
देवाय जागृवि। कामिहैकाः क इमे पतङ्गाः। मान्थालाः
कुलिपरिमापतन्ति। अनावृतैनान्प्रधमन्तु देवाः। सौपर्णं
चक्षुस्तनुवां विदेय। एवा वन्दस्व वरुणं बृहन्तम्।
नमस्याधीरममृतस्य गोपाम्। स नः शर्म त्रिवरूथं

वियंसत्॥३७॥

यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः। नाके सुपर्णमुप यत्पतन्तम्।
हृदा वेनन्तो अभ्यचक्षत त्वा। हिरण्यपक्षं वरुणस्य दूतम्।
यमस्य योनौ शकुनं भुरण्युम्। शं नो देवीरभिष्टये। आपो
भवन्तु पीतये। शं योरभि स्रवन्तु नः। ईशाना वार्याणाम्।
क्षयन्तीश्चर्षणीनाम्॥३८॥

अपो याचामि भेषजम्। अप्सु मे सोमो अब्रवीत्।
अन्तर्विश्वानि भेषजा। अग्निं च विश्वशम्भुवम्। आपश्च
विश्वभेषजीः। यदप्सु ते सरस्वति। गोष्वश्वेषु यन्मधु।
तेन मे वाजिनीवति। मुखमङ्घ्रि सरस्वति। या सरस्वती
वैशम्भल्या॥३९॥

तस्यां मे रास्व। तस्यांस्ते भक्षीय। तस्यांस्ते भूयिष्ठभाजो
भूयास्म। अहं त्वदस्मि मदसि त्वमेतत्। ममांसि
योनिस्तव योनिरस्मि। ममैव सन्वहं हव्यान्यग्ने। पुत्रः पित्रे
लोककृज्जातवेदः। इहैव सन्तत्र सन्त त्वाऽग्ने। प्राणेन वाचा
मनसा बिभर्मि। तिरो मा सन्तमायुर्मा प्रहासीत्॥४०॥

ज्योतिषा त्वा वैश्वानरेणोपतिष्ठे। अयं ते योनिर्ऋत्वियः।

यतो जातो अरोचथाः। तं जानन्नग्र आरोह। अथा नो वर्धया
 रयिम्। या ते अग्रे यज्ञिया तनूस्तयेह्यारोहात्माऽऽत्मानम्।
 अच्छा वसूनि कृण्वन्नस्मे नर्या पुरूणि। यज्ञो भूत्वा यज्ञमा
 सीद स्वां योनिम्। जातवेदो भुव आ जायमानः सक्षय
 एहि। उपावरोह जातवेदः पुनस्त्वम्॥४१॥

देवेभ्यो हव्यं वह नः प्रजानन्। आयुः प्रजां रयिम्स्मासु
 धेहि। अजस्रो दीदिहि नो दुरोणे। तमिन्द्र जोहवीमि
 मघवानमुग्रम्। सत्रा दधानमप्रतिष्कुतं शवांसि।
 मंहिष्ठो गीर्भिरा च यज्ञियोऽववर्तत्। राये नो विश्वा सुपथा
 कृणोतु वज्री। त्रिकद्रुकेषु महिषो यवाशिरं तुविशुष्मस्तृपत्।
 सोममपिबद्विष्णुना सुतं यथाऽवशत्। स ई ममाद महि
 कर्म कर्तवे महामुरुम्॥४२॥

सैनं सश्वदेवं देवः सत्यमिन्दुं सत्य इन्द्रः। विदद्यतीं
 सरमा रुग्णमद्रेः। महि पाथः पूर्यं सद्वियक्कः। अग्रं
 नयत्सुपद्यक्षराणाम्। अच्छा रवं प्रथमा जानतीगात्।
 विदद्भव्यं सरमा दृढमूर्वम्। येनानुकं मानुषी भोजते विद।
 आ ये विश्वाः स्वपत्यानि चक्रुः। कृण्वानासौ अमृतत्वाय

गा॒तुम्। त्वं नृभिर्नृ॑पते दे॒वहू॑तौ॥४३॥

भू॒री॑णि वृ॒त्वा ह॑र्यश्च ह॒सि। त्वन्नि॑द॒स्युश्चु॑मु॒रिम्। धुनिं॑
चास्वा॑पयो द॒भीत॑ये सु॒हन्तु॑। ए॒वा पा॑हि प्र॒त्नथा॑ मन्द॑तु
त्वा। श्रु॒धि ब्र॑ह्म वावृ॑धस्वो॒त गी॑र्भिः। आ॒विः सु॑र्यं कृ॒णुहि
पी॒पिही॑षः। ज॒हि शत्रूँ॑ र॒भि गा इन्द्र॑ तृ॒न्धि। अ॒ग्ने
बाध॑स्व॒ वि मृ॑धो॑ नुदस्व। अपा॑मी॒वा अप॒ रक्षाँ॑सि से॒धा।
अ॒स्मात्स॑मु॒द्राद्धू॑तौ दि॒वो नः॑॥४४॥

अ॒पां भू॑मान॒मुप॑ नः सृ॒जेह॑। यज्ञ॒ प्रति॑तिष्ठ सु॒म॒तौ सु॑शे॒वा आ
त्वा॑। वसू॑नि पु॒रु॒धा वि॑शन्तु। दी॒र्घमा॑युर्यज॑मानाय कृ॒ण्वन्।
अ॒धामृ॑तेन ज॒रितार॑मङ्घ्रि॑। इन्द्रः॑ शु॒नाव॑द्वि॒तनो॑ति सी॒रम्।
स॒व॒त्स॒रस्य॑ प्र॒तिमा॑ण॒मेत॑त्। अ॒र्कस्य॑ ज्यो॒तिस्त॑दि॒दास॑
ज्येष्ठ॑म्। स॒व॒त्स॒रश्च॑ शु॒नव॑त्सी॒रमे॑तत्। इन्द्र॑स्य रा॒धः
प्र॒य॑तं पु॒रु॒ त्मना॑। तद॑र्करूपं वि॒मिमा॑नमेति। द्वा॒द॒शारे॑
प्र॒ति॑तिष्ठ॒तीदृ॑षा॑। अ॒श्वाय॑न्तो ग॒व्यन्तो॑ वा॒जय॑न्तः। ह॒वा॒महे॑
त्वोप॑गन्त॒वा उ॑। आ॒भूष॑न्तस्त्वा सु॒म॒तौ न॑वा॒याम्। व॒यमिन्द्र॑
त्वा शु॒नश्च॑ हु॒वेम॑॥४५॥

अ॒र्च॒त॒ ह॒विर्गा॑यत य॒स॒च्च॒र॒षणी॑नां वैश॒म्भ॒ल्या हा॑सी॒त्वमु॑रुं दे॒वहू॑तौ न॒स्मना॑ ष॒ट्॥—[८]

प्रा॒ण उ॒देहि॑ पुन॒रा नो॑ भर॒ यज्ञो रा॒यो वा॒र्त्रह॑त्याय॒ वसू॑ना॒ꣳ स ई॑ पा॒ह्यष्टौ॥८॥

प्रा॒णो र॑क्ष॒त्यगृ॑भीता धाराव॒रा म॒रुतो॑ दी॒र्घायु॑त्वाय॒ ज्योति॑षा त्वा पञ्च॑चत्वारि॒ꣳशत्॥४५॥

प्रा॒णः शुन॑ꣳ हु॒वेम॥

हरिः॑ ओम्॥

॥इति श्रीकृष्णयजुर्वेदीयतैत्तिरीयब्राह्मणे द्वितीयाष्टके

पञ्चमः प्रपाठकः समाप्तः॥

॥षष्ठमः प्रश्नः॥

॥तैत्तिरीयब्राह्मणे द्वितीयाष्टके षष्ठः प्रपाठकः॥

स्वा॒र्द्धीं त्वा॑ स्वा॒दुना॑। ती॒व्रां ती॒व्रेण॑। अ॒मृता॑म॒मृते॑न। मधु॑मतीं
 मधु॑मता। सृ॒जामि॑ स॒ सोमे॑न। सोमो॑ऽस्य॒श्विभ्या॑ पच्यस्व।
 सर॑स्वत्यै पच्यस्व। इन्द्रा॑य सु॒त्राम्णे॑ पच्यस्व। परी॒तो पि॑श्चता
 सु॒तम्। सोमो॑ य उ॒त्तम॑ ह॒विः॥१॥

द॒धन्वा॑ यो न॒र्यो अ॒प्स्वन्तरा॑। सु॒षाव॑ सोम॒मद्रि॑भिः। पु॒नातु॑
 ते परि॒स्रुतम्। सोम॑ सूर्य॑स्य दुहि॒ता। वारे॑ण शश्व॑ता तना॑।
 वा॒युः पू॒तः प॒वित्रे॑ण। प्राङ्॒खसोमो॑ अति॑द्रुतः। इन्द्र॑स्य यु॒ज्यः
 सखा॑। वा॒युः पू॒तः प॒वित्रे॑ण। प्र॒त्यङ्खसोमो॑ अति॑द्रुतः॥२॥

इन्द्र॑स्य यु॒ज्यः सखा॑। ब्रह्म॑ क्ष॒त्रं प॑वते तेज॑ इन्द्रि॒यम्। सुर॑या
 सोमः॑ सु॒त आसु॑तो मदा॑य। शु॒क्रेण॑ देव॒ देवताः॑ पिपृ॒ग्धि।
 रसे॒नान्नं॑ यज॑मानाय धेहि। कु॒विद॑ङ्ग यव॑मन्तो यव॑श्चित्। यथा॑
 दान्त्य॑नुपूर्वं वि॒यूय॑। इहे॒हैषां॑ कृणु॑त भो॒ज॑नानि। ये ब॒र्हिषो॑
 नमो॑वृत्तिं न ज॒ग्मुः। उ॒पया॑मगृहीतोऽस्य॒श्विभ्या॑ त्वा जुष्टं॑
 गृह्णामि॥३॥

सरस्वत्या॒ इन्द्रा॑य सु॒त्राम्णो॑। ए॒ष ते॒ योनि॒स्तेज॑से त्वा। वी॒र्या॑य
त्वा॒ बला॑य त्वा। तेजो॑ऽसि॒ तेजो॑ मयि॑ धेहि। वी॒र्य॑मसि॒ वी॒र्य॑
मयि॑ धेहि। बल॑मसि॒ बलं॑ मयि॑ धेहि। नाना॒ हि वां दे॒वहि॑त॒ः
सदः॑ कृतम्। मा स॒ः सृ॒क्षाथां पर॑मे व्योमन्। सुरा॒ त्वमसि॑
शुष्मिणी॒ सोमं॑ ए॒षः। मा मां हि॒ः सीः॑ स्वां योनि॑मावि॒शन्॥४॥

उ॒प॒याम॑गृहीतोऽस्याश्विनं॒ तेजः॑। सा॒र॒स्वतं॑ वी॒र्य॑म्। ऐ॒न्द्रं
बल॑म्। ए॒ष ते॒ योनि॒र्मोदा॑य त्वा। आ॒न॒न्दाय॑ त्वा मह॑से
त्वा। ओजो॑ऽस्योजो॒ मयि॑ धेहि। म॒न्युर॑सि॒ म॒न्युं मयि॑ धेहि।
महो॑ऽसि॒ महो॑ मयि॑ धेहि। सहो॑ऽसि॒ सहो॑ मयि॑ धेहि। या
व्या॒घ्रं वि॒षूचि॑का। उ॒भौ वृ॒कं च॒ रक्ष॑ति। श्ये॒नं प॑त॒त्रिण॑ः
सि॒ः ह॑म्। से॒मं पा॒त्वः ह॑सः। स॒म्पृचः॑ स्थ॒ सं मां भ॒द्रेण॑
पृ॒ङ्ग। वि॒पृचः॑ स्थ॒ वि मां पा॒प्मना॑ पृ॒ङ्ग॥५॥

हृविः प्रत्यङ्खसोमो अतिद्रुतो गृह्णाम्याविशन्विषूचिका पञ्च च॥ [१]

सोमो॑ राजा॒ऽमृत॑ः सु॒तः। ऋ॒जी॒षेणा॑जहान्मृत्युम्। ऋ॒तेन॑
स॒त्यमिन्द्रि॑यम्। वि॒पान॑ः शु॒क्रम॑न्ध॒सः। इन्द्र॑स्येन्द्रि॒यम्।
इ॒दं पयो॑ऽमृतं॒ मधु॑। सोमं॑म॒द्ध्यो व्य॑पिबत्। छ॒न्दसा॑ ह॒ः सः
शु॒चि॒षत्। ऋ॒तेन॑ स॒त्यमिन्द्रि॑यम्। अ॒द्ध्यः क्षी॒रं व्य॑पिबत्॥६॥

ऋङ्ङि॑र॒सो धि॒या। ऋ॒तेन॑ स॒त्यमिन्द्रि॑यम्। अन्ना॑त्परि॒स्रुतो॒
रस॑म्। ब्रह्म॑णा व्य॒पिबत् क्ष॒त्रम्। ऋ॒तेन॑ स॒त्यमिन्द्रि॑यम्।
रेतो॒ मूत्रं॒ विज॑हाति। योनिं॑ प्रवि॒शदिन्द्रि॑यम्। गर्भो॑
ज॒रायु॑णाऽऽवृ॑तः। उ॒ल्बं ज॑हाति जन्म॑ना। ऋ॒तेन॑
स॒त्यमिन्द्रि॑यम्॥ ७ ॥

वेदे॑न रू॒पे व्य॑करोत्। सु॒तासु॒ती प्र॒जाप॑तिः। ऋ॒तेन॑
स॒त्यमिन्द्रि॑यम्। सोमे॑न॒ सोमौ॒ व्य॑पिबत्। सु॒तासु॒तौ
प्र॒जाप॑तिः। ऋ॒तेन॑ स॒त्यमिन्द्रि॑यम्। दृ॒ष्ट्वा रू॒पे व्या॑करोत्।
स॒त्यानृ॑ते प्र॒जाप॑तिः। अश्र॑द्धामनृतेऽद॑धात्। श्र॒द्धां स॒त्ये
प्र॒जाप॑तिः। ऋ॒तेन॑ स॒त्यमिन्द्रि॑यम्। दृ॒ष्ट्वा परि॑स्रुतो॒ रस॑म्।
शु॒क्रेण॑ शु॒क्रं व्य॑पिबत्। प॒यः सोमं॑ प्र॒जाप॑तिः। ऋ॒तेन॑
स॒त्यमिन्द्रि॑यम्। वि॒पानं॑ शु॒क्रम॑न्ध॒सः। इन्द्र॑स्येन्द्रि॒यम्। इ॒दं
प॒योऽमृ॑तं मधु॑॥ ८ ॥

अ॒द्ध्यः क्षी॑रं व्य॒पिब॑ज्जन्म॑न॒र्तेन॑ स॒त्यमिन्द्रि॑यं श्र॒द्धां स॒त्ये प्र॒जाप॑तिर॒ष्टौ च॑॥ [२]

सु॒राव॑न्तं ब॒र्हिष॑दं सु॒वीर॑म्। य॒ज्ञं हि॑न्वन्ति म॒हिषा॑
नमो॑भिः। दधा॑नाः सोमं॑ दि॒वि दे॒वता॑सु। मदे॑मेन्द्रं
यज॑मानाः स्व॒र्काः। यस्ते॒ रसः॒ सम्भृ॑त॒ ओष॑धीषु। सोम॑स्य॒

शुष्मः सुरया सुतस्य। तेन जिन्व यजमानं मदेन।
सरस्वतीमश्विनाविन्द्रमग्निम्। यमश्विना नमुचेरासुरादधि।
सरस्वत्यसनोदिन्द्रियाय॥९॥

इमन्तं शुक्रं मधुमन्तमिन्दुम्। सोमं राजानमिह
भक्षयामि। यदत्र रिप्तं रसिनः सुतस्य। यदिन्द्रो
अपिबच्छर्चाभिः। अहन्तदस्य मनसा शिवेन। सोमं
राजानमिह भक्षयामि। पितृभ्यः स्वधाविभ्यः स्वधा नमः।
पितामहेभ्यः स्वधाविभ्यः स्वधा नमः। प्रपितामहेभ्यः
स्वधाविभ्यः स्वधा नमः। अक्षन्पितरः॥१०॥

अमीमदन्त पितरः। अतीतृपन्त पितरः। अमीमृजन्त पितरः।
पितरः शुन्धध्वम्। पुनन्तु मा पितरः सोम्यासः। पुनन्तु मा
पितामहाः। पुनन्तु प्रपितामहाः। पवित्रेण शतायुषा। पुनन्तु
मा पितामहाः। पुनन्तु प्रपितामहाः॥११॥

पवित्रेण शतायुषा। विश्वमायुर्व्यश्जवै। अग्र आयूँषि
पवसेऽग्रे पवंस्व। पवंमानः सुवर्जनः पुनन्तु मा देवजनाः।
जातवेदः पवित्रवद्यत्ते पवित्रमर्चिषि। उभाभ्यान्देव
सवितर्वैश्वदेवी पुनन्ती। ये समानाः समनसः। पितरौ

यम॒राज्ये॑। तेषां॑ लो॒कः स्व॒धा नमः॑। य॒ज्ञो दे॒वेषु॑
कल्प॑ताम्॥१२॥

ये सं॒जा॒ताः सम॑नसः। जी॒वा जी॒वेषु॑ मा॒म॒काः। तेषा॑ः
श्री॒र्मयि॑ कल्प॑ताम्। अ॒स्मिँल्लो॒के श॒त९ स॒माः। द्वे स्रु॒ती
अ॑शृणवं पि॒तृणा॑म्। अ॒हं दे॒वाना॑मु॒त म॒र्त्याना॑म्। या॒भ्यामि॑दं
वि॒श्वमे॒ज॒त्समै॑ति। यद॑न्त॒रा पि॒तरं॑ मा॒तरं॑ च। इ॒द९
ह॒विः प्र॒जन॑नं मे अस्तु। द॒शवी॑र९ स॒र्वग॑ण९ स्व॒स्तये॑।
आ॒त्म॒सनि॑ प्रजा॒सनि॑। प॒शुस॑न्य॒भय॑सनि॑ लो॒क॒सनि॑। अ॒ग्निः
प्र॒जां ब॑हु॒लां मे॑ करोतु। अन्नं॑ प॒यो रे॒तो अ॒स्मासु॑ ध॒त्त।
रा॒य॒स्पोष॑मिष॒मूर्ज॑म॒स्मासु॑ दी॒धर॑त्स्वाहा॥१३॥

इन्द्रियाय॑ पि॒तरं॑ श॒तायु॑षा पुनन्तु॑ मा पि॒ताम॑हाः पुनन्तु॑ प्र॒पिता॑महाः कल्प॑ता९ स्व॒स्तये॑ पञ्च
च॥

[३]

सी॒सेन॑ तन्नं॒ मन॑सा मनी॒षिणः॑। ऊ॒र्णासू॑त्रेण॑ क॒वयो॑ वयन्ति।
अ॒श्विना॑ य॒ज्ञ९ सं॒वि॒ता सर॑स्वती। इन्द्र॑स्य रू॒पं वरु॑णो
भिष॑ज्यन्। तद॑स्य रू॒पम॑मृ॒त९ श॒चीभिः॑। ति॒स्रोऽद॑धु॒र्दे॒वताः॑
स॒ररा॑णाः। लो॒मा॒नि श॒ष्यैर्ब॑हु॒धा न तो॒क्त्रभिः॑। त्वग॑स्य
मा॒सम॑भवन्न॒ ला॒जाः। तद॑श्विना॑ भिष॒जा रु॒द्रव॑र्तनी।

सरस्वती वयति पेशो अन्तरः॥१४॥

अस्थिं मज्जानं मासरैः। कारोतरेण दधतो गवान्त्वचि।
सरस्वती मनसा पेशलं वसु। नासत्याभ्यां वयति दर्शतं
वपुः। रसं परिस्नुता न रोहितम्। नृग्रहूर्ध्वस्तसरन्न
वेमं। पयसा शुक्रमृतं जनित्रम्। सुरया मूत्राञ्जनयन्ति
रेतः। अपामतिं दुर्मतिं बाधमानाः। ऊर्वाध्यं वातः
सबुवन्तदारात्॥१५॥

इन्द्रः सुत्रामा हृदयेन सत्यम्। पुरोडाशेन सविता जंजान।
यकृत्क्लोमानं वरुणो भिषज्यन्। मतस्त्रे वायुव्यैर्न मिनाति
पित्तम्। आत्राणि स्थाली मधु पिन्वमाना। गुदा पात्राणि
सुदुघा न धेनुः। श्येनस्य पत्रं न प्लीहा शर्चीभिः। आसन्दी
नाभिरुदरं न माता। कुम्भो वनिष्ठुर्जनिता शर्चीभिः।
यस्मिन्नग्रे योन्यां गर्भो अन्तः॥१६॥

प्लाशीर्व्यक्तः शतधार उत्सः। दुहे न कुम्भीः स्वधां पितृभ्यः।
मुखः सदस्य शिर इत्सदेन। जिह्वा पवित्रमश्विना सः
सरस्वती। चप्पन्न पायुर्भिषगस्य वालः। वस्तिर्न शेपो हरसा
तरस्वी। अश्विभ्यां चक्षुरमृतं ग्रहाभ्याम्। छागेन तेजो हविषा

शृ॒तेन॑। प॒क्ष्मा॑णि गो॒धू॒मैः क्ल॑लैरु॒तानि॑। पे॒शो न शु॒क्लम॑सितं
व॒साते॑॥१७॥

अवि॒र्न मे॒षो न॑सि वी॒र्या॑य। प्रा॒णस्य॑ पन्था॑ अ॒मृतो॑ ग्रहा॑भ्याम्।
सर॑स्वत्युप॒वाकै॑र्व्या॒नम्। नस्या॑नि ब॒र्हिर्ब॑दरै॒र्ज॒जान॑। इन्द्र॑स्य
रूप॑मृष॒भो ब॑ला॒य। कर्णा॑भ्या॒ः श्रोत्र॑म॒मृत॑ङ्ग॒हाभ्या॑म्। यवा॑
न ब॒र्हिर्भ्रु॑वि के॒सरा॑णि। क॒र्कन्धुं॑ ज॒ज्ञे मधुं॑ सा॒र॒घं
मुखा॑त्। आ॒त्मन्नु॒पस्थे॑ न वृ॒कस्य॑ लो॒मं। मुखे॑ श्मश्रू॑णि न
व्या॑घ्रलो॒मम्॥१८॥

के॒शा न शी॒र्षन् यश॑से श्रि॒यै शि॒खा॑। सि॒ंहस्य॑
लो॒मं त्विषि॑रिन्द्रि॒याणि॑। अङ्गा॑न्या॒त्मन्भि॒षजा॑ तद॒श्विना॑।
आ॒त्मान॑मङ्गैः॒ सम॑धात्स॒रस्व॑ती। इन्द्र॑स्य रू॒पं
श॒तमा॑न॒मायुः॑। च॒न्द्रेण॑ ज्योति॑र॒मृत॑न्द॒धाना॑। सर॑स्वती
यो॒न्याङ्ग॑र्भम॒न्तः। अ॒श्विभ्यां॑ पत्नी॒ सुकृ॑तं बिभ॒र्ति। अ॒पां
रसे॑न॒ वरु॑णो न सा॒म्रा॑। इन्द्र॑ः श्रि॒यै ज॒नय॑न्न॒प्सु रा॒जा॑।
तेजः॑ पशू॒नां ह॒वि॒रिन्द्रि॒याव॑त्। प॒रि॒स्रुता॑ प॒यसा॑ सा॒र॒घं
मधु॑। अ॒श्विभ्या॑न्दु॒ग्धं भि॒षजा॑ सर॑स्वत्या सु॒तासु॒ताभ्या॑म्।
अ॒मृतः॑ सो॒म इन्द्रुः॑॥१९॥

अन्तर आरादन्तर्वसाते व्याघ्रलोमः राजा चत्वारि च॥ [४]

मित्रोऽसि वरुणोऽसि। समहं विश्वैर्देवैः। क्षत्रस्य नाभिरसि।
क्षत्रस्य योनिरसि। स्योनामा सीद। सुषदामा सीद। मा
त्वा हिंसीत्। मा मां हिंसीत्। निषंसाद धृतव्रतो वरुणः।
पस्त्यांस्वा॥ २०॥

साम्राज्याय सुक्रतुः। देवस्य त्वा सवितुः प्रसवे।
अश्विनोर्बाहुभ्याम्। पूष्णो हस्ताभ्याम्। अश्विनोर्भेषज्येन।
तेजसे ब्रह्मवर्चसायाभिषिञ्चामि। देवस्य त्वा सवितुः
प्रसवे। अश्विनोर्बाहुभ्याम्। पूष्णो हस्ताभ्याम्। सरस्वत्यै
भेषज्येन॥ २१॥

वीर्यायान्नाद्यायाभिषिञ्चामि। देवस्य त्वा सवितुः प्रसवे।
अश्विनोर्बाहुभ्याम्। पूष्णो हस्ताभ्याम्। इन्द्रस्येन्द्रियेण।
श्रियै यशसे बलायाभिषिञ्चामि। कोऽसि कतमोऽसि। कस्मै
त्वा कायं त्वा। सुश्लोकां (४) सुमङ्गलां (४) सत्यराजा
(३) न। शिरो मे श्रीः॥ २२॥

यशो मुखम्। त्विषिः केशाश्च श्मश्रूणि। राजा मे
प्राणोऽमृतम्। सम्राट्क्षुः। विराट्कोत्रम्। जिह्वा मे भद्रम्।

वाङ्महः। मनो मन्युः। स्वराङ्गामः। मोदाः प्रमोदा
अङ्गुलीरङ्गानि॥२३॥

चित्तं मे सहः। बाहू मे बलमिन्द्रियम्। हस्तौ मे कर्म
वीर्यम्। आत्मा क्षत्रमुरो मम। पृष्ठीर्मे राष्ट्रमुदरमसौ।
ग्रीवाश्च श्रोण्यौ। ऊरू अरुली जानुनी। विशो मेऽङ्गानि
सर्वतः। नाभिर्मे चित्तं विज्ञानम्। पायुर्मेऽपचितिर्भसत्॥२४॥

आनन्दनन्दावाण्डौ मे। भगः सौभाग्यं पसः। जङ्घाभ्यां
पद्भ्यां धर्मोऽस्मि। विशि राजा प्रतिष्ठितः। प्रति क्षत्रे
प्रतितिष्ठामि राष्ट्रे। प्रत्यश्वेषु प्रतितिष्ठामि गोषु। प्रत्यङ्गेषु
प्रतितिष्ठाम्यात्मन्। प्रति प्राणेषु प्रतितिष्ठामि पुष्टे। प्रति
द्यावापृथिव्योः। प्रतितिष्ठामि यज्ञे॥२५॥

त्रया देवा एकादश। त्रयस्त्रिंशः सुरार्धसः। बृहस्पतिपुरो-
हिताः। देवस्य सवितुः सवे। देवा देवैरवन्तु मा। प्रथमा
द्वितीयैः। द्वितीयास्तृतीयैः। तृतीयाः सत्येन। सत्यं यज्ञेन।
यज्ञो यजुर्भिः॥२६॥

यजूंषि सामभिः। सामान्यृग्भिः। ऋचो याज्याभिः।
याज्या वषट्कारैः। वषट्कारा आहुतिभिः। आहुतयो मे

कामान्त्समर्धयन्तु। भूः स्वाहा। लोमानि प्रयतिर्मम। त्वङ्
आनतिरागतिः। मा॒५सं म॒ उप॑नतिः। वस्वस्थि। म॒ञ्जा म॒
आन॑तिः॥२७॥

प॒स्त्या॑स्वा सर॑स्वत्यै भैष॑ज्येन श्रीरङ्गानि भ॑सद्यज्ञे य॒ज्ञो यजु॑र्भिरुप॑नतिर्द्वे च॥———[५]

यद्वे॑वा दे॒वहे॑डनम्। दे॒वास॑श्च॒कृमा व॒यम्। अ॒ग्निर्मा॑
तस्मा॑दे॒नसः॑। वि॒श्वान्मु॑श्च॒त्व५ह॑सः। यदि॑ दि॒वा यदि॑
नक्त॑म्। ए॒ना५सि च॒कृमा व॒यम्। वा॒युर्मा॑ तस्मा॑दे॒नसः॑।
वि॒श्वान्मु॑श्च॒त्व५ह॑सः। यदि॑ जाग्र॒द्यदि॑ स्वप्ने॑। ए॒ना५सि
च॒कृमा व॒यम्॥२८॥

सूर्यो॑ मा॒ तस्मा॑दे॒नसः॑। वि॒श्वान्मु॑श्च॒त्व५ह॑सः। यद्वा॒मे यद॑रण्ये।
यत्स॒भायां॑ यदि॑न्द्रि॒ये। यच्छू॒द्रे यद॑र्ये॑। ए॒नश्च॑कृमा व॒यम्।
यदे॒कस्या॑धि॒ धर्म॑णि। तस्या॑व॒यज॑नमसि। यदापो॑ अ॒घ्निया॑
वरु॑णेति॒ शपा॑महे। ततो॑ वरुण॒ नो मु॑श्च॥२९॥

अव॑भृथ निचङ्कु॑ण निचे॒रुर॑सि निचङ्कु॑ण। अव॑ दे॒वैर्दे॒वकृ॑त॒मेनो॑ऽया
अव॑ म॒र्त्यैर्म॑र्त्यकृतम्। उ॒रोरा॑ नो॒ देव॑ रि॒षस्पा॑हि। सु॒मित्रा॑ न॒
आप॑ ओष॑धयः सन्तु। दु॒र्मित्रा॑स्तस्मै॑ भूयासुः। यो॑ऽस्मान्द्वेष्टि॑।
यं च॑ व॒यं द्वि॑ष्मः। द्रुप॑दादि॒वेन्मु॑चा॒नः। स्वि॒न्नः स्ना॒त्वी

मलादिव॥ ३० ॥

पूतं पवित्रेणेवाज्यम्। आपः शुन्यन्तु मैनसः। उद्वयन्तमसस्परि।
पश्यन्तो ज्योतिरुत्तरम्। देवन्दैवत्रा सूर्यम्। अगन्म
ज्योतिरुत्तमम्। प्रतियुतो वरुणस्य पाशः। प्रत्यस्तो
वरुणस्य पाशः। एधोऽस्येधिषीमहि। समिदसि॥ ३१ ॥

तेजोऽसि तेजो मयि धेहि। अपो अन्वचारिषम्। रसेन
समसृक्षमहि। पयस्वा९ अग्र आगमम्। तं मा स९सृज
वर्चसा। प्रजया च धनेन च। समाववर्ति पृथिवी। समुषाः।
समु सूर्यः। समु विश्वमिदं जगत्। वैश्वानरज्योतिर्भूयासम्।
विभुङ्कामं व्यश्नवै। भूः स्वाहा॥ ३२ ॥

स्वप्न एना९सि चकृमा वयं मुञ्च मलादिव समिदसि जगन्नीणि च॥ ————— [६]

होता यक्षत्समिधेन्द्रमिडस्पदे। नाभा पृथिव्या अधि। दिवो
वर्ष्मन्त्समिध्यते। ओजिष्ठश्चरषणी सहान्। वेत्वाज्यस्य
होतर्यज। होता यक्षत्तनूनपातम्। ऊतिभिर्जेतारमपराजितम्।
इन्द्र देव९ सुवर्विदम्। पृथिभिर्मधुमत्तमैः। नराश९सेन
तेजसा॥ ३३ ॥

वेत्वाज्यस्य होतर्यज। होता यक्षदिडाभिरिन्द्रमीडितम्।

आजुह्वानममर्त्यम्। देवो देवैः सर्वीर्यः। वज्रहस्तः पुरन्दरः।
 वेत्वाज्यस्य होतर्यजं। होतायक्षद्वरहिषीन्द्रन्निषद्वरम्।
 वृषभन्नर्यापसम्। वसुभीरुद्वैरादित्यैः। सयुग्भिर्बृहिरा-
 सदत्॥३४॥

वेत्वाज्यस्य होतर्यजं। होता यक्षदोजो न वीर्यम्। सहो
 द्वार इन्द्रमवर्धयन्। सुप्रायणा विश्रयन्तामृतावृधः। द्वार
 इन्द्राय मीढुषै। वियन्त्वाज्यस्य होतर्यजं। होता यक्षदुषे
 इन्द्रस्य धेनू। सुदुधे मातरौ मही। सवातरौ न तेजसी।
 वत्समिन्द्रमवर्धताम्॥३५॥

वीतामाज्यस्य होतर्यजं। होता यक्षद्वैव्या होतांरा। भिषजा
 सखाया। हविषेन्द्रं भिषज्यतः। कवी देवौ प्रचेतसौ। इन्द्राय
 धत्त इन्द्रियम्। वीतामाज्यस्य होतर्यजं। होता यक्षत्तिस्त्रो
 देवीः। त्रयस्त्रिधातवोपसः। इडा सरस्वती भारती॥३६॥

महीन्द्रपत्नीर्हविष्मतीः। वियन्त्वाज्यस्य होतर्यजं। होता
 यक्षत्त्वष्टारमिन्द्रं देवम्। भिषजं सुयजं द्यूतश्रियम्।
 पुरुरूपं सुरेतसं मघोनिम्। इन्द्राय त्वष्टा दधदिन्द्रियाणि।
 वेत्वाज्यस्य होतर्यजं। होता यक्षद्वनस्पतिम्। शमितारं

शतक्रतुम्। धियो जोष्टारमिन्द्रियम्॥३७॥

मध्वा समञ्जन्पृथिभिः सुगेभिः। स्वदाति हव्यं मधुना घृतेन।
वेत्वाज्यस्य होतर्यजं। होता यक्षदिन्द्रः स्वाहाऽऽज्यस्य।
स्वाहा मेदसः। स्वाहा स्तोकानाम्। स्वाहा स्वाहाकृतीनाम्।
स्वाहा हव्यसूक्तीनाम्। स्वाहा देवाः आज्यपान्। स्वाहेन्द्रः
होत्राञ्जुषाणाः। इन्द्र आज्यस्य वियन्तु। होतर्यजं॥३८॥

तेजसाऽऽसददवर्धतां भारतीन्द्रियं जुषाणा द्वे च (समिधेन्द्रन्तनूनपातमिडाभिर्बृहिष्योजं उपे दैव्या
तिस्रस्त्वष्टारं वनस्पतिमिन्द्रम्॥ समिधेन्द्रं चतुर्वेत्वेकौ वियन्तु द्विर्वीतामेकौ वियन्तु द्विर्वेत्वेकौ
वियन्तु होतर्यजं॥)॥

[७]

समिद्ध इन्द्र उषसामनीके। पुरोरुचा पूर्वकृद्वावृधानः।
त्रिभिर्देवैस्त्रिंशता वज्रबाहुः। जघान वृत्रं वि दुरो ववार।
नराशंसः प्रतिशूरो मिमानः। तनूनपात्प्रति यज्ञस्य
धामं। गोभिर्वपावान्मधुना समञ्जन्। हिरण्यैश्चन्द्री यजति
प्रचेताः। ईडितो देवैर्हरिवाः अभिष्टिः। आजुह्वानो हविषा
शर्धमानः॥३९॥

पुरन्दरो मधवान् वज्रबाहुः। आयातु यज्ञमुपनो जुषाणः।
जुषाणो बर्हिर्हरिवान् इन्द्रः। प्राचीनः सीदत्प्रदिशा

पृथिव्याः। उरुव्यचाः प्रथमानः स्योनम्। आदित्यैरुक्तं
 वसुभिः सजोषाः। इन्द्रन्दुरः कवृष्यो धावमानाः। वृषाणं
 यन्तु जनयः सुपत्नीः। द्वारो देवीरभितो विश्रयन्ताम्। सुवीरां
 वीरं प्रथमाना महोभिः॥४०॥

उषासानक्ता बृहती बृहन्तम्। पयस्वती सुदुधे शूरमिन्द्रम्।
 पेशस्वती तन्तुना संव्ययन्ती। देवानां देवं यजतः सुरुक्मे।
 दैव्या मिमाना मनसा पुरुत्रा। होतांराविन्द्रं प्रथमा सुवाचा।
 मूर्धन् यज्ञस्य मधुना दधाना। प्राचीनं ज्योतिरहविषा वृधातः।
 तिस्रो देवीर् हविषा वर्धमानाः। इन्द्रं जुषाणा वृषणं न
 पत्नीः॥४१॥

अच्छिन्नन्तन्तुं पयसा सरस्वती। इडा देवी भारती
 विश्वतूर्तिः। त्वष्टा दधदिन्द्राय शुष्मम्। अपाकोचिष्टुर्यशसे
 पुरूणि। वृषा यजन्वृषणं भूरिरेताः। मूर्धन् यज्ञस्य समनक्तु
 देवान्। वनस्पतिरवसृष्टो न पाशैः। त्मन्या समञ्जच्छमिता
 न देवः। इन्द्रस्य हव्यैर्जठरं पृणानः। स्वदाति हव्यं
 मधुना घृतेन। स्तोकानामिन्दुं प्रति शूर इन्द्रः। वृषायमाणो
 वृषभस्तुराषाट्। घृतपुषा मधुना हव्यमुन्दन्। मूर्धन् यज्ञस्य

जुषतां॑ स्वाहा॑॥४२॥

शर्धमानो॑ महोभिः॑ पत्नी॑र्घृतेन॑ च॒त्वारि॑ च॥_____ [८]

आच॑र्षणि॒प्रा वि॒वेष॑ यन्मा॑। त॒स्र स॒ध्रीचीः॑। स॒त्यमि॑त्तन्न
त्वावा॑स्र॒ अन्यो॑ अ॒स्ति। इन्द्र॑ दे॒वो न॑ म॒र्त्यो ज्या॑यान्।
अह॑न्नहि॒ परि॒शया॑न॒मर्णः॑। अवा॑सृजो॒ऽपो अ॒च्छा समु॑द्रम्।
प्रस॑साहिषे पुरु॒हूत॑ शत्रून्। ज्येष्ठ॑स्ते शुष्मं॒ इह रा॒तिरे॑स्तु।
इन्द्रा॑ भ॒र दक्षि॑णेना॒ वसू॑नि। पतिः॑ सिन्धू॒नामसि॑ रेवती॒नाम्।
स शेव॑ध॒मधि॑ धाद्यु॒ग्नम॒स्मे। महि॑ क्षत्रं ज॒ना॒षाडि॑न्द्र तव्यम्।
रक्षा॑ च नो म॒घोर्नः॑ पा॒हि सू॒रीन्। रा॒ये च॑ नः स्वप॒त्या इ॒षे
धाः॑॥४३॥

रेवती॑नाञ्चत्वारि॑ च॥_____ [९]

दे॒वं ब॒रु॒हिरिन्द्र॑स्र॒ सुदे॒वं दे॒वैः। वी॒रव॑त्स्ती॒र्णं वे॒द्याम॑वर्धयत्।
वस्तो॑र्वृ॒तं प्रा॒क्तो॑र्भृ॒तम्। रा॒या ब॒रु॒हिष्म॒तोऽत्य॑गात्।
व॒सुव॑ने॒ वसु॑धेय॒स्य वे॒तु यज॑। दे॒वीर्द्वा॒र इन्द्र॑स्र॒ सङ्घा॑ते।
वि॒द्वीर्या॑म॒न्नव॑र्धयन्। आ व॒त्सेन॒ तरु॑णेन॒ कुमा॑रेण॒ चमी॑वि॒ता
अपा॑र्वाणम्। रे॒णुक॑काट॒न्नुद॑न्ताम्। व॒सुव॑ने॒ वसु॑धेय॒स्य
विय॑न्तु॒ यज॑॥४४॥

देवी उषासानक्ता॥ इन्द्रं यज्ञे प्रयत्यहेताम्। दैवीर्विशः
 प्रायासिष्टाम्। सुप्रीते सुधिते अभूताम्। वसुवने वसुधेयस्य
 वीतां यज। देवी जोष्टी वसुधिते। देवमिन्द्रमवर्धताम्।
 अयाव्यन्याघा द्वेषांसि। आन्यावाक्षीद्वसु वार्याणि।
 यजमानाय शिक्षिते॥४५॥

वसुवने वसुधेयस्य वीतां यज। देवी ऊर्जाहुती दुधे
 सुदुधे। पयसेन्द्रमवर्धताम्। इषमूर्जमन्याऽवाक्षीत्। सग्धिः
 सपीतिमन्या। नवेन पूर्वन्दयमाने। पुराणेन नवम्।
 अधातामूर्जमूर्जाहुती वसु वार्याणि। यजमानाय शिक्षिते।
 वसुवने वसुधेयस्य वीतां यज॥४६॥

देवा दैव्या होतारा। देवमिन्द्रमवर्धताम्। हुताघशःसावाभाष्टा
 वसुवार्याणि। यजमानाय शिक्षितौ। वसुवने वसुधेयस्य
 वीतां यज। देवीस्तिस्रस्तिस्रो देवीः। पतिमिन्द्रमवर्धयन्।
 अस्पृक्षद्भारती दिवम्। रुद्रेर्यज्ञः सरस्वती। इडा वसुमती
 गृहान्॥४७॥

वसुवने वसुधेयस्य वियन्तु यज। देव इन्द्रो नराशंसः।
 त्रिवरूथस्त्रिवन्धुरः। देवमिन्द्रमवर्धयत्। शतेन शितिपृष्ठानामाहि

होता यक्षत्समिधाऽग्निमिडस्पदे। अश्विनेन्द्रं सरस्वतीम्।
अजो धूम्रो न गोधूमैः क्लैर्भेषजम्। मधु शष्पैर्न तेजं

इन्द्रियम्। पयः सोमः परिस्नुतां घृतं मधु। वियन्त्वाज्यस्य
 होतर्यजं। होता यक्षत्तनूनपात्सरस्वती। अविर्मेषो न भेषजम्।
 पथा मधुमताभरन्। अश्विनेन्द्राय वीर्यम्॥५०॥

बदरैरुपवाकाभिर्भेषजन्तोक्त्रभिः। पयः सोमः परिस्नुतां
 घृतं मधु। वियन्त्वाज्यस्य होतर्यजं। होता यक्षन्नराशंसं
 न नग्नहुम्। पतिरसुरायै भेषजम्। मेषः सरस्वती
 भिषक्। रथो न चन्द्राश्विनोर्वपा इन्द्रस्य वीर्यम्।
 बदरैरुपवाकाभिर्भेषजन्तोक्त्रभिः। पयः सोमः परिस्नुतां घृतं
 मधु। वियन्त्वाज्यस्य होतर्यजं॥५१॥

होता यक्षदिडेडित आजुह्वानः सरस्वतीम्। इन्द्रं बलेन
 वर्धयन्। ऋषभेण गवैन्द्रियम्। अश्विनेन्द्राय वीर्यम्। यवैः
 कर्कन्धुभिः। मधुं लाजैर्न मासरम्। पयः सोमः परिस्नुतां
 घृतं मधु। वियन्त्वाज्यस्य होतर्यजं। होता यक्षद्वरुहिः
 सुष्टरीमोर्णम्रदाः। भिषङ्गासत्या॥५२॥

भिषजाऽश्विनाऽश्वा शिशुमती। भिषग्धेनुः सरस्वती।
 भिषग्दुह इन्द्राय भेषजम्। पयः सोमः परिस्नुतां घृतं मधु।
 वियन्त्वाज्यस्य होतर्यजं। होता यक्षद्वरो दिशः। कवर्ष्यो न

व्यचंस्वतीः। अश्विभ्यां न दुरो दिशः। इन्द्रो न रोदसी दुधे।
दुहे कामान्त्सरस्वती॥५३॥

अश्विनेन्द्राय भेषजम्। शुक्रं न ज्योतिरिन्द्रियम्। पयः
सोमः परिस्नुता घृतं मधु। वियन्त्वाज्यस्य होतर्यजं। होता
यक्षत्सुपेशसोषे नक्तं दिवा। अश्विना सञ्जानाने। समं जाते
सरस्वत्या। त्विषिमिन्द्रे न भेषजम्। श्येनो न रजसा हृदा।
पयः सोमः परिस्नुता घृतं मधु॥५४॥

वियन्त्वाज्यस्य होतर्यजं। होता यक्षद्वैव्या होतांरा
भिषजाऽश्विना। इन्द्रं न जागृवी दिवा नक्तं न भेषजैः।
शूषः सरस्वती भिषक्। सीसेन दुह इन्द्रियम्। पयः
सोमः परिस्नुता घृतं मधु। वियन्त्वाज्यस्य होतर्यजं। होता
यक्षत्तिस्रो देवीर्न भेषजम्। त्रयस्त्रिधातवोऽपसः। रूपमिन्द्रे
हिरण्ययम्॥५५॥

अश्विनेडा न भारती। वाचा सरस्वती। मह इन्द्राय
दधुरिन्द्रियम्। पयः सोमः परिस्नुता घृतं मधु। वियन्त्वाज्यस्य
होतर्यजं। होता यक्षत्त्वष्टारमिन्द्रमश्विना। भिषजं न
सरस्वतीम्। ओजो न जूतिरिन्द्रियम्। वृको न रभसो

भिषक्। यशः सुरया भेषजम्॥५६॥

श्रिया न मासरम्। पयः सोमः परिस्नुता घृतं मधु।
वियन्त्वाज्यस्य होतर्यजं। होता यक्षद्वनस्पतिम्। शमितारं
शतक्रतुम्। भीमं न मन्युं राजानव्याघ्रन्नमसाऽश्विना
भामम्। सरस्वती भिषक्। इन्द्राय दुह इन्द्रियम्। पयः
सोमः परिस्नुता घृतं मधु। वियन्त्वाज्यस्य होतर्यजं॥५७॥

होता यक्षदग्निं स्वाहाऽऽज्यस्य स्तोकानाम्। स्वाहा मेदसां
पृथक्। स्वाहा छागमश्विभ्याम्। स्वाहा मेषं सरस्वत्यै।
स्वाहर्षभमिन्द्राय सिंहाय सहसेन्द्रियम्। स्वाहाऽग्निं न
भेषजम्। स्वाहा सोममिन्द्रियम्। स्वाहेन्द्रं सुत्रामाणं
सवितारं वरुणं भिषजां पतिम्। स्वाहा वनस्पतिं प्रियं
पाथो न भेषजम्। स्वाहा देवां औज्यपान्॥५८॥

स्वाहाऽग्निं होत्राङ्गुषाणो अग्निर्भेषजम्। पयः सोमः परिस्नुता
घृतं मधु। वियन्त्वाज्यस्य होतर्यजं। होता यक्षदश्विना
सरस्वतीमिन्द्रं सुत्रामाणम्। इमे सोमाः सुरामाणः। छागैर्न
मेषैर्ऋषभैः सुताः। शष्पैर्न तोक्मभिः। लाजैर्महस्वन्तः। मदा
मासरेण परिष्कृताः। शुक्राः पयस्वन्तोऽमृताः। प्रस्थिता वो

मधुश्चुतः। तान॒श्विना॒ सर॑स्वतीन्द्रः सु॒त्रामा॑ वृ॒त्रहा॑। जुषन्ता॑
सौ॒म्यं मधु॑। पिब॑न्तु म॒दन्तु॑ वि॒यन्तु॑ सोमम्। हो॒तर्य॑ज॥५९॥

वीर्यं वि॒यन्त्वा॒ज्यस्य॑ हो॒तर्य॑ज॒ नास॑त्या सर॑स्वती मधु॑ हि॒र॒ण्ययं॑ भेष॒जं वि॒यन्त्वा॒ज्यस्य॑
हो॒तर्य॑ज॒ज्यपा॑नमृताः पञ्च॑ च (स॒मिधा॑ऽग्नि॑ प॒द। त॒नून॑पा॒त्स॒त्त। न॒रा॒श॑स्स॒मृषिः॑। इ॒डे॒डितो॑
यवै॒र॒ष्टौ। ब॒र॒हिः स॒त्त। द॒रो॒ऽश्विना॑ न॒वा। सु॒पे॒श॒स॒र॒षिः। दै॒व्या हो॒ता॒रा सी॒से॒न र॒सः।
ति॒स्रस्त्व॑ष्टा॒रम॑ष्टाव॒ष्टौ। व॒न॒स्प॒ति॒मृषिः॑। अ॒ग्नि॒त्रयो॑दश। अ॒श्विना॑ द्वा॒द॒श त्रयो॑दश। स॒मिधा॑ऽग्निं
ब॒द॒रैर्ब॒द॒रैर्यवै॒र॒श्विना॑ त्वि॒षि॒म॒श्विना॑ न भेष॒ज॑ रूप॒म॒श्विना॑ भी॒मं भा॒मम्॥)॥ [११]

स॒मि॒द्धो अ॒ग्नि॒र॒श्विना॑। त॒प्तो घ॒र्मो वि॒रा॒द्भुतः॑। दु॒हे धे॒नुः
सर॑स्वती। सोम॑ शु॒क्रमि॒हेन्द्रि॒यम्। त॒नू॒पा भि॒षजा॑
सु॒ते। अ॒श्विनो॒भा सर॑स्वती। म॒ध्वा र॒जा॑सीन्द्रि॒यम्।
इन्द्रा॑य प॒थिभि॑र्व॒हान्। इन्द्रा॑ये॒न्दुः सर॑स्वती। न॒रा॒श॑से॒न
न॒ग्र॒हः॥६०॥

अ॒धा॒ताम॒श्विना॑ मधु॑। भेष॒जं भि॒षजा॑ सु॒ते। आ॒जु॒ह्वा॒ना
सर॑स्वती। इन्द्रा॑येन्द्रि॒याणि॑ वी॒र्य॑म्। इ॒डाभि॑र॒श्विना॑ वि॒षम्।
स॒मूर्ज॑स्स॒ र॒यि॒न्द॒धुः। अ॒श्वि॒ना न॑मु॒चेः सु॒तम्। सोम॑ शु॒क्रं
प॒रि॒स्रुता॑। सर॑स्वती॒ तमा॑भ॒रत्। ब॒र॒हिषे॒न्द्रा॑य॒ पात॑वे॥६१॥

क॒व॒प्यो न॑ व्यच॑स्वतीः। अ॒श्वि॒भ्यां न॑ द॒रो दि॒शः। इन्द्रो॑ न

रोदसी दुधे॑। दुहे कामान्तरस्वती। उषासा नक्तमश्विना।
 दिवेन्द्रः॑ सायमिन्द्रियैः। सञ्जानाने सुपेशसा। समं जाते
 सरस्वत्या। पातं नो अश्विना दिवा॑। पाहि नक्तः॑
 सरस्वति॥६२॥

दैव्यां होतारा भिषजा। पातमिन्द्रः॑ सचां सुते। तिस्रस्त्रेधा
 सरस्वती। अश्विना भारतीडा॑। तीव्रं परिस्नुता सोमम्।
 इन्द्राय सुषवुर्मदम्। अश्विना भेषजं मधु। भेषजन्नः
 सरस्वती। इन्द्रे त्वष्टा यशः श्रियम्। रूपः॑ रूपमधुः सुते।
 ऋतुथेन्द्रो वनस्पतिः। शशमानः परिस्नुता॑। कीलालमश्विभ्यां
 मधु। दुहे धेनुः सरस्वती। गोभिर्न सोममश्विना। मासरेण
 परिष्कृता॑। समधाताः॑ सरस्वत्या। स्वाहेन्द्रे सुतं मधु॥६३॥

नग्नहुः पातवे सरस्वत्यधुः सुतेऽष्टौ च॥ [१२]

अश्विना हविरिन्द्रियम्। नमुचेर्धिया सरस्वती। आ
 शुक्रमासुराद्वसु। मधमिन्द्राय जग्निरे। यमश्विना सरस्वती।
 हविषेन्द्रमवर्धयन्। स बिम्बेद वलं मधम्। नमुचावासुरे
 सचा॑। तमिन्द्रं पशवः सचा॑। अश्विनोभा सरस्वती॥६४॥

दधाना अभ्यनूषता। हविषा यज्ञमिन्द्रियम्। य इन्द्रं

इन्द्रि॒य॒न्धुः। स॒वि॒ता वरु॑णो॒ भगः॑। स सु॒त्रामा॑ ह॒विष्प॑तिः।
यज॑मानाय स॒श्र॒त। स॒वि॒ता वरु॑णोऽद॒धत्। यज॑मानाय
दा॒शुषे॑। आद॑त्त॒ नमु॑चे॒र्वसु॑। सु॒त्रामा॒ बल॑मिन्द्रि॒यम्॥६५॥

वरु॑णः क्ष॒त्रमि॑न्द्रि॒यम्। भगे॑न स॒वि॒ता श्रि॑यम्। सु॒त्रामा॒
यश॑सा॒ बल॑म्। दधा॑ना य॒ज्ञमा॑शत। अ॒श्वि॒ना गोभि॑रिन्द्रि॒यम्।
अ॒श्वेभि॑र्वी॒र्यं॑ बल॑म्। ह॒विषे॑न्द्र॒ः सर॑स्वती। यज॑मानमवर्धयन्।
ता नास॑त्या सु॒पेश॑सा। हि॒र॒ण्यव॑र्तनी॒ नरा॑। सर॑स्वती
ह॒विष्म॑ती। इन्द्र॒ कर्म॑सु नोऽव॒त। ता भि॑षजा॒ सुक॑र्मणा।
सा सु॒दुघा॒ सर॑स्वती। स वृ॒त्रहा॒ शत॑क्र॒तुः। इन्द्रा॑य
दधु॒रिन्द्रि॒यम्॥६६॥

उ॒भा सर॑स्वती॒ बल॑मिन्द्रि॒यन्नरा॑ षट्॥ [१३]

दे॒वं ब॒र्हिः सर॑स्वती। सु॒दे॒वमि॑न्द्रे अ॒श्वि॒ना। तेजो॒ न
चक्षु॑र॒क्ष्योः। ब॒र्हिषा॑ दधु॒रिन्द्रि॒यम्। व॒सुव॑ने॒ वसु॑धेय॒स्य
विय॑न्तु॒ यज॑। दे॒वीद्वा॑रो अ॒श्वि॒ना। भि॑षजे॒न्द्रे सर॑स्वती।
प्रा॒णं न वी॑र्य॒न्न॒सि। द्वा॑रो दधु॒रिन्द्रि॒यम्। व॒सुव॑ने॒ वसु॑धेय॒स्य
विय॑न्तु॒ यज॑॥६७॥

दे॒वी उ॒पासा॑व॒श्वि॒ना। भि॑षजे॒न्द्रे सर॑स्वती। बलं॒ न

वाचंमा॒स्यै॑। उ॒षाभ्या॑न्दधुरिन्द्रि॒यम्। व॒सुवने॑ वसुधेय॑स्य
वियन्तु॒ यज॑। दे॒वी जोष्टी॑ अ॒श्विना॑। सु॒त्रामेन्द्रे॑ सर॑स्वती।
श्रोत्रं॒ न कर्ण॑यो॒र्यशः॑। जोष्टी॑भ्यान्दधुरिन्द्रि॒यम्। व॒सुवने॑
वसुधेय॑स्य वियन्तु॒ यज॑॥६८॥

दे॒वी ऊ॒र्जाहु॑ती दु॒घे सु॒दुघे॑। प॒यसेन्द्र॑ꣳ सर॑स्वत्य॒श्विना॑
भि॒षजा॑वत। शु॒क्रं न ज्योतिः॑ स्तन॑यो॒राहु॑ती धत्त इन्द्रि॒यम्।
व॒सुवने॑ वसुधेय॑स्य वियन्तु॒ यज॑। दे॒वा दे॒वाना॑ भि॒षजा॑।
होता॑रा॒विन्द्र॑म॒श्विना॑। व॒षट्कारैः॑ सर॑स्वती। त्विषि॑ न हृद॑ये
म॒तिम्। होतृ॑भ्यान्दधुरिन्द्रि॒यम्। व॒सुवने॑ वसुधेय॑स्य वियन्तु॒
यज॑॥६९॥

दे॒वीस्ति॒स्रस्ति॒स्रो दे॒वीः। सर॑स्वत्य॒श्विना॒ भार॒तीडा॑।
शूष॒न्न मध्ये॑ नाभ्या॑म्। इन्द्रा॑य दधुरिन्द्रि॒यम्। व॒सुवने॑
वसुधेय॑स्य वियन्तु॒ यज॑। दे॒व इन्द्रो॑ नरा॒शंसः॑। त्रि॒व॒रूथः॑
सर॑स्वत्या॒ऽश्विभ्या॑मीयते रथः॑। रेतो॑ न रू॒पम॑मृतं ज॒नित्र॑म्।
इन्द्रा॑य॒ त्वष्टा॑ दध॑दिन्द्रि॒याणि॑। व॒सुवने॑ वसुधेय॑स्य वियन्तु॒
यज॑॥७०॥

दे॒व इन्द्रो॑ वन॒स्पतिः॑। हि॒रण्य॑पर्णो अ॒श्विभ्या॑म्। सर॑स्वत्याः

सुपिप्पुलः। इन्द्राय पच्यते मधु। ओजो न जूतिमृषभो
न भामम्। वनस्पतिर्नो दधदिन्द्रियाणि। वसुवने
वसुधेयस्य वियन्तु यज। देवं बर्हिर्वारितीनाम्। अध्वरे
स्तीर्णमश्विभ्याम्। ऊर्णम्रदाः सरस्वत्याः॥७१॥

स्योनमिन्द्र ते सदः। ईशायै मन्युः राजानं बर्हिषा
दधुरिन्द्रियम्। वसुवने वसुधेयस्य वियन्तु यज। देवो अग्निः
स्विष्टकृत्। देवान् यक्षद्यथायथम्। होतां राविन्द्रमश्विना।
वाचा वाचः सरस्वतीम्। अग्निः सोमः स्विष्टकृत्। स्विष्ट
इन्द्रः सुत्रामा सविता वरुणो भिषक्। इष्टो देवो वनस्पतिः।
स्विष्टा देवा आज्यपाः। इष्टो अग्निरग्निना। होता होत्रे
स्विष्टकृत्। यशो न दधदिन्द्रियम्। ऊर्जमपंचितिः स्वधाम्।
वसुवने वसुधेयस्य वियन्तु यज॥७२॥

द्वारो दधुरिन्द्रियं वसुवने वसुधेयस्य वियन्तु यज जोष्टीभ्यान्दधुरिन्द्रियं वसुवने वसुधेयस्य
वियन्तु यज होतृभ्यान्दधुरिन्द्रियं वसुवने वसुधेयस्य वियन्तु यजैन्द्रियाणि वसुवने वसुधेयस्य
वियन्तु यज सरस्वत्या वनस्पतिष्वद्वं (देवं बर्हिर्देवीद्वारो देवी उषासावश्विना देवी जोष्टी देवी
ऊर्जाहुती देवा देवानां भिषजा वषट्कारैर्देवीस्तिस्रस्तिस्रो देवीर्देव इन्द्रो नराशः सो देव इन्द्रो
वनस्पतिर्देवं बर्हिर्वारितीनान्देवो अग्निः स्विष्टकृद्देवान्। समिधाऽग्निं देवं बर्हिः सरस्वत्यश्विना
सर्वं वियन्तु। द्वारस्तिस्रः सर्ववियन्तु। अज इन्द्रमोजोऽग्निं परः सरस्वतीम्। नक्तं पूर्वः

सरस्वती। अन्यत्र सरस्वती। भिषक्पूर्वन्दुह इन्द्रियम्। अन्यत्र दधुरिन्द्रियम्। सौत्रामण्याः
सुतासुती। अञ्जन्त्ययं यजमानः॥॥ [१४]

अग्निमद्य होतारमवृणीत। अयः सुतासुती यजमानः।
पचन्पुक्तीः। पचन्पुरोडाशान्। गृह्णन्ग्रहान्। बध्नन्नश्विभ्याञ्छागः
सरस्वत्या इन्द्राय। बध्नन्सरस्वत्यै मेषमिन्द्रायश्विभ्याम्।
बध्नन्निन्द्रायर्षभमश्विभ्याः सरस्वत्यै। सूपस्था अद्य देवो
वनस्पतिरभवत्। अश्विभ्याञ्छागेन सरस्वत्या इन्द्राय॥ ७३॥
सरस्वत्यै मेषेणेन्द्रायश्विभ्याम्। इन्द्रायर्षभेणाश्विभ्याः
सरस्वत्यै। अक्षः स्तान्मेदस्तः प्रतिपचताग्रभीषुः। अवीवृधन्त
ग्रहैः। अपातामश्विना सरस्वतीन्द्रः सुत्रामा वृत्रहा।
सोमान्सुराम्णाः। उपो उक्थामदाः श्रौद्विमदा अदन्।
अवीवृधन्ताङ्गुषैः। त्वामद्यर्ष आर्षेयर्षीणान्नपादवृणीत।
अयः सुतासुती यजमानः। बहुभ्य आ सङ्गतेभ्यः। एष मे
देवेषु वसु वार्या यक्ष्यत इति। ता या देवा देवदानान्यदुः।
तान्यस्मा आ च शास्व। आ च गुरस्व। इषितश्च होतरसि
भद्रवाच्याय प्रेषितो मानुषः। सूक्तवाकाय सूक्ता ब्रूहि॥ ७४॥

इन्द्राय यजमानः सप्त च॥ [१५]

उ॒शन्त॑स्त्वा ह॒वाम॑ह॒ आ नो॑ अ॒ग्ने सु॒के॒तुना॑। त्व॑ सौ॒म
 म॒हे भ॒ग॒न्त्व॑ सौ॒म प्र॒चि॑कितो मनी॒षा। त्वया॒ हि नः॑
 पि॒तरः॑ सोम॒ पूर्वे॑ त्व॑ सौ॒म पि॒तृभिः॑ संवि॒दानः॑। ब॒र्हिष॑दः
 पि॒तर॒ आऽहं॑ पि॒तृन्। उ॒प॒हू॒ताः पि॒तरोऽग्नि॑ष्वा॒त्ताः पि॒तरः॑।
 अ॒ग्निष्वा॒त्तानृ॑तुम॒तो ह॒वाम॑हे। नरा॒श॑ सौ॒मपी॒थं य आ॒शुः।
 ते नो॑ अ॒र्वन्तः सु॒हवा॑ भवन्तु। शं नो॑ भवन्तु द्वि॒पदे॒ श॒श्वतु॑ष्पदे।
 ये अ॒ग्निष्वा॒त्ता येऽन॑ग्निष्वा॒त्ताः॥ ७५॥

अ॒॒हो॒मुचः॑ पि॒तरः॑ सो॒म्यासः॑। पेरेऽव॑रेऽमृ॒तासो॑ भवन्तः।
 अधि॑ ब्रुवन्तु ते अ॒वन्त्व॑स्मान्। वा॒न्या॒यै दु॒ग्धे जु॒षमा॑णाः
 क॒र॒म्भम्। उ॒दीरा॑णा॒ अव॑रे॒ परे॑ च। अ॒ग्निष्वा॒त्ता ऋ॒तुभिः॑
 संवि॒दानाः॑। इन्द्र॑वन्तो ह॒विरि॒दं जु॑षन्ताम्। यद॑ग्ने क॒व्यवा॑हन॒
 त्वम॑ग्न ई॒डितो॑ जा॒तवे॑दः। मा॒त॒ली क॒व्यैः। ये ता॑तृपु॒र्दे॒व॒त्रा
 जे॒ह॒मा॒नाः। हो॒त्रावृ॑धः स्तोम॑त॒ष्टासो॑ अ॒र्कैः। आऽग्ने॑
 या॒हि सु॒वि॒दत्रै॑भि॒र॒वाङ्। स॒त्यैः क॒व्यैः पि॒तृभि॑र्ध॒र्मस॒द्धिः।
 ह॒व्यवा॑ह॒म॒जरं॑ पु॒रुप्रि॒यम्। अ॒ग्निं घृ॑तेन॑ ह॒विषा॑ स॒पर्य॑न्।
 उपा॑सदङ्क॒व्यवा॑हं पि॒तृणा॑म्। स नः॑ प्र॒जां वी॒र॒व॒न्ती॑
 समृ॑ण्वतु॥ ७६॥

अनग्निष्वात्ता जेहमानाः सप्त च॥ _____ [१६]

होता यक्षदिडस्पदे। समिधानं महद्यशः। सुषमिद्धं वरेण्यम्।
अग्निमिन्द्रं वयोधसम्। गायत्रीञ्छन्द इन्द्रियम्। अविज्ञां
वयो दधत्। वेत्वाज्यस्य होतर्यजं। होता यक्षच्छुचिव्रतम्।
तनूनपातमुद्भिदम्। यङ्गर्भमदितिर्दधे॥ ७७॥

शुचिमिन्द्रं वयोधसम्। उष्णिहञ्छन्द इन्द्रियम्। दित्यवाहज्ञां
वयो दधत्। वेत्वाज्यस्य होतर्यजं। होता यक्षदीडेन्यम्।
ईडितं वृत्रहन्तमम्। इडाभिरीड्य सहः। सोममिन्द्रं
वयोधसम्। अनुष्टुभञ्छन्द इन्द्रियम्। त्रिवत्सज्ञां वयो
दधत्॥ ७८॥

वेत्वाज्यस्य होतर्यजं। होता यक्षत्सुबर्हिषदम्।
पूषण्वन्तममर्त्यम्। सीदन्तं बर्हिषि प्रिये। अमृतेन्द्रं
वयोधसम्। बृहतीञ्छन्द इन्द्रियम्। पञ्चाविज्ञां वयो दधत्।
वेत्वाज्यस्य होतर्यजं। होतायक्षद्व्यचस्वतीः। सुप्रायणा
ऋतावृधः॥ ७९॥

द्वारो देवीर्हिरण्ययीः। ब्रह्माण इन्द्रं वयोधसम्। पङ्क्तिञ्छन्द
इहेन्द्रियम्। तुर्यवाहज्ञां वयो दधत्। वेत्वाज्यस्य होतर्यजं।

होता यक्षत्सुपेशसे। सुशिल्पे बृहती उभे। नक्तोषासा न
 दर्शते। विश्वमिन्द्रं वयोधसम्। त्रिष्टुभञ्छन्द इन्द्रियम्॥८०॥
 पृष्ठवाहङ्गां वयो दधत्। वेत्वाज्यस्य होतर्यजं। होता
 यक्षत्प्रचेतसा। देवानामुत्तमं यशः। होतारा दैव्या
 कवी। सयुजेन्द्रं वयोधसम्। जगतीञ्छन्द इहेन्द्रियम्।
 अनङ्गाहङ्गां वयो दधत्। वेत्वाज्यस्य होतर्यजं। होता
 यक्षत्पेशस्वतीः॥८१॥

तिस्रो देवीर्हिरण्ययीः। भारतीर्बृहतीर्महीः। पतिमिन्द्रं
 वयोधसम्। विराजञ्छन्द इहेन्द्रियम्। धेनुं गां न वयो
 दधत्। वेत्वाज्यस्य होतर्यजं। होता यक्षत्सुरेतसम्।
 त्वष्टारं पुष्टिवर्धनम्। रूपाणि बिभ्रतं पृथक्। पुष्टिमिन्द्रं
 वयोधसम्॥८२॥

द्विपदञ्छन्द इहेन्द्रियम्। उक्षाणं गां न वयो दधत्।
 वेत्वाज्यस्य होतर्यजं। होता यक्षच्छतक्रतुम्। हिरण्यपर्णमुक्थिन
 रशनां बिभ्रतं वशिम्। भगमिन्द्रं वयोधसम्। ककुभञ्छन्द
 इहेन्द्रियम्। वशां वेहतं गां न वयो दधत्। वेत्वाज्यस्य
 होतर्यजं। होता यक्षत्स्वाहाकृतीः। अग्निं गृहपतिं

पृथक्। वरुणं भेषजङ्गविम्। क्षत्रमिन्द्रं वयोधसम्।
अतिच्छन्दसच्छन्दं इन्द्रियम्। बृहदृषभङ्गां वयो दधत्।
वेत्वाज्यस्य होतर्यजं॥८३॥

दधे दधदतावृधं इन्द्रियं पेशस्वतीर्वयोधसं वेत्वाज्यस्य होतर्यजं सप्त च (इडस्पदेऽग्निङ्गायत्रीत्र्यविम्।
शुचिब्रतः शुचिमुष्णिहन्दित्यवाहम्। ईडेन्यः सोममनुष्टुभं त्रिवत्सम्। सुबर्हिषदं मृतेन्द्रं बृहतीं
पश्चाविम्। व्यचस्वतीः सुप्रायणा द्वारो ब्रह्माणः पङ्क्तिमिह तुर्यवाहम्। सुपेशसे विश्वमिन्द्रं त्रिष्टुभं
पष्ठवाहम्। प्रचेतसा सयुजेन्द्रं जगतीमिहानङ्गाहम्। पेशस्वतीस्तिस्त्रः पतिं विराजंमिह धेनुना
सुरेतसन्त्वष्टारं पुष्टिमिन्द्रं द्विपदमिहोक्षाणन्ना। शतक्रतुं भगमिन्द्रं ङ्कुभंमिह वशान्ना। स्वाहांकृतीः
क्षत्रमतिच्छन्दसं बृहदृषभङ्गां वयो दधदिन्द्रियमृषिं वसु नवं दशेहैन्द्रियमष्टं नव दश गां न
वयो दधदिडस्पदे सर्वं वेतु॥)॥

[१७]

समिद्धो अग्निः समिधा। सुषमिद्धो वरेण्यः। गायत्री छन्दं
इन्द्रियम्। त्र्यविर्गौर्वयो दधुः। तनूनपाच्छुचिब्रतः। तनूपाच्च
सरस्वती। उष्णिक्छन्दं इन्द्रियम्। दित्यवाङ्गौर्वयो दधुः।
इडाभिरग्निरीड्यः। सोमो देवो अमर्त्यः॥८४॥

अनुष्टुप्छन्दं इन्द्रियम्। त्रिवत्सो गौर्वयो दधुः। सुबर्हिरग्निः
पूषण्वान्। स्तीर्णबर्हिरमर्त्यः। बृहती छन्दं इन्द्रियम्।
पश्चाविर्गौर्वयो दधुः। दुरो देवीर्दिशो महीः। ब्रह्मा देवो
बृहस्पतिः। पङ्क्तिश्छन्दं इहेन्द्रियम्। तुर्यवाङ्गौर्वयो दधुः॥८५॥

उ॒षे य॒ह्नी सु॒पेश॑सा। वि॒श्वे दे॒वा अम॑र्त्याः। त्रि॒ष्टुच्छ॑न्दं
इन्द्रि॒यम्। प॒ष्ठवा॑द्गौर्वयो दधुः। दै॒व्यां हो॑तारा भिष॒जा। इन्द्रे॑ण
स॒युजा॑ यु॒जा। जग॑ती छ॒न्दं इ॒हेन्द्रि॒यम्। अ॒न॒ङ्गान्गौर्वयो॑
दधुः। ति॒स्र इडा॒ सर॑स्वती। भा॒रती म॒रुतो॒ विशः॑॥८६॥

वि॒राट्छ॑न्दं इ॒हेन्द्रि॒यम्। धे॒नुगौ॑र्न वयो दधुः। त्व॒ष्टा तुरी॑पो
अ॒द्भुतः॑। इन्द्रा॑ग्नी पु॒ष्टि॒वर्ध॑ना। द्वि॒पाच्छ॑न्दं इ॒हेन्द्रि॒यम्। उ॒क्षा
गौ॑र्न वयो दधुः। श॒मि॒ता नो॒ वन॑स्पतिः। स॒वि॒ता प्र॑सुवन्भ॒गम्।
क॒कुच्छ॑न्दं इ॒हेन्द्रि॒यम्। व॒शा वे॒हद्गौ॑र्न वयो दधुः। स्वाहा॑ य॒ज्ञं
वरु॑णः। सु॒क्ष॒त्रो भै॑ष॒जं क॑रत्। अति॑च्छ॒न्दाश्छ॑न्दं इन्द्रि॒यम्।
बृ॒ह॒दृष॑भो गौर्वयो दधुः॥८७॥

अमर्त्यस्तुर्यवाङ्गौर्वयो दधुर्विशो वशा वेहद्गौर्न वयो दधुश्चत्वारि च॥—————[१८]

व॒स॒न्तेन॑र्तुना दे॒वाः। वस॑वस्त्रि॒वृता॑ स्तु॒तम्। र॒थ॒न्त॒रेण॑
तेज॑सा। ह॒विरि॑न्द्रे वयो दधुः। ग्री॒ष्मेण॑ दे॒वा ऋ॒तुना॑। रु॒द्राः
प॑ञ्चद॒शे स्तु॑तम्। बृ॒ह॒ता यश॑सा ब॒लम्। ह॒विरि॑न्द्रे वयो दधुः।
व॒र्षाभि॑र्ऋ॒तुना॑ऽऽदि॒त्याः। स्तोमे॑ सप्तद॒शे स्तु॑तम्॥८८॥

वै॒रूपे॑ण वि॒शौज॑सा। ह॒विरि॑न्द्रे वयो दधुः। शा॒र॒देन॑र्तुना दे॒वाः।
ए॒क॒वि॒ंश ऋ॒भवं॑ स्तु॒तम्। वैरा॑जेन श्रि॒या श्रि॒यम्। ह॒विरि॑न्द्रे

वयो॑ दधुः। हेम॑न्तेन॒र्तुना॑ दे॒वाः। म॒रुत॑स्त्रिण॒वे स्तु॑तम्। बले॑न॒
शक्क॑रीः सहः॑। ह॒विरि॑न्द्रे वयो॑ दधुः। शै॒शिरे॑ण॒र्तुना॑ दे॒वाः।
त्र॒यस्त्रि॑ः शै॒ऽमृत॑ः स्तु॑तम्। स॒त्येन॑ रे॒वतीः॑ क्ष॒त्रम्। ह॒विरि॑न्द्रे
वयो॑ दधुः॥८९॥

स्तोमे॑ सप्त॒दशे॑ स्तुत॑ः सहो॑ ह॒विरि॑न्द्रे वयो॑ दधुश्च॒त्वारि॑ च (व॒स॒न्तेन॑ ग्री॒ष्मेण॑ व॒र्षाभिः॑ शा॒रदे॑न॒
हेम॑न्तेन॒ शै॒शिरे॑ण॒ षट्॥)॥ [१९]

दे॒वं ब॒र्हि॒रि॒न्द्रं वयो॑धसम्। दे॒वं दे॒वम॑वर्धयत्। गा॒य॒त्रि॒या
छन्द॑सेन्द्रि॒यम्। तेज॒ इ॒न्द्रे वयो॑ दधत्। व॒सु॒वने॑ वसु॒धेय॑स्य
वेतु॑ यज॑। दे॒वीर्द्वा॑रो दे॒वमि॒न्द्रं वयो॑धसम्। दे॒वीर्दे॒वम॑वर्धयन्।
उ॒ष्णि॒हा छन्द॑सेन्द्रि॒यम्। प्रा॒णमि॒न्द्रे वयो॑ दधत्। व॒सु॒वने॑
वसु॒धेय॑स्य वियन्तु॑ यज॑॥९०॥

दे॒वी दे॒वं वयो॑धसम्। उ॒षे इ॒न्द्रम॑वर्धताम्। अ॒नु॒ष्टु॒भा
छन्द॑सेन्द्रि॒यम्। वाच॑मि॒न्द्रे वयो॑ दधत्। व॒सु॒वने॑ वसु॒धेय॑स्य
वी॒तां यज॑। दे॒वी जो॒ष्टीं दे॒वमि॒न्द्रं वयो॑धसम्। दे॒वी
दे॒वम॑वर्धताम्। बृ॒ह॒त्या छन्द॑सेन्द्रि॒यम्। श्रो॒त्रमि॒न्द्रे वयो॑
दधत्। व॒सु॒वने॑ वसु॒धेय॑स्य वी॒तां यज॑॥९१॥

दे॒वी ऊ॒र्जाहु॑ती दे॒वमि॒न्द्रं वयो॑धसम्। दे॒वी दे॒वम॑वर्धताम्।

पृङ्क्षा छन्दसेन्द्रियम्। शुक्रमिन्द्रे वयो दधत्। वसुवने
 वसुधेयस्य वीतां यज। देवा दैव्या होतारा देवमिन्द्रं
 वयोधसम्। देवा देवमवर्धताम्। त्रिष्टुभा छन्दसेन्द्रियम्।
 त्विषिमिन्द्रे वयो दधत्। वसुवने वसुधेयस्य वीतां यज॥९२॥

देवीस्तिस्त्रस्तिस्त्रो देवीर्वयोधसम्। पतिमिन्द्रमवर्धयन्।
 जगत्या छन्दसेन्द्रियम्। बलमिन्द्रे वयो दधत्। वसुवने
 वसुधेयस्य वियन्तु यज। देवो नराशंसो देवमिन्द्रं
 वयोधसम्। देवो देवमवर्धयत्। विराजा छन्दसेन्द्रियम्। रेतु
 इन्द्रे वयो दधत्। वसुवने वसुधेयस्य वेतु यज॥९३॥

देवो वनस्पतिर्देवमिन्द्रं वयोधसम्। देवो देवमवर्धयत्। द्विपदा
 छन्दसेन्द्रियम्। भगमिन्द्रे वयो दधत्। वसुवने वसुधेयस्य
 वेतु यज। देवं बर्हिर्वारितीनां देवमिन्द्रं वयोधसम्। देवं
 देवमवर्धयत्। ककुभा छन्दसेन्द्रियम्। यश इन्द्रे वयो दधत्।
 वसुवने वसुधेयस्य वेतु यज। देवो अग्निः स्विष्टकृद्देवमिन्द्रं
 वयोधसम्। देवो देवमवर्धयत्। अतिच्छन्दसा छन्दसेन्द्रियम्।
 क्षत्रमिन्द्रे वयो दधत्। वसुवने वसुधेयस्य वेतु यज॥९४॥

वियन्तु यज वीतां यज वीतां यज वेतु यज वेतु यज पञ्च च (देवं बर्हिर्गायत्रिया

तेजः। देवीद्वारं उष्णिहां प्राणम्। देवी देवमुषे अनुष्टुभा वाचम्। देवी जोष्टी बृहत्या श्रोत्रम्।
 देवी ऊर्जाहुंती पङ्कजा शुक्रम्। देवा दैव्या होतारा त्रिष्टुभा त्विषिम्। देवीस्तिस्रस्तिस्रो देवीः
 पतिं जगत्या बलम्। देवो नराशंसो विराजा रेतः। देवो वनस्पतिर्द्विपदा भगम्। देवं
 बर्हिर्वारितीनाङ्कुभा यशः। देवो अग्निः स्विष्टकृदतिच्छन्दसा क्षत्रम्। वेतु वियन्तु चतुर्वीतामेकां
 वियन्तु चतुर्वैत्ववर्धयदवर्धयः श्वतुरवर्धतामेकां ऽवर्धयः श्वतुरवर्धयत्॥)॥ [२०]

स्वाद्धीन्त्वा सोमः सुरावन्तः सीसेन मित्रोऽसि यद्वैवा होता यक्षत्समिधेन्द्रः समिद्ध इन्द्र
 आचरषणिप्रा देवं बर्हिर्होता यक्षत्समिधाऽग्निः समिद्धो अग्निरश्विनाऽश्विना हविरिन्द्रियं
 देवं बर्हिः सरस्वत्यग्निमद्योशन्तो होता यक्षदिडस्पदे समिद्धो अग्निः समिधा वसन्तेनर्तुनां
 देवं बर्हिर्इन्द्रं वयोधसं विशतिः॥२०॥

स्वाद्धीन्त्वाऽमीमदन्त पितरः साम्राज्याय पूतं पवित्रेणोपासानक्ता बदरैरधातां देव इन्द्रो
 वनस्पतिः पष्ठवाहुङ्गां देवी देवं वयोधसं चतुर्नवतिः॥१४॥

स्वाद्धीन्त्वा वेतु यजं॥

हरिः ओम्॥

॥इति श्रीकृष्णयजुर्वेदीयतैत्तिरीयब्राह्मणे द्वितीयाष्टके षष्ठः

प्रपाठकः समाप्तः॥

॥सप्तमः प्रश्नः॥

॥तैत्तिरीयब्राह्मणे द्वितीयाष्टके सप्तमः प्रपाठकः॥

त्रिवृत्स्तोमो भवति। ब्रह्मवर्चसं वै त्रिवृत्। ब्रह्मवर्चसमेवाव
रुन्धे। अग्निष्टोमः सोमो भवति। ब्रह्मवर्चसं वा अग्निष्टोमः।
ब्रह्मवर्चसमेवाव रुन्धे। रथन्तरं सामं भवति। ब्रह्मवर्चसं वै
रथन्तरम्। ब्रह्मवर्चसमेवाव रुन्धे। परिस्रज्जी होता भवति॥१॥

अरुणो मिर्मिरस्त्रिशुक्रः। एतद्वै ब्रह्मवर्चसस्य रूपम्।
रूपेणैव ब्रह्मवर्चसमव रुन्धे। बृहस्पतिरकामयत देवानां
पुरोधाङ्गच्छेयमिति। स एतं बृहस्पतिसवमपश्यत्।
तमाऽहरत्। तेनायजत। ततो वै स देवानां पुरोधामगच्छत्।
यः पुरोधाकामः स्यात्। स बृहस्पतिसवेन यजेत॥२॥

पुरोधामेव गच्छति। तस्य प्रातः सवने सन्नेषु नाराशं सेषु।
एकादश दक्षिणा नीयन्ते। एकादश माध्यं दिने सवने सन्नेषु
नाराशं सेषु। एकादश तृतीयसवने सन्नेषु नाराशं सेषु।
त्रयस्त्रिंशत्सम्पद्यन्ते। त्रयस्त्रिंशद्वै देवताः। देवता
एवावरुन्धे। अश्वश्चतुस्त्रिंशः। प्राजापत्यो वा अश्वः॥३॥

प्राजापतिश्चतुस्त्रिंशो देवतानाम्। यावतीरेव देवताः।

ता ए॒वाव॑रुन्धे। कृ॒ष्णाजि॒नेऽभिषि॑ञ्चति। ब्र॒ह्मणो॑
 वा ए॒तद्रू॒पम्। यत्कृ॒ष्णाजि॒नम्। ब्र॒ह्मव॑र्च॒सेनै॒वैन॑
 सम॑र्धयति। आ॒ज्येना॒भिषि॑ञ्चति। तेजो॒ वा आ॒ज्यम्।
 तेज॑ ए॒वास्मि॑न्दधाति॥४॥

होता भवति यजेत् वा अश्वो दधाति॥ [१]

यदा॑ग्ने॒यो भव॑ति। अ॒ग्निमु॑खा ह्यृ॒द्धिः। अथ॒ यत्पौ॒ष्णः। पु॒ष्टिर्वै
 पू॒षा। पु॒ष्टिर्वैश्य॑स्य। पु॒ष्टिमे॒वाव॑ रुन्धे। प्र॒स॒वाय॑ सा॒वि॒त्रः।
 अथ॒ यत्त्वा॒ष्ट्रः। त्वष्टा॒ हि रू॒पाणि॑ वि॒क॒रोति॑। नि॒र्व॒रुण॑त्वाय॑
 वा॒रुणः॥५॥

अथो॒ य ए॒व कश्च॑ सन्त्सू॒यते॑। स हि वा॒रुणः॑। अथ॒
 यद्वै॑श्वदे॒वः। वै॒श्वदे॒वो हि वैश्यः॑। अथ॒ यन्मा॑रुतः। मा॒रुतो॑
 हि वैश्यः॑। स॒प्तैतानि॑ ह॒वींषि॑ भवन्ति। स॒प्तग॑णा॒ वै
 म॒रुतः॑। पृ॒श्निः प॒ष्ठौही मा॑रुत्या ल॑भ्यते। वि॒द्वै म॒रुतः॑।
 वि॒श ए॒वैतन्म॑ध्यतो॑ऽभिषि॑च्यते। तस्मा॒द्वा ए॒ष वि॒शः प्रि॒यः।
 वि॒शो हि म॑ध्यतो॑ऽभिषि॑च्यते। ऋ॒षभ॑च॒र्मेऽध्य॑भिषि॑ञ्चति। स
 हि प्र॑जनयिता। द॒ध्राऽभिषि॑ञ्चति। ऊ॒र्वा अ॒न्नाद्यं॑ दधि।
 ऊ॒र्जै॒वैन॑म॒न्नाद्येन॑ सम॑र्धयति॥६॥

वारुणो विद्वै मरुतोऽष्टौ च॥ [२]

यदाग्नेयो भवति। आग्नेयो वै ब्राह्मणः। अथ यत्सौम्यः। सौम्यो हि ब्राह्मणः। प्रसवायैव सावित्रः। अथ यद्वारुहस्पत्यः। एतद्वै ब्राह्मणस्य वाक्पतीयम्। अथ यदग्नीषोमीयः। आग्नेयो वै ब्राह्मणः। तौ यदा सङ्गच्छेते॥७॥

अथ वीर्यावत्तरो भवति। अथ यत्सारस्वतः। एतद्धि प्रत्यक्षं ब्राह्मणस्य वाक्पतीयम्। निर्वरुणत्वायैव वारुणः। अथो य एव कश्च सन्तसूयते। स हि वारुणः। अथ यद्वावापृथिव्यः। इन्द्रो वृत्राय वज्रमुदयच्छत्। तं द्यावापृथिवी नान्वमन्येताम्। तमेतेनैव भागधेयेनान्वमन्येताम्॥८॥

वज्रस्य वा एषोऽनुमानाय। अनुमतवज्रः सूयाता इति। अष्टावेतानि हवीर्यं भवन्ति। अष्टाक्षरा गायत्री। गायत्री ब्रह्मवर्चसम्। गायत्रियैव ब्रह्मवर्चसमं रुन्धे। हिरण्येन घृतमुत्पुनाति। तेजस एव रुचे। कृष्णाजिनैरभिषिञ्चति। ब्रह्मणो वा एतदृक्सामयो रूपम्। यत्कृष्णाजिनम्। ब्रह्मन्नेवैनमृक्सामयोरध्यभिषिञ्चति। घृतेनाभिषिञ्चति। तथा वीर्यावत्तरो भवति॥९॥

सङ्गच्छेते भागधेयेनान्वमन्येता रूपश्चत्वारि च॥ [३]

न वै सोमेन॒ सोम॑स्य सु॒वोऽस्ति॑। ह॒तो ह्ये॑षः। अ॒भिषु॑तो
 ह्ये॑षः। न हि ह॒तः सू॒यते॑। सौ॒मीः सू॒तव॑शा॒मा ल॑भते।
 सोमो॒ वै रे॑तो॒धाः। रे॒त ए॒व तद्व॑धाति। सौ॒म्यर्चा॑ऽभिषि॑ञ्चति।
 रे॒तो॒धा ह्ये॑षा। रे॒तः सोमः॑। रे॒त ए॒वास्मि॑न्दधाति। यत्किं च
 राज॒सूय॑मृते सोमम्। तत्सर्वं॑ भवति। अषा॑ढं यु॒त्सु पृ॒त॑नासु
 प॒प्रिम्। सु॒व॒र॒षाम॒प्स्वां वृ॒जन॑स्य गो॒पाम्। भ॒रेषु॑जाः
 सु॒क्षि॒तिः सु॒श्रव॑सम्। जय॑न्त॒न्त्वाम॑नु॒ मदे॑म सोम॥१०॥

रेतः सोमः सप्त च॥ _____ [४]

यो वै सोमे॑न सू॒यते॑। स दे॑वस॒वः। यः प॒शुना॑ सू॒यते॑। स
 दे॑वस॒वः। य इ॒ष्ट्या॑ सू॒यते॑। स म॑नुष्यस॒वः। ए॒तं वै पृ॑थ॒ये
 दे॒वाः प्राय॑च्छन्। ततो॒ वै सोऽप्या॑र॒ण्याना॑ प॒शूना॑मसूयत।
 याव॑तीः किय॑तीश्च प्र॒जा वाचं॑ वद॑न्ति। तासा॒ः सर्वा॑साः
 सू॒यते॑॥११॥

य ए॒तेन॒ यज॑ते। य उ॑ चैनमे॒वं वेद॑। ना॒रा॒शः॒स्यर्चा॑ऽभिषि॑ञ्चति।
 म॒नुष्या॑ वै नरा॒शः॒सः। नि॒हुत्य॒ वावै॑तत्। अथा॒भिषि॑ञ्चति।
 यत्किं च॑ राज॒सूय॑मनुत्तरवे॒दीक॑म्। तत्सर्वं॑ भवति। ये मे॑
 पञ्चा॒शत॑न्द॒दुः। अ॒श्वाना॑ः स॒धस्तु॑तिः। द्यु॒मद॑ग्रे॒ महि॑ श्रवः।

बृहत्कृधि म॒घोना॑म्। नृ॒वद॑मृत नृ॒णाम्॥१२॥

सू॒यते स॒धस्तु॑तिस्त्रीणि च॥ [५]

ए॒ष गो॑स॒वः। ष॒द्वि॒ंश उ॒क्थ्यो बृ॒हत्सा॑मा। प॒व॒माने
क॒ण्वर॑थन्त॒रं भ॑वति। यो वै वा॑ज॒पेयः॑। स स॑म्रा॒द्धवः॑। यो
रा॑ज॒सूयः॑। स व॑रुणस॒वः। प्र॒जाप॑तिः स्वा॒रा॑ज्यं परमे॒ष्ठी।
स्वा॒रा॑ज्य॒ङ्गैरे॒व। गौ॒रि॑व भवति॥१३॥

य ए॒तेन॒ यज॑ते। य उ॑ चैनमे॒वं वेद॑। उ॒भे बृ॒हद्र॑थन्त॒रे भ॑वतः।
तद्धि स्वा॒रा॑ज्यम्। अ॒युतं॑ दक्षि॒णाः। तद्धि स्वा॒रा॑ज्यम्।
प्र॒तिधु॑षा॒ऽभिषि॑ञ्चति। तद्धि स्वा॒रा॑ज्यम्। अ॒नुद्ध॑ते वेद्यै
दक्षि॑णत आ॒हव॒नीय॑स्य बृ॒ह॒तः स्तो॒त्रं प्र॒त्य॒भिषि॑ञ्चति। इ॒यं
वा॒व र॑थन्त॒रम्॥१४॥

अ॒सौ बृ॒हत्। अ॒नयो॑रे॒वैन॑मन॒न्तर॑हितम॒भिषि॑ञ्चति। प॒शुस्तो॑मो
वा ए॒षः। तेन॑ गो॒स॒वः। ष॒द्वि॒ंशः सर्वः॑। रे॒व॒ज्जा॒तः
सह॑सा वृ॒द्धः। क्ष॒त्राणां॑ क्ष॒त्रभृ॑त्तमो वयो॒धाः। म॒हान्म॑हित्वे
त॑स्त॒भानः॑। क्ष॒त्रे रा॒ष्ट्रे च॑ जागृ॒हि। प्र॒जाप॑तेस्त्वा परमे॒ष्ठिनः॑
स्वा॒रा॑ज्येना॒भिषि॑ञ्चा॒मीत्या॑ह। स्वा॒रा॑ज्यमे॒वैनं॑ गमयति॥१५॥

इ॒व भ॑वति र॒थन्त॑रमा॒हैकं॑ च॥ [६]

सि॒हे व्या॒घ्र उ॒त या पृ॒दा॒कौ। त्विषि॑र॒ग्नौ ब्रा॑ह्म॒णे सूर्ये॑
 या। इन्द्रं॑ या दे॒वी सु॒भगा॑ ज॒जान॑। सा न॒ आग॑न्वर्चसा
 संविदा॒ना। या रा॑ज॒न्ये दु॒न्दुभा॑वाय॒तायाम्। अश्व॑स्य॒ क्रन्दे॑
 पुरु॑षस्य मा॒यौ। इन्द्रं॑ या दे॒वी सु॒भगा॑ ज॒जान॑। सा न॒
 आग॑न्वर्चसा संविदा॒ना। या ह॒स्तिनि॑ द्वी॒पिनि॑ या हि॒रण्ये।
 त्विषि॑रश्वेषु॒ पुरु॑षेषु॒ गोषु॑॥१६॥

इन्द्रं॑ या दे॒वी सु॒भगा॑ ज॒जान॑। सा न॒ आग॑न्वर्चसा
 संविदा॒ना। रथे॑ अ॒क्षेपु॑ वृष॒भस्य॑ वा॒जे। वाते॑ प॒र्जन्ये॑
 वरु॑णस्य शु॒ष्मे। इन्द्रं॑ या दे॒वी सु॒भगा॑ ज॒जान॑। सा न॒
 आग॑न्वर्चसा संविदा॒ना। रा॒डसि॑ वि॒राडसि॑। स॒म्राडसि॑
 स्व॒राडसि॑। इन्द्रा॑य त्वा॒ तेज॑स्वते॒ तेज॑स्वन्तः॑ श्री॒णामि॑।
 इन्द्रा॑य॒ त्वौज॑स्वत॒ ओज॑स्वन्तः॑ श्री॒णामि॑॥१७॥

इन्द्रा॑य त्वा॒ पय॑स्वते॒ पय॑स्वन्तः॑ श्री॒णामि॑। इन्द्रा॑य॒
 त्वाऽऽयु॑ष्मत॒ आयु॑ष्मन्तः॑ श्री॒णामि॑। तेजो॑ऽसि। तत्ते॒ प्र
 य॑च्छामि। तेज॑स्वदस्तु मे॒ मुख॑म्। तेज॑स्वच्छि॒रो अस्तु॑
 मे। तेज॑स्वान् वि॒श्वतः॑ प्र॒त्यङ्। तेज॑सा॒ सम्पि॑पृ॒ग्धि मा॑।
 ओजो॑ऽसि। तत्ते॒ प्र य॑च्छामि॥१८॥

ओज॑स्वदस्तु मे॒ मुखम्। ओज॑स्वच्छि॒रो अस्तु मे।
 ओज॑स्वान् वि॒श्वतः॑ प्र॒त्यङ्। ओज॑सा॒ सं पि॑पृ॒ग्धि मा।
 पयो॑ऽसि। तत्ते॒ प्र य॑च्छामि। पय॑स्वदस्तु मे॒ मुखम्।
 पय॑स्वच्छि॒रो अस्तु मे। पय॑स्वान् वि॒श्वतः॑ प्र॒त्यङ्। पय॑सा॒
 सं पि॑पृ॒ग्धि मा॥१९॥

आयु॑रसि। तत्ते॒ प्र य॑च्छामि। आयु॑ष्मदस्तु मे॒ मुखम्।
 आयु॑ष्मच्छि॒रो अस्तु मे। आयु॑ष्मान् वि॒श्वतः॑ प्र॒त्यङ्।
 आयु॑षा॒ सं पि॑पृ॒ग्धि मा। इ॒मम॑ग्र॒ आयु॑षे॒ वर्च॑से कृ॒धि।
 प्रि॒य९ रे॒तो वरु॑ण सोम॒ राजन्। मा॒तेवा॑स्मा अदि॒ते शर्म॑
 यच्छ। वि॒श्वे दे॒वा जर॑दष्टि॒र्यथा॑ऽस॒त्॥२०॥

आयु॑रसि वि॒श्वायु॑रसि। स॒र्वायु॑रसि॒ सर्व॑मायु॑रसि। यतो॒ वातो॑
 मनो॑जवाः। यतः॒ क्षर॑न्ति॒ सिन्ध॑वः। तासां॑ त्वा॒ सर्वा॑सा९
 रु॒चा। अ॒भिषि॑ञ्चामि॒ वर्च॑सा। स॒मुद्र॑ इ॒वासि॑ गृ॒ह्मना॑। सोमं॑
 इवा॒स्यदा॑भ्यः। अ॒ग्नि॒रिव॑ वि॒श्वतः॑ प्र॒त्यङ्। सूर्य॑ इव॒ ज्योति॑षा
 वि॒भूः॥२१॥

अ॒पां यो द्र॑व॒णे रसः॑। तम॒हम॒स्मा आ॑मुष्याय॒णाय॑। तेज॑से
 ब्र॒ह्मव॑र्चसाय॑ गृ॒ह्णामि॑। अ॒पां य ऊ॒र्मो रसः॑। तम॒हम॒स्मा

आमुष्यायुणाय। ओजसे वीर्याय गृह्णामि। अपां यो मध्यतो
रसः। तमहमस्मा आमुष्यायुणाय। पुष्ट्यै प्रजननाय गृह्णामि।
अपां यो यज्ञियो रसः। तमहमस्मा आमुष्यायुणाय। आयुषे
दीर्घायुत्वाय गृह्णामि॥२२॥

गोष्वोजस्वन्तः श्रीणाम्योजोऽसि तत्ते प्रयच्छामि पर्यसा सम्पिपृग्धि माऽसद्विभूर्यज्ञियो रसो द्वे
च॥

[७]

अभिप्रेहि वीरयस्व। उग्रश्चेत्ता सपत्नहा। आतिष्ठ मित्रवर्धनः।
तुभ्यं देवा अधिब्रवन्। अङ्गौ न्यङ्कावभित् आतिष्ठ वृत्रहन्त्रथम्।
आतिष्ठन्तं परि विश्वे अभूषन्। श्रियं वसानश्चरति स्वरोचाः।
महत्तदस्यासुरस्य नाम। आ विश्वरूपो अमृतानि तस्थौ।
अनु त्वेन्द्रो मदत्वनु बृहस्पतिः॥२३॥

अनु सोमो अन्वग्निरावीत्। अनु त्वा विश्वे देवा
अवन्तु। अनु सप्त राजानो य उताभिषिक्ताः। अनु त्वा
मित्रावरुणाविहावतम्। अनु द्यावापृथिवी विश्वशम्भू। सूर्यो
अहोभिरनु त्वाऽवतु। चन्द्रमा नक्षत्रैरनु त्वाऽवतु। द्यौश्च
त्वा पृथिवी च प्रचेतसा। शुक्रो बृहदक्षिणा त्वा पिपर्तु।
अनु स्वधा चिकिताः सोमो अग्निः। आऽयं पृणक्तु रजसी

उपस्थम्॥२४॥

बृहस्पतिः सोमो अग्निरेकं च॥ [८]

प्रजापतिः प्रजा असृजत। ता अस्मात्सृष्टाः पराचीरायन्।
स एतं प्रजापतिरोदनमपश्यत्। सोऽन्नं भूतोऽतिष्ठत्। ता
अन्यत्रान्नाद्यमवित्वा। प्रजापतिं प्रजा उपावर्तन्त। अन्नमेवैनं
भूतं पश्यन्तीः प्रजा उपावर्तन्ते। य एतेन यजते। य उ
चैनमेवं वेद। सर्वाण्यन्नानि भवन्ति॥२५॥

सर्वे पुरुषाः। सर्वाण्येवान्नान्यव रुन्धे। सर्वान्पुरुषान्। राडसि
विराडसीत्याह। स्वाराज्यमेवैनं गमयति। यद्विरण्यन्ददाति।
तेजस्तेनावरुन्धे। यत्तिसृधन्वम्। वीर्यन्तेन। यदष्ट्राम्॥२६॥
पुष्टिन्तेन। यत्कमण्डलुम्। आयुष्टेन। यद्विरण्यमा बध्नाति।
ज्योतिर्वै हिरण्यम्। ज्योतिरेवास्मिन्दधाति। अथो तेजो वै
हिरण्यम्। तेज एवात्मन्धत्ते। यदोदनं प्राश्नाति। एतदेव
सर्वमवरुध्य॥२७॥

तदस्मिन्नेकधाऽधात्। रोहिण्याङ्कार्यः। यद्वाह्मण एव रोहिणी।
तस्मादेव। अथो वर्षमेवैनं समानानां करोति। उद्यता सूर्येण

कार्यः। उद्यन्तं वा एत९ सर्वाः प्रजाः प्रतिनन्दन्ति। दिदृक्षेण्यो
दर्शनीयो भवति। य एवं वेद। ब्रह्मवादिनो वदन्ति॥२८॥
अवेत्योऽवभृथा ३ ना ३ इति। यद्दर्भपुञ्जीलैः पवयति।
तत्स्विदेवावैति। तन्नावैति। त्रिभिः पवयति। त्रयं इमे
लोकाः। एभिरेवैनं लोकैः पवयति। अथो अपां वा एतत्तेजो
वर्चः। यद्दर्भाः। यद्दर्भपुञ्जीलैः पवयति। अपामेवैनन्तेजसा
वर्चसाऽभिषिञ्चति॥२९॥

भवन्त्यष्टांमवर्धयं वदन्ति दर्भा यद्दर्भपुञ्जीलैः पवयत्येकं च॥ [९]

प्रजापतिरकामयत बृहोर्भूयान्त्स्यामिति। स एतं
पञ्चशारदीयमपश्यत्। तमाऽहरत्। तेनायजत। ततो
वै स बृहोर्भूयानभवत्। यः कामयेत बृहोर्भूयान्त्स्यामिति।
स पञ्चशारदीयेन यजेत। बृहोरेव भूयान्भवति। मरुत्स्तोमो
वा एषः। मरुतो हि देवानां भूयिष्ठाः॥३०॥

बृहोर्भवति। य एतेन यजते। य उचैनमेवं वेद। पञ्चशारदीयो
भवति। पञ्च वा ऋतवः संवत्सरः। ऋतुष्वेव संवत्सरे
प्रतितिष्ठति। अथो पञ्चाक्षरा पङ्क्तिः। पाङ्क्तो यज्ञः। यज्ञमेवाव
रुन्धे। सप्तदशः स्तोमा नाति यन्ति। सप्तदशः प्रजापतिः।

प्रजापतेरास्यै॥ ३१॥

भूयिष्ठा यन्ति द्वे च॥ [१०]

अगस्त्यो मरुद्भ्य उक्ष्णः प्रौक्षत्। तानिन्द्र आदत्त।
त एनं वज्रमुद्यत्याभ्यायन्त। तानगस्त्यश्चैवेन्द्रश्च
कयाशुभीयेनाशमयताम्। ताञ्छान्तानुपाह्वयत। यत्कयाशुभीयं
भवन्ति शान्त्यै। तस्मादेत ऐन्द्रामारुता उक्षाणः सवनीया
भवन्ति। त्रयः प्रथमेऽहन्ना लभ्यन्ते। एवं द्वितीयै। एवं
तृतीयै॥ ३२॥

एवं चतुर्थै। पञ्चोत्तमेऽहन्ना लभ्यन्ते। वर्षिष्ठमिव ह्येतदहः।
वर्षिष्ठः समानानां भवति। य एतेन यजते। य उचैनमेवं
वेद। स्वराज्यं वा एष यज्ञः। एतेन वा एकया वा कान्दमः
स्वराज्यमगच्छत्। स्वराज्यं गच्छति। य एतेन यजते॥ ३३॥
य उचैनमेवं वेद। मारुतो वा एष स्तोमः। एतेन वै मरुतो
देवानां भूयिष्ठा अभवन्। भूयिष्ठः समानानां भवति। य एतेन
यजते। य उचैनमेवं वेद। पञ्चशारदीयो वा एष यज्ञः।
आ पञ्चमात्पुरुषादन्नमत्ति। य एतेन यजते। य उचैनमेवं
वेद। सप्तदशः स्तोमा नाति यन्ति। सप्तदशः प्रजापतिः।

प्रजापतेरेव नैति॥ ३४॥

तृतीयं गच्छति य एतेन यजतेऽति य एतेन यजते य उ चैनमेवं वेद त्रीणि च (अगस्त्यः
स्वाराज्यं मारुतः पञ्चशारदीयो वा एष यज्ञः संसदशं प्रजापतेरेव नैति॥)॥——[११]

अस्या जरासो दमा मरित्राः। अर्चद्धूमासो अग्नयः पावकाः।
श्विचीचयः श्वात्रासो भुरण्यवः। वनरूषदो वायवो न सोमाः।
यजा नो मित्रावरुणा। यजा देवाः ऋतं बृहत्। अग्ने यक्षि
स्वन्दमम्। अश्विना पिबन्तः सुतम्। दीद्यग्नी शुचिव्रता।
ऋतुना यज्ञवाहसा॥ ३५॥

द्वे विरूपे चरतः स्वर्थे। अन्याऽन्या वत्समुप धापयेते।
हरिरन्यस्यां भवन्ति स्वधावान्। शुक्रो अन्यस्यान्ददृशे
सुवर्चाः। पूर्वापरं चरतो माययैतौ। शिशू क्रीडन्तौ परि
यातो अध्वरम्। विश्वान्यन्यो भुवनाऽभि चष्टे। ऋतूनन्यो
विदधञ्जायते पुनः। त्रीणि शता त्रीषहस्राण्यग्निम्। त्रिंशच्च
देवा नव चाऽसपर्यन्॥ ३६॥

औक्षन्धृतैरास्तृणन्बृहिरस्मै। आदिद्धोतारन्यषादयन्त।
अग्निनाऽग्निः समिध्यते। कविर्गृहपतिर्युवा। हव्यवाङ्मुह्यस्यः।
अग्निर्देवानां जठरम्। पूतदक्षः कविक्रतुः। देवो देवेभिरा

गमत्। अ॒ग्नि॒श्रियो॑ म॒रुतो॑ वि॒श्वकृ॑ष्टयः। आ त्वे॒षमु॒ग्रम॑व
ईमहे व॒यम्॥ ३७॥

ते स्वा॒निनो॑ रु॒द्रिया॑ व॒रुष॑निर्णिजः। सि॒॒हा न ह॑ेष॒कृत॑वः
सु॒दान॑वः। यदु॒त्तमे॑ म॒रुतो॑ मध्य॒मे वा॑। यद्वा॑ऽव॒मे सु॑भगा॒सो
दि॒वि ष्ठा॑। ततो॑ नो रु॒द्रा उ॒त वा॒ऽन्व॑स्य। अ॒ग्ने वि॒त्ताद्ध॑विषो
यद्य॑जा॒मः। ईडे॑ अ॒ग्निः स्व॑व॒सन्न॑मो॒भिः। इ॒ह प्र॑स॒तो वि
च॑ यत्कृ॒तन्नः॑। रथै॑रिव॒ प्रभ॑रे वाज॒यद्धिः॑। प्र॒दक्षि॑णिन्म॒रुता॒ऽ
स्तोम॑मृ॒द्ध्याम्॥ ३८॥

श्रु॒धि श्रु॑त्कर्ण॒ वह्नि॑भिः। दे॒वैर॑ग्ने स॒याव॑भिः। आसी॑दन्तु
ब॒र्हिषि॑। मि॒त्रो वरु॑णो अर्य॒मा। प्रा॒तर्या॑वा॒णो अध्व॑रम्।
विश्वे॑षामदि॒तिर्य॑ज्ञिया॒नाम्। विश्वे॑षामति॒थिर्मा॑नु॒षाणाम्॑।
अ॒ग्निर्दे॒वाना॑म॒व आवृ॑णानः। सु॒मृ॒डी॒को भव॑तु वि॒श्ववे॑दाः। त्वे
अ॒ग्ने सु॒म॒तिं भि॑क्ष॒माणाः॥ ३९॥

दि॒वि श्रवो॑ दधिरे य॒ज्ञिया॑सः। नक्ता॑ च च॒क्रुरु॑षसा
वि॒रूपे॑। कृ॒ष्णं च॒ वर्ण॑म॒रुणं च॒ सन्धुः॑। त्वाम॑ग्र आदित्यासं
आ॒स्यम्। त्वाञ्जि॑ह्वा॒ शुच॑यश्चक्रिरे कवे। त्वा॒ रा॑ति॒षाचो॑
अध्व॑रेषु सश्चिरे। त्वे दे॒वा ह॒विर॑द॒न्त्याहु॑तम्। नि त्वा॑

य॒ज्ञस्य॒ साध॑नम्। अ॒ग्ने॒ हो॒ता॒र॒मृ॒त्वि॒जम्। व॒नु॒ष्व॒दै॒व॒ धी॒महि॒
प्र॒चै॒त॒सम्। जी॒र॒न्दू॒त॒म॒मर्त्य॑म्॥४०॥

य॒ज्ञ॒वा॒ह॒सा॒स॒पर्य॑न्वयमृ॒द्धां॒ भि॒क्ष॑माणाः प्र॒चै॒त॒स॒मेकं॑ च॥ [१२]

ति॒ष्ठा॒ ह॒री॒ रथ॑ आ॒ यु॒ज्य॒मा॒ना॒ या॒हि। वा॒यु॒र्न॒ नि॒यु॒तो॒ नो॒
अ॒च्छ॑। पि॒बा॒स्य॒न्धो॑ अ॒भिसृ॑ष्टो अ॒स्मे। इन्द्रः॑ स्वा॒हा॒ र॒रि॒मा
ते॒ म॒दा॒या। क॒स्य॒ वृ॒षा॑ सु॒ते स॒चो॑। नि॒यु॒त्वा॒न्वृ॒ष॒भो र॑णत्।
वृ॒त्र॒हा॒ सोम॑पीतये। इन्द्रं॑ व॒य॒म्म॑हा॒ध॒ने। इन्द्र॒म॒र्भे॑ ह॒वाम॑हे।
यु॒जं वृ॒त्रे॒षु वृ॒ज्जि॑णम्॥४१॥

द्वि॒ता॒ यो वृ॒त्र॒ह॒न्त॑मः। वि॒द इन्द्रः॑ श॒त॒क्र॒तुः। उ॒प॒ नो॒ ह॒रि॑भिः
सु॒तम्। स॒ सूर॒ आ॒ज॒न॒यं॒ ज्यो॒ति॒रिन्द्र॑म्। अ॒या धि॒या
त॒र॒णि॒र॒द्रि॒ब॒र्हाः। ऋ॒ते॒न॒ शु॒ष्मी॒ न॒व॑मा॒नो अ॒र्केः। व्यु॑स्त्रि॒धो
अ॒स्रो अ॒द्रि॒र्बि॒भेद॑। उ॒त॒त्य॒दा॒श्व॒श्चि॒यम्। य॒दिन्द्र॒ नाहु॑षी॒ष्वा।
अ॒ग्ने॒ वि॒क्षु प्र॑ती॒द॒यत्॥४२॥

भ॒रे॒ष्विन्द्र॑ꣳ सु॒ह॒वꣳ ह॒वाम॑हे। अ॒ꣳहो॒मुचꣳ सु॒कृ॒त॒न्दै॒व्यं
ज॒नम्। अ॒ग्नि॒मि॒त्रं व॑रु॒णꣳ सा॒त॒ये भ॑गम्। द्या॒वा॒पृ॒थि॒वी
म॒रु॒तः स्व॑स्त॒ये। म॒हि॒ क्षे॒त्रं पु॒रु॒श्च॒न्द्रं वि॒ वि॒द्वान्।
आ॒दि॒त्स॒खि॒भ्यश्च॑रथꣳ स॒मै॒रत्। इन्द्रो॒ नृ॒भि॒र॒ज॒न॒द्दी॒द्यानः॑

साकम्। सूर्यमुषसङ्गातुमग्निम्। उरुं नो लोकमनु नेषि
विद्वान्। सुर्व्वज्योतिरभयः स्वस्ति॥४३॥

ऋष्या तं इन्द्र स्थविरस्य बाहू। उपस्थेयाम शरणा बृहन्तां।
आ नो विश्वाभिरूतिभिः सजोषाः। ब्रह्म जुषाणो हर्यश्च याहि।
वरीवृजत्स्थविरेभिः सुशिप्र। अस्मे दधद्वृषणः शुष्ममिन्द्र।
इन्द्राय गावं अशिरम्। दुदुहे वज्रिणे मधु। यत्सीमुपह्वरे
विदत्। तास्ते वज्रिन्धेनवो जोजयुर्नः॥४४॥

गभस्तयो नियुतो विश्ववाराः। अहरहर्भूय इज्जोगुवानाः। पूर्णा
इन्द्र क्षुमतो भोजनस्य। इमान्ते धियं प्र भरे महो महीम्।
अस्य स्तोत्रे धिषणा यत्त आनुजे। तमुत्सवे च प्रसवे च
सासहिम्। इन्द्र देवासः शवसा मदन्ननु॥४५॥

वज्रिणमयत्स्वस्ति जोजयुर्नः सप्त च॥ [१३]

प्रजापतिः पशूनसृजत। तैऽस्मात्सृष्टाः परां च आयन्।
तानग्निष्टोमेन नाप्रौत्। तानुक्थ्येन नाप्रौत्। तान्धोडशिना
नाप्रौत्। तान्नात्रिया नाप्रौत्। तान्त्सन्धिना नाप्रौत्।
सोऽग्निमब्रवीत्। इमान्म ईप्सेति। तान्गिस्त्रिवृता स्तोमेन
नाप्रौत्॥४६॥

स इन्द्रमब्रवीत्। इमान्म ईप्सेति। तानिन्द्रः पञ्चदशेन
 स्तोमेन नाप्रौत्। स विश्वान्देवानब्रवीत्। इमान्म ईप्सतेति।
 तान् विश्वेदेवाः सप्तदशेन स्तोमेन नाप्नुवन्। स विष्णुमब्रवीत्।
 इमान्म ईप्सेति। तान् विष्णुरेकविंशेन स्तोमेनाप्रौत्।
 वारवन्तीयेनावारयत॥४७॥

इदं विष्णुर्वि चक्रम् इति व्यक्रमत। यस्मात्पशवः प्रप्रेव
 भ्रंशेरन्। स एतेन यजेत। यदाप्रौत्। तदप्तोर्यामस्याप्तोर्यामत्वम्
 एतेन वै देवा जैत्वानि जित्वा। यङ्गाममकामयन्त तमाप्नुवन्।
 यङ्गामङ्गामयते। तमेतेनाप्रोति॥४८॥

स्तोमेन नाप्रौदवारयत् नव च॥—————[१४]

व्याघ्रोऽयमग्नौ चरति प्रविष्टः। ऋषीणां पुत्रो अभिशस्तिपा
 अयम्। नमस्कारेण नमसा ते जुहोमि। मा देवानां
 मिथुयाकर्म भागम्। सावीरुहि देव प्रसवाय पित्रे।
 वर्ष्माणमस्मै वरिमाणमस्मै। अथास्मभ्यं सवितः
 सर्वताता। दिवेदिव आ सुवा भूरि पश्वः। भूतो भूतेषु चरति
 प्रविष्टः। स भूतानामधिपतिर्बभूव॥४९॥

तस्य मृत्यौ चरति राजसूयम्। स राजा राज्यमनु

मन्यतामिदम्। येभिः शिल्पैः पप्रथानामदृहत्।
 येभिर्द्यामभ्यपि शत्रुजापतिः। येभिर्वाचं विश्वरूपां
 समव्ययत्। तेनेममग्र इह वर्चसा समङ्घि। येभिरादित्यस्तपति
 प्र केतुभिः। येभिः सूर्यो ददृशे चित्रभानुः। येभिर्वाचं
 पुष्कलेभिरव्ययत्। तेनेममग्र इह वर्चसा समङ्घि॥५०॥

आऽयं भातु शवसा पञ्च कृष्टीः। इन्द्र इव ज्येष्ठो
 भवतु प्रजावान्। अस्मा अस्तु पुष्कलश्चित्रभानु। आऽयं
 पृणक्तु रजंसी उपस्थम्। यत्ते शिल्पं कश्यप रोचनावत्।
 इन्द्रियावत्पुष्कलश्चित्रभानु। यस्मिन्सूर्या अर्पिताः सप्त
 साकम्। तस्मिन्नाजानमधि विश्रयेमम्। द्यौरसि पृथिव्यसि।
 व्याघ्रो वैयाघ्रेऽधि॥५१॥

विश्रयस्व दिशो महीः। विशस्त्वा सर्वा वाञ्छन्तु। मा
 त्वद्राष्ट्रमधि भ्रशत्। या दिव्या आपः पयसा सम्बभूवुः। या
 अन्तरिक्ष उत पार्थिवीर्याः। तासां त्वा सर्वासां रुचा।
 अभिषिञ्चामि वर्चसा। अभि त्वा वर्चसाऽसिचं दिव्येन।
 पयसा सह। यथासां राष्ट्रवर्धनः॥५२॥

तथा॑ त्वा सवि॒ता क॑रत्। इन्द्रं॑ वि॒श्वा अ॑वीवृधन्।
 स॒मु॒द्रव्य॑चस॒ङ्गिरः॑। र॒थीत॑म॒ रथी॑नाम्। वा॒जा॒ना॒॒
 सत्प॑तिं पतिम्। वस॑वस्त्वा पु॒रस्ता॑द॒भिषि॑श्चन्तु गाय॒त्रेण॑
 छन्द॑सा। रु॒द्रास्त्वा दक्षि॑णतो॒ऽभिषि॑श्चन्तु त्रैष्टु॑भेन॒ छन्द॑सा।
 आ॒दि॒त्यास्त्वा प॒श्चाद॑भिषि॑श्चन्तु जा॒गते॑न॒ छन्द॑सा।
 विश्वे॑ त्वा दे॒वा उत्तर॑तो॒ऽभिषि॑श्चन्त्वानुष्टु॑भेन॒ छन्द॑सा।
 बृह॒स्पति॑स्त्वो॒परि॑ष्टाद॒भिषि॑श्चतु पाङ्के॑न॒ छन्द॑सा॥५३॥

अ॒रुण॑न्त्वा वृ॒कमु॑ग्र॒ङ्गजङ्क॑रम्। रोच॑मानं म॒रुता॑म॒ग्रे अ॒र्चिषः॑।
 सूर्य॑वन्तं म॒घवा॑नं विषास॒हिम्। इन्द्र॑मु॒क्थेषु॑ नाम॒हूत॑म॒
 हुवे॑म। प्र बा॒हवा॑ सि॒सृत॑ञ्जीवसे॒ नः। आ नो॑ गव्यू॒तिमु॑क्षतं
 घृ॒तेन॑। आ नो॑ जने॒ श्रव॑यतं यु॒वाना॑। श्रु॒तं मे॑ मि॒त्राव॑रुणा॒
 हवे॑मा। इन्द्र॑स्य ते वी॒र्य॑कृतः। बा॒हू उ॒पाव॑ ह॒रामि॑॥५४॥

बभू॒वाव्य॑य॒त्तेने॑म॒मग्न॑ इ॒ह वर्च॑सा॒ सम॑ङ्घि॒ वैया॑ग्ने॒ऽधि रा॑ष्ट्रव॒र्धनः॑ पाङ्के॑न॒ छन्द॑सो॒पाव॑हरामि॥[१५]

अ॒भि प्रेहि॑ वी॒रय॑स्व। उ॒ग्रश्चे॑ता॒ सप॑त्न॒हा। आ॒तिष्ठ॑ वृ॒त्रह॑न्त॒मः।
 तुभ्य॑ दे॒वा अधि॑ब्रवन्। अ॒ङ्कौ न्य॑ङ्काव॒भितो॑ रथं॒ यौ। ध्वा॒न्तं
 वा॒ताग्र॑मनु॒ सञ्च॑रन्तौ। दू॒रेहे॑तिरिन्द्रि॒यावा॑न्प॒तत्री॑। ते नो॒ऽग्नयः॑
 पप्र॑यः पारयन्तु। नम॑स्त ऋ॒षे ग॑द। अव्य॑थायै त्वा स्व॒धायै॑

त्वा॥५५॥

मा न इन्द्राभितस्त्वदृष्वारिष्टासः। ए॒वा ब्र॑ह्मन्तवेद॑स्तु। ति॒ष्ठा
रथे॑ अधि॒ यद्वज्र॑हस्तः। आ र॒श्मीन्दे॑व युवसे॒ स्वश्वः॑। आ ति॒ष्ठ
वृत्र॑हन्नाति॒ष्ठन्तं॑ परि॑। अनु॒ त्वेन्द्रो॑ मद॒त्वन्नु॑ त्वा मि॒त्रावरु॑णौ।
द्यौश्च॑ त्वा पृथि॒वी च॒ प्रचे॑तसा। शु॒क्रो बृ॒द्धक्षि॑णा त्वा पिप॑र्तु।
अनु॑ स्व॒धा चि॑किता॒ः सोमो॑ अ॒ग्निः। अनु॑ त्वाऽवतु सवि॒ता
सुवे॑न॥५६॥

इन्द्रं॑ वि॒श्वा अ॒वीवृ॑धन्। सु॒मुद्र॑व्य॒चस॑ङ्गिरः। र॒थीत॑म॒ः
रथी॑नाम्। वाजा॑ना॒ः सत्प॑तिं पतिम्। परि॑मा से॒न्या
घोषाः॑। ज्याना॑ वृ॒ञ्जन्तु॑ गृ॒ध्रवः॑। मे॒थि॒ष्ठाः पि॒न्वमा॑ना इ॒ह।
माङ्गो॑प॒तिम॑भि संवि॒शन्तु॑। तन्मेऽनु॑मति॒रनु॑ मन्यताम्।
तन्मा॒ता पृ॑थि॒वी तत्पि॒ता द्यौः॥५७॥

तद्वा॑वा॒णः सोम॑सुतो॒ मयो॑भुवः। तद॑श्विना शृणुत॒ः
सौभ॑गा यु॒वम्। अव॑ ते हे॒ड उ॒दुत्त॑मम्। ए॒ना व्या॒घ्रं
प॑रिषस्वजा॒नाः। सि॒ः ह॒ः हि॒न्वन्ति॑ मह॒ते सौभ॑गाय।
स॒मुद्रं॑ न सु॒हव॑न्तस्ति॒वाः स॒मम्। म॒र्मृज्य॑न्ते॒ द्वीपि॑न॒मप्स्व॑न्तः।
उद॑सावे॒तु सूर्यः॑। उदि॑दं मा॒मकं॑ वचः। उदि॑हि देव सूर्य।

स॒ह व॒शुना॒ मम॑। अ॒हं वा॒चो वि॒वाच॑नम्। मयि॒ वाग॑स्तु
धर्ण॑सिः। यन्तु॑ न॒दयो॒ वर्ष॑न्तु प॒र्जन्याः॑। सु॒पिप्प॒ला
ओष॑धयो भवन्तु। अन्न॑वतामो॒दन॑वतामामि॒क्षव॑ताम्। ए॒षा ५
राजा॑ भूयसाम्॥५८॥

स्व॒धायै॑ त्वा स॒वेन॒ द्यौः सूर्य॑ सप्त च॥ [१६]

ये के॒शिनः॑ प्रथ॒माः स॒त्रमा॑सन्त। येभि॒राभृ॑तं यदि॒दं वि॒रोच॑ते।
तेभ्यो॑ जुहोमि बहु॒धा घृ॑तेन। रा॒यस्पोषे॑णे॒मं वर्च॑सा स५
सृ॒जाथ। न॒र्ते ब्र॒ह्मण॑स्तप॑सो विमो॒कः। द्वि॒नाम्री॑ दी॒क्षा
व॒शिनी॒ ह्यु॒ग्रा। प्र केशाः॑ सु॒वते॑ का॒ण्डिनो॑ भवन्ति। तेषां॑
ब्र॒ह्मेदी॑शे वप॑नस्य॒ नान्यः॑। आ रो॒ह प्रोष्ठं॑ विष॑हस्व॒ शत्रून्॑।
अवा॑स्राग्दी॒क्षा व॒शिनी॒ ह्यु॒ग्रा॥५९॥

दे॒हि दक्षि॑णां प्र॒तिर॑स्वायुः। अथा॑मुच्यस्व॒ वरु॑णस्य॒ पाशा॑त्।
येना॑वपत्सवि॒ता क्षु॒रेण॑। सोम॑स्य॒ राज्ञो॒ वरु॑णस्य वि॒द्वान्। तेन॑
ब्र॒ह्माणो॑ वप॒तेदम॑स्योर्जेमम्। र॒य्या वर्च॑सा स५ सृ॒जाथ। मा
ते॒ केशा॑ननु॒ गा॒द्वर्च॑ ए॒तत्। तथा॑ धा॒ता क॑रोतु ते। तुभ्य॑मिन्द्रो
बृ॒हस्प॑तिः। स॒विता॑ वर्च॒ आद॑धात्॥६०॥

तेभ्यो॑ नि॒धानं॑ बहु॒धा व्यैच्छ॑न्। अ॒न्तरा॑ द्यावा॑पृथि॒वी अ॒पः

सुवः। दुर्भस्तम्बे वीर्यकृते निधाय। पौ॒ऽस्ये॒नेमं॑ वर्चसा॒ स॒
 सृ॒जाथ। बल॑न्ते बाहु॒वोः स॒विता द॑धातु। सोम॑स्त्वाऽनक्तु
 पय॑सा घृतेन। स्त्रीषु॒ रूपम॑श्विनै॒तन्नि ध॑त्तम्। पौ॒ऽस्ये॒नेमं॑
 वर्चसा॒ स॒सृ॒जाथ। यत्सीम॑न्तुङ्कङ्क॒तस्ते लि॒लेख॑। यद्वा
 क्षुरः॒ प॑रिव॒वर्ज॑ वप॒ऽस्ते। स्त्रीषु॒ रूपम॑श्विनै॒तन्नि ध॑त्तम्।
 पौ॒ऽस्ये॒नेम॑ स॒सृ॒जाथो वी॒र्येण॑॥६१॥

अवा॑स्माग्दीक्षा व॒शिनी॒ ह्यु॒ग्राऽद॑धाद्वर्ज॑ वप॒ऽस्ते द्वे च॑॥—————[१७]

इन्द्रं॑ वै स्वाविशो॑ म॒रुतो॑ नापा॑चायन्। सोऽन॑पचाय्यमान ए॒तं
 वि॒घ्नम॑पश्यत्। तमाऽह॑रत्। तेना॑यजत। तेनै॒वासा॒न्त॑ स॒
 स्तम्भं॑ व्य॒हन्। यद्व्य॑हन्। तद्वि॒घ्नस्य॑ विघ्न॒त्वम्। वि पा॒प्मानं॑
 भ्रातृ॑व्य॒ हते। य ए॒तेन॑ यज॑ते। य उ॑ चैनमे॒वं वेद॑॥६२॥

य॒ राजा॑नं॒ विशो॑ नाप॒चाये॑युः। यो वा॑ ब्राह्म॒णस्तम॑सा
 पा॒प्मना॑ प्रावृ॒तः स्यात्। स ए॒तेन॑ यजेत। वि॒घ्नेनै॒वैन॑द्वि॒हत्य॑।
 विशा॑माधि॒पत्यं॑ गच्छति। तस्य॒ द्वे द्वा॑द॒शे स्तो॒त्रे भव॑तः। द्वे
 चतु॑र्वि॒शे। औ॒द्वि॒द्यमे॒व तत्। ए॒तद्वै क्ष॒त्रस्यो॒द्वि॒द्यम्। यद॑स्मै
 स्वाविशो॑ ब॒लि॑ ह॒रन्ति॑॥६३॥

हर॑न्त्यस्मै॒ विशो॑ ब॒लिम्। ऐ॒नम॑प्रतिख्यातं गच्छति। य ए॒वं

वेदं। प्र॒बाहु॑ग्वा अ॒ग्रे॑ क्ष॒त्राण्या॑ते॒पुः। तेषा॒मिन्द्रः॑ क्ष॒त्राण्या॑दत्त।
न वा इ॒मानि॑ क्ष॒त्राण्य॑भूव॒न्निति॑। तन्नक्ष॑त्राणां नक्षत्र॒त्वम्। आ
श्रेय॑सो भ्रातृ॒व्यस्य॑ तेज॑ इन्द्रि॒यन्द॑त्ते। य ए॒तेन॑ यज॑ते। य उ॑
चैनमे॒वं वेद॑॥६४॥

तद्यथा॑ ह॒ वै संच॑क्रिणौ क॒प्लका॑वु॒पाव॑हितौ स्याता॑म्। ए॒वमे॒तौ
यु॒ग्मन्तौ॑ स्तोमौ॑। अ॒युक्षु॑ स्तोमेषु क्रियेते। पा॒प्मनोऽप॑हत्यै।
अप॑ पा॒प्मानं॑ भ्रातृ॒व्यः ह॑ते। य ए॒तेन॑ यज॑ते। य उ॑
चैनमे॒वं वेद॑। तद्यथा॑ ह॒ वै सू॑त॒ग्राम॑ण्यः। ए॒वञ्छ॑न्दा॑सि।
तेष्व॒सावा॑दित्यो बृ॒हती॑र॒भ्यूढः॑॥६५॥

स॒तोबृ॑हतीषु स्तुवते स॒तो बृ॑हन्। प्र॒जया॑ प॒शुभि॑रसा॒नीत्ये॒व।
व्यति॑षक्ताभिः स्तुवते। व्यति॑षक्तं॒ वै क्ष॒त्रं वि॒शा। वि॒शैवैनं॑
क्ष॒त्रेण॑ व्यति॑षजति। व्यति॑षक्ताभिः स्तुवते। व्यति॑षक्तो॒ वै
ग्रा॒म॒णीः संजा॑तैः। स॒जा॒तैरे॒वैनं॑ व्यति॑षजति। व्यति॑षक्ताभिः
स्तुवते। व्यति॑षक्तो॒ वै पुरु॑षः पा॒प्मभिः॑। व्यति॑षक्ताभिरे॒वास्य॑
पा॒प्मनो॑ नुदते॥६६॥

वेद॑ ह॒रन्त्ये॒नमे॒वं वेदा॑भ्यूढः पा॒प्मभि॑रेकं च॥ [१८]

त्रि॒वृ॒द्यदा॑ग्रेयोऽग्नि॒मुखा॑ ह्य॒द्धिर्यदा॑ग्रेय अ॒ग्रेयो॑ न वै सोमै॒न॒ यो वै सोमै॑नैष गो॒स॒वः

सि॒॒हे॒ऽभि॒ प्रेहि॑ मि॒त्र॒व॒र्ध॒नः॑ प्र॒जाप॑ति॒स्ता ओ॒दनं॑ प्र॒जाप॑ति॒रका॒मय॑त ब॒हो॒र्भू॒यां॒गस्त्यो॒स्या
जरा॑स॒स्तिष्ठा॒ हरी॑ प्र॒जाप॑तिः प॒शून्व्या॒घ्नो॒ऽयम॑भि॒प्रेहि॑ वृ॒त्रह॑न्त॒मो ये के॒शिन् इन्द्रं॑ वा
अ॒ष्टाद॑श॥१८॥

त्रि॒वृ॒द्यो वै सोमे॒नायु॑र॒सि बहु॑र्भवति॒ तिष्ठा॒ हरी॑रथ॒ आयं॑ भा॒तु तेभ्यो॑ नि॒धान॑ षट्॒थ्षष्टिः॑॥६६॥
त्रि॒वृ॒त्पा॒प्मनो॑ नुदते॥

हरिः ओम्॥

॥इति श्रीकृष्णयजुर्वेदीयतैत्तिरीयब्राह्मणे द्वितीयाष्टके
सप्तमः प्रपाठकः समाप्तः॥

॥ अष्टमः प्रश्नः ॥

॥ तैत्तिरीयब्राह्मणे द्वितीयाष्टके अष्टमः प्रपाठकः ॥

पीवो॑न्ना॒ रयि॑वृधः सुमे॒धाः। श्वे॒तः सि॑षक्ति नि॒युता॑मभि॒श्रीः।
ते वा॒यवे॒ सम॑नसो॒ वित॑स्थुः। वि॒श्वेन्न॑रः स्वप॒त्यानि॑ चक्रुः।
रा॒येऽनु॑ यञ्ज॒ज्ञतू॑ रोद॑सी उ॒भे। रा॒ये दे॒वी धि॑षणा॑ धाति दे॒वम्।
अधा॑ वा॒युं नि॒युतः॑ सश्चत॒ स्वाः। उ॒त श्वे॒तं वसु॑धिति॒न्निरे॑के।
आ वा॑यो॒ प्र याभिः॑। प्र वा॒युम॑च्छा॒ बृह॑ती म॒नीषा॑॥१॥

बृह॑द्रयिं वि॒श्ववा॑रा॒ रथ॑प्राम्। द्यु॒तद्या॑मा नि॒युतः॑ प॒त्य॑मानः।
क॒विः क॒विमि॑यक्षसि प्रयज्यो। आ नो॑ नि॒युद्धिः॑
श॒तिनी॑भि॒रध्व॑रम्। स॒हस्रि॑णी॒भिरु॑प॒ याहि॑ य॒ज्ञम्। वा॑यो
अ॒स्मिन् ह॒विषि॑ मादयस्व। यू॒यं पा॑त स्व॒स्तिभिः॑ सदा॑ नः।
प्रजा॑पते॒ न त्वदे॑तान्य॒न्यः। वि॒श्वा जा॒तानि॑ परि॒ ता ब॑भूव।
यत्का॑मास्ते जुहु॒मस्तं॑ नो॑ अस्तु॥२॥

व॒यः स्या॑म॒ पत॑यो रयी॒णाम्। र॒यीणां॑ पतिं यज॒तं बृ॑हन्तम्।
अ॒स्मिन्भ॑रे नृ॒तम॑ वाज॒सातौ॑। प्र॒जाप॑तिं प्रथम॒जामृ॑तस्य।
यजा॑म दे॒वमधि॑ नो ब्रवीतु। प्रजा॑पते॒ त्वन्नि॑धि॒पाः पु॑रा॒णः।
दे॒वानां॑ पि॒ता ज॑नि॒ता प्र॒जाना॑म्। पति॒र्विश्व॑स्य॒ जग॑तः

पर॒स्पाः। ह॒विर्नो॑ दे॒व वि॒ह॒वे जु॑षस्व। तवे॒मे लो॒काः प्र॒दिशो॑
दि॒शश्च॑॥३॥

प॒रा॒वतो॑ नि॒वत॑ उ॒द्वत॑श्च। प्र॒जाप॑ते वि॒श्वसृ॒ज्जीव॑ध॒न्य इ॒दं
नो॑ दे॒व। प्र॒ति॒ह॒र्य ह॒व्यम्। प्र॒जाप॑तिं प्रथ॒मं य॒ज्ञिया॑नाम्।
दे॒वाना॑म॒ग्रे य॒ज॒तं य॑ज॒ध्वम्। स नो॑ द॒दातु॑ द्रवि॑ण॒ः सु॒वीर्य॑म्।
रा॒यस्पोषं॑ वि॒ष्य॑तु नाभि॑म॒स्मे। यो रा॒य ई॒शे श॑तदा॒य
उ॒क्थ्यः॑। यः प॑शूना॒ः र॑क्षि॒ता वि॑ष्ठि॒ताना॑म्। प्र॒जाप॑तिः
प्रथ॑म॒जा ऋ॒तस्य॑॥४॥

स॒हस्र॑धा॒मा जु॑षता॒ः ह॒विर्नः॑। सोमा॑पूषणे॒मौ दे॒वौ।
सोमा॑पूष॒णा र॑ज॒सो वि॒मान॑म्। स॒प्तच॑क्र॒ः रथ॑मवि॒श्वमि॑न्वम्।
वि॒षूवृ॑तं म॒नसा॑ यु॒ज्यमा॑नम्। तज्जि॑न्वथो वृष॒णा
प॒ञ्चर॑श्मिम्। दि॒व्य॒न्यः स॒दन॑श्च॒क्र उ॒च्चा। पृ॒थि॒व्याम॒न्यो
अ॒ध्यन्त॑रि॒क्षे। ताव॑स्मभ्यं॑ पु॒रुवा॑रं पु॒रुक्षु॑म्। रा॒यस्पोषं॑
वि॒ष्य॑तान्नाभि॑म॒स्मे॥५॥

धि॒यं पू॒षा जि॑न्वतु वि॒श्वमि॑न्वः। र॒यि॒ः सोमो॑ रयि॒पति॑र्दधातु।
अ॒व॒तु दे॒व्यदि॑तिरनु॒र्वा। बृ॒हद्व॑दे॒म वि॒दथे॑ सु॒वीराः॑।
वि॒श्वान्य॒न्यो भु॑व॒ना ज॒जान॑। वि॒श्वम॒न्यो अ॑भि॒चक्षा॑ण

एति। सोमा॑पूषणा॒वव॑त॒न्धियं॑ मे। यु॒वभ्यां॑ वि॒श्वाः पृ॑त॒ना
जये॑म। उ॒दु॒त्त॒मं व॑रु॒णास्त॑भ्रा॒ह्माम्। य॒त्किञ्चे॒दङ्गि॑त॒वासः॑।
अ॒व॒ ते हे॒ड॒स्त॒त्त्वा॑ या॒मि। आ॒दि॒त्याना॑म॒व॒सा॒ न द॑क्षि॒णा।
धा॒रय॑न्त आ॒दि॒त्यास॑स्ति॒स्रो भू॑मी॒र्धार॑यन्। य॒ज्ञो दे॒वाना॑ꣳ
शुचि॑र॒पः॥ ६॥

म॒नी॒षाऽस्तु॑ च॒र्त॒स्या॒स्मे कि॑त॒वासं॑श्च॒त्वारि॑ च॥ [१]

ते शु॒क्रासः॑ शुच॑यो रश्मि॒वन्तः॑। सी॒द॒न्नादि॑त्या अ॒धि
ब॒र्हिषि॑ प्रि॒ये। का॒मे॒न दे॒वाः स॒रथं॑ दि॒वो नः॑। आ या॑न्तु
य॒ज्ञमु॑प॒ नो जु॑षा॒णाः। ते स॒ून॒वो अ॑दि॒तेः पी॒व॒सामि॑षम्।
घृ॒तं पि॒न्व॒त्प्र॒ति॒ह॒र्य॑न्नृ॒तेजाः॑। प्र य॒ज्ञिया॑ यज॑मानाय ये॒मुरे।
आ॒दि॒त्याः का॒मं पि॑तु॒मन्त॑म॒स्मे। आ नः॑ पु॒त्रा अ॑दि॒तेर्या॑न्तु
य॒ज्ञम्। आ॒दि॒त्यासः॑ प॒थिभि॑र्दे॒व॒यानैः॑॥ ७॥

अ॒स्मे का॒म॒न्दा॒शुषे॑ स॒न्नम॑न्तः। पुरो॒डाशं॑ घृ॒तव॑न्तं जुष॒न्ताम्।
स्व॒भा॒य॒त॒ निर्ऋ॑तिꣳ से॒ध॒ताम॑तिम्। प्र र॒श्मिभि॑र्य॒त॑मा॒ना
अ॒मृ॒धाः। आ॒दि॒त्याः का॒म॒ प्र॒य॒तां व॑ष॒ट्कृ॑तिम्। जु॒ष॒ध्वं नो॑
ह॒व्यदा॑तिं यज॒त्राः। आ॒दि॒त्यान्का॒म॒म॒व॒से हु॑वेम। ये भू॒तानि॑
ज॒न॒य॑न्तो विचि॒ख्युः। सी॒द॒न्तु पु॒त्रा अ॑दि॒तेरु॒प॒स्थम्। स्ती॒र्णं

ब॒र्हिर॒ह॒विर॒द्याय॑ दे॒वाः॥८॥

स्ती॒र्णं ब॒र्हिः सी॑दता य॒ज्ञे अ॒स्मिन्। ध्रा॒जाः से॒धन्तो॒ अम॑तिं
दु॒रेवा॑म्। अ॒स्मभ्य॑ पु॒त्रा अ॒दिते॑ः प्र य॑स॒त। आ॒दि॒त्याः काम॑
ह॒विषो॑ जुषा॒णाः। अ॒ग्ने न॑यं सु॒पथा॑ रा॒ये अ॒स्मान्। वि॒श्वानि॑
दे॒व व॒युना॑नि वि॒द्वान्। यु॒यो॒ध्य॑स्म॒ञ्जु॒हुरा॑णमे॒नः। भूयि॑ष्ठान्ते॒ नम॑
उ॒क्तिं वि॒धेम। प्र वः॑ शु॒क्राय॑ भा॒नवे॑ भर॒ध्वम्। ह॒व्यं म॒तिश्चा॒ग्नये॑
सु॒पू॒तम्॥९॥

यो दै॒व्यानि॑ मा॒नुषा॑ ज॒नू॑षि। अ॒न्तर्वि॒श्वानि॑ वि॒द्वान्।
जिगा॑ति। अ॒च्छा गि॒रो म॒तयो॑ दे॒व॒यन्ती॑ः। अ॒ग्निं य॑न्ति
द्र॒विणं॑ भि॒क्षमा॑णाः। सु॒स॒न्द॒शं सु॒प्रती॑कं॒ स्वश्च॑म॒।
ह॒व्य॒वाह॑म॒रतिं॑ मा॒नुषा॑णाम्। अ॒ग्ने त्व॑म॒स्मद्यु॑यो॒ध्यमी॑वाः।
अ॒न॒ग्नि॒त्रा अ॒भ्य॑म॒न्त कृ॑ष्टीः। पु॒न॒र॒स्मभ्य॑ सु॒वि॒ताय॑ दे॒व।
क्षां वि॒श्वेभिर॑ज॒रैर्भि॑र्यज॒त्र॥१०॥

अ॒ग्ने त्वं पा॑र॒या न॒व्यो अ॒स्मान्। स्व॒स्तिभि॑रतिं दु॒र्गाणि॑
वि॒श्वो॑। पू॒श्च पृ॒थ्वी ब॑हु॒ला न॑ उ॒र्वी। भ॒वा तो॑काय॒ तन॑याय॒ शं
योः। प्र॒का॒र॒वो म॒न॒ना व॒च्य॑मा॒नाः। दे॒व॒द्रीची॑न्नय॒थ दे॒व॒यन्तः॑।
द॒क्षि॒णा॒वा॒ङ्मा॒जिनी॑ प्रा॒च्येति॑। ह॒विर्भ॑र॒न्त्य॒ग्नये॑ घृ॒ताची॑।

इन्द्रन्नरो युजे रथम्। जगृष्णाते दक्षिणमिन्द्र हस्तम्॥११॥
 वसूयवो वसुपते वसूनाम्। विद्मा हि त्वा गोपतिः शूर
 गोनाम्। अस्मभ्यं चित्रं वृषणं रयिन्दाः। तवेदं विश्वमभितः
 पशव्यम्। यत्पश्यसि चक्षसा सूर्यस्य। गवामसि गोपतिरेकं
 इन्द्र। भक्षीमहि ते प्रयतस्य वस्वः। समिन्द्र णो मनसा नेषि
 गोभिः। सः सूरिभिर्मघवन्त्सः स्वस्त्या। सं ब्रह्मणा देवकृतं
 यदस्ति॥१२॥

सं देवानां सुमत्या यज्ञियानाम्। आराच्छत्रुमपं
 बाधस्व दूरम्। उग्रो यः शम्बः पुरुहूत तेन। अस्मे
 धेहि यवमद्रोमदिन्द्र। कृधीधियं जरित्रे वाजरत्नाम्। आ
 वेधसः स हि शुचिः। बृहस्पतिः प्रथमआयमानः। महो
 ज्योतिषः परमे व्योमन्। सप्तास्यस्तुविजातो रवेण। वि
 सप्तरश्मिरधमत्तमांसि॥१३॥

बृहस्पतिः समंजयद्वसूनि। महो ब्रजान्गोमतो देव एषः।
 अपः सिषासन्त्सुवरप्रतीतः। बृहस्पतिरुहन्त्यमित्रमर्कः।
 बृहस्पते पर्येवा पित्रे। आ नो दिवः पार्वीरवी। इमा
 जुह्वाना यस्ते स्तनः। सरस्वत्यभि नो नेषि। इयः

शुष्मेभिर्विसखा इवारुजत्। सानुं गिरीणान्तविषेभिरूर्मिभिः।
पारावदघ्नीमवसे सुवृक्तिभिः। सरस्वतीमा विवासेम
धीतिभिः॥१४॥

देवयानैर्देवाः सुपूतं यजत्र हस्तमस्ति तमाङ्गस्यूर्मिभिर्द्वे च॥ [२]

सोमो धेनुः सोमो अर्वन्तमाशुम्। सोमो वीरं कर्मण्यं
ददातु। सादन्यं विदथ्यः सभेयम्। पितुः श्रवणं यो
ददाशदस्मै। अषाढं युत्सु त्वः सोमं क्रतुभिः। या
ते धामानि हविषा यजन्ति। त्वमिमा ओषधीः सोम
विश्वः। त्वमपो अंजनयस्त्वङ्गाः। त्वमातंतन्थोर्वन्तरिक्षम्।
त्वञ्ज्योतिषा वि तमो ववर्थ॥१५॥

या ते धामानि दिवि या पृथिव्याम्। या पर्वतेष्वोषधीष्वप्सु।
तेभिर्नो विश्वैः सुमना अहेडन्। राजन्तसोमं प्रति हव्या
गृभाय। विष्णोर्नुकन्तदस्य प्रियम्। प्र तद्विष्णुः। पुरो मात्रया
तनुवा वृधान। न ते महित्वमन्वश्नुवन्ति। उभे ते विद्म
रजंसी पृथिव्या विष्णो देव त्वम्। परमस्य वित्से॥१६॥

विचक्रमे त्रिर्देवः। आ ते महो यो जात एव। अभि
गोत्राणि। आभिः स्पृधो मिथतीररिषण्यन्। अमित्रस्य

व्यथया म॒न्युमिन्द्र। आभि॒र्विश्वा॑ अभि॒युजो॑ विषू॒चीः।
 आर्या॑य॒ विशो॑व॒तारी॑र्दासीः॑। अ॒य॑ꣳ शृ॒ण्वे अध॑ जय॑न्नु॒त
 घ्नन्। अ॒यमु॑त प्र कृ॑णुते यु॒धा गाः। य॒दा स॒त्यं कृ॑णुते
 म॒न्युमिन्द्रः॑॥१७॥

विश्व॑न्दृ॒ढं भ॑यत॒ एज॑दस्मात्। अनु॑ स्व॒धाम॑क्षर॒न्नापो॑ अस्य।
 अव॑र्धत॒ मध्य॑ आ ना॒व्याना॑म्। स॒ध्री॒चीने॑न॒ मन॑सा॒ तमिन्द्र॑
 ओजि॑ष्ठेन। ह॒न्म॑नाह॒न्नभि॑द्यून्। म॒रुत्वे॑न्तं वृष॒भं वा॑वृ॒धान॑म्।
 अक॑वारिं दि॒व्यꣳ शा॒समिन्द्र॑म्। वि॒श्वा॒साह॑मव॑से॒ नूत॑नाय।
 उ॒ग्रꣳ स॑हो॒दामि॑ह॒ तꣳ हु॑वेम। जनि॑ष्ठा उ॒ग्रः स॑ह॒से
 तुरा॑य॥१८॥

म॒न्द्र ओजि॑ष्ठो बहु॒लाभि॑मानः। अव॑र्ध॒न्निन्द्र॑ म॒रुत॑श्चि॒दत्र॑।
 मा॒ता यद्वी॑र॒न्दध॑न॒द्धनि॑ष्ठा। क॑स्यावो॑ मरुतः स्व॒धाऽऽसी॑त्।
 यन्मा॑मेकꣳ स॒मध॑त्ताहि॒हत्यै॑। अ॒हꣳ ह्यु॑ग्रस्त॒विष॑स्तुवि॒ष्मान्।
 विश्व॑स्य॒ शत्रो॑र॒नमं॑ वध॒स्त्रैः। वृ॒त्रस्य॑ त्वा श्व॒सथा॑ दी॒षमा॑णाः।
 विश्वे॑ दे॒वा अ॑ज॒हुर्ये॑ सखा॒यः। म॒रुद्भि॑रिन्द्र स॒ख्यन्ते॑
 अस्तु॑॥१९॥

अथे॒मा विश्वाः॑ पृ॒तना॑ जया॒सि। वर्ध॑ वृ॒त्रं म॑रुत इन्द्रि॒येण॑।

स्वेन॒ भामे॑न तवि॒षो ब॑भू॒वान्। अ॒हमे॑ता मन॑वे वि॒श्वश्च॑न्द्राः।
 सु॒गा अ॒पश्च॑कर॒ वज्र॑बाहुः। स यो वृषा॒ वृष्णि॑येभिः स॒मो॑काः।
 म॒हो दि॒वः पृ॑थि॒व्याश्च॑ स॒म्राट्। स॒ती॒नस॑त्वा ह॒व्यो भ॑रेषु।
 म॒रुत्वा॑ नो भव॒त्विन्द्र॑ ऊ॒ती। इन्द्रो॑ वृ॒त्रम॑तरद्वृ॒त्रतू॑र्ये॥२०॥

अ॒ना॒धृष्यो॑ म॒घवा॒ शूर॒ इन्द्रः॑। अ॒न्वे॑न॒ विशो॑ अमदन्त
 पूर्वीः। अ॒य॑ राजा॒ जग॑तश्च॒रष॑णीनाम्। स ए॒व वी॒रः
 स उ॑ वी॒र्या॑वान्। स ए॒करा॑जो जग॑तः पर॒स्याः। य॒दा
 वृ॒त्रम॑तर॒च्छूर॒ इन्द्रः॑। अथा॑भवद्द॒मिता॑भि॒क्रतू॑नाम्। इन्द्रो॑ य॒ज्ञं
 वर्ध॑यन्वि॒श्ववे॑दाः। पु॒रोडा॑शस्य जुषता॑ ह॒विर्नः॑। वृ॒त्रन्ती॒र्त्वा
 दा॑न॒वं वज्र॑बाहुः॥२१॥

दि॒शोऽदृ॑हद्दृ॑हि॒ता दृ॑ह॒णेन॑। इ॒मं य॒ज्ञं वर्ध॑यन्वि॒श्ववे॑दाः।
 पु॒रोडा॑शं प्र॒ति गृ॑भ्णा॒त्विन्द्रः॑। य॒दा वृ॒त्रम॑तर॒च्छूर॒ इन्द्रः॑।
 अथै॑करा॒जो अ॑भव॒ज्जनाना॑म्। इन्द्रो॑ दे॒वाञ्छ॑म्बर॒हत्य॑
 आवत्। इन्द्रो॑ दे॒वाना॑मभवत्पु॒रोगाः॑। इन्द्रो॑ य॒ज्ञे ह॒विषा॑
 वावृ॑धा॒नः। वृ॒त्रतू॑र्नो अ॒भय॑श्च॒ शर्म॑ य॑सत्। यः स॒प्त सि॒न्धूश्च॑
 रद॑धात्पृथि॒व्याम्। यः स॒प्त लो॒कान॑कृ॒णोद्दि॑शश्च। इन्द्रो॑
 ह॒विष्मा॒न्त्सग॑णो म॒रुद्भिः॑। वृ॒त्रतू॑र्नो य॒ज्ञमि॒होप॑ यासत्॥२२॥

ववर्थं वित्स इन्द्रस्तुरायास्तु वृत्रतूर्ये वज्रबाहुः पृथिव्यान्नीणि च॥—————[३]

इन्द्रस्तरस्वानभिमातिहोग्रः। हिरण्यवाशीरिषिरः सुवर्षाः।
तस्य वयः सुमतौ यज्ञियस्य। अपि भद्रे सौमनसे स्याम।
हिरण्यवर्णो अभयं कृणोतु। अभिमातिहेन्द्रः पृतनासु जिष्णुः।
स नः शर्म त्रिवरूथं वि यः सत्। यूयं पात स्वस्तिभिः सदा
नः। इन्द्रः स्तुहि वज्रिणः स्तोमपृष्ठम्। पुरोडाशस्य जुषता
हविर्नः॥ २३॥

हत्वाभिमातीः पृतनाः सहस्वान्। अथाभयं कृणुहि
विश्वतो नः। स्तुहि शूरं वज्रिणमप्रतीतम्। अभिमातिहनं
पुरुहूतमिन्द्रम्। य एक इच्छतपतिर्जनेषु। तस्मा इन्द्राय
हविरा जुहोत। इन्द्रो देवानामधिपाः पुरोहितः। दिशां
पतिरभवद्वाजिनीवान्। अभिमातिहा तविषस्तुविष्मान्।
अस्मभ्यं चित्रं वृषणं रयिन्दात्॥ २४॥

य इमे द्यावापृथिवी महित्वा। बलेनादहदभिमातिहेन्द्रः।
स नो हविः प्रति गृभ्णातु रातये। देवानां देवो निधिपा
नो अव्यात्। अनवस्ते रथं वृष्णे यत्ते। इन्द्रस्य नु
वीर्याण्यहन्नहिम्। इन्द्रो यातोऽवसितस्य राजा। शमस्य च

शृङ्गिणो वज्रबाहुः। सेदु राजां क्षेति चर्षणीनाम्। अरान्न
नेमिः परि ता बभूव॥२५॥

अभि सिध्मो अजिगादस्य शत्रून्। वितिग्मेन वृषभेणा
पुरोभेत्। सं वज्रेणासृजद्वृत्रमिन्द्रः। प्र स्वां मतिमतिरच्छाशदानः
विष्णुं देवं वरुणमृतये भगम्। मेदसा देवा वपया यजध्वम्।
ता नो यज्ञमागतं विश्वधेना। प्रजावदस्मे द्रविणेह धत्तम्।
मेदसा देवा वपया यजध्वम्। विष्णुं च देवं वरुणं च
रातिम्॥२६॥

ता नो अमीवा अप बाधमानौ। इमं यज्ञं जुषमाणावुपेतम्।
विष्णूवरुणा युवमध्वराय नः। विशे जनाय महि शर्म
यच्छतम्। दीर्घप्रयज्य हविषा वृधाना। ज्योतिषाऽरातीर्दह-
तन्तमांसि। ययोरोजसा स्कमिता रजांसि।
वीर्येभिर्वीरतामा शविष्ठा। याऽपत्ये ते अप्रतीत्ता सहोभिः।
विष्णू अगन्वरुणा पूर्वहूतौ॥२७॥

विष्णूवरुणावभिशस्तिपावाम्। देवा यजन्त हविषा घृतेन।
अपामीवाः सेधतः रक्षसश्च। अथाधत्तं यजमानाय शं
योः। अहोमुचा वृषभा सुप्रतूर्ती। देवानां देवतमा शचिष्ठा।

विष्णूवरुणा॒ प्रति॑हर्यतन्नः। इ॒दन्न॒रा प्र॑यंतमू॒तये॑ ह॒विः। म॒ही नु
 द्यावा॑पृथि॒वी इ॒ह ज्ये॑ष्ठे। रु॒चा भ॑वता॒ शुच॑यद्वि॒रकैः॥२८॥
 यत्सीं॑ वरि॑ष्ठे बृह॒ती वि॑मि॒न्वन्। नृ॒वज्यो॒क्षा प॑प्र॒थाने॒भिरे॑वैः।
 प्र॒पूर्व॑जे पि॒तरा॒ नव्य॑सीभिः। गी॒र्भिः कृ॑णुध्व॒ः स॒दने॑ ऋ॒तस्य॑।
 आ नो॑ द्यावापृथि॒वी दै॒व्येन॑। जने॑न या॒तं म॒हि वां व॑रूथम्।
 स इ॒त्स्वपा॒ भुव॑नेष्वा॒स। य इ॒मे द्यावा॑पृथि॒वी ज॒जान॑। उ॒र्वी
 ग॒भीरे॑ रज॑सी सु॒मेकै॑। अ॒व॒ः शे धी॒रः श॒च्या स॒मैर॑त्॥२९॥

भूरि॒न्द्रे अ॑च॒रन्ती॒ चर॑न्तम्। प॒द्वन्त॒ङ्ग॒र्भम॑पदी॒दधा॑ते। नित्यं॒ न
 सूनुं॑ पि॒त्रोरु॒पस्थै॑। तं पि॑पृ॒त॒ः रो॒दसी॑ स॒त्यवा॑चम्। इ॒दं
 द्यावा॑पृथि॒वी स॒त्यम॑स्तु। पि॒त॒र्मा॒तर्य॑दि॒होप॑ ब्रु॒वे वा॑म्। भू॒तं
 दे॒वाना॑मव॒मे अ॒वो॑भिः। वि॒द्यामे॒षं वृ॒जन॑ जी॒रदा॑नुम्। उ॒र्वी
 पृ॒थ्वी ब॑हु॒ले दू॒रे अ॑न्ते। उ॒प॑ ब्रु॒वे न॑म॒सा य॒ज्ञे अ॒स्मिन्।
 दधा॑ते॒ ये सु॒भगे॑ सु॒प्रतू॑र्ती। द्यावा॒ रक्ष॑तं पृथि॒वी नो॒ अ॒भ्वा॑त्।
 या जा॒ता ओष॑ध॒योऽति॑ वि॒श्वाः परि॑ष्ठाः। या ओष॑ध॒यः
 सोम॑रा॒ज्ञीर॑श्वाव॒ती॒ः सोम॑व॒तीम्। ओष॑धी॒रिति॑ मा॒तरो॒ऽन्या
 वो॑ अ॒न्याम॑वतु॥३०॥

ह॒विर्नो॑ दा॒द्भूव॑ रा॒तिं पू॒र्वहू॑ताव॒कैरै॑रद॒स्मिन्य॑ञ्च॥ [४]

शुचिन्नु स्तोमं ५ शजथद्वृत्रम्। उभा वामिन्द्राग्नी प्र चर्षणिभ्यः।
 आ वृत्रहणा गीर्भिर्विप्रैः। ब्रह्मणस्पते त्वमस्य युन्ता। सूक्तस्य
 बोधि तनयं च जिन्वा विश्वन्तद्भुद्रं यदवन्ति देवाः। बृहद्वदेम
 विदथे सुवीराः। स ईं सत्येभिः सखिभिः शुचिर्भिः। गोधायसं
 विधनसैरतर्दत्। ब्रह्मणस्पतिर्वृषभिर्वराहैः॥ ३१॥

घर्मस्वेदेभिर्द्रविणं व्यानद्। ब्रह्मणस्पतेरभवद्यथावशम्।
 सत्यो मन्युर्महि कर्मा करिष्यतः। यो गा उदाजत्स दिवे
 वि चाभजत्। महीव रीतिः शवसा सरत्पृथक्। इन्धानो
 अग्निं वनवद्वनुष्यतः। कृतब्रह्मा शूशुवद्रातहव्य इत्। जातेन
 जातमतिसृत्प्र सृंसते। यं यं युजं कृणुते ब्रह्मणस्पतिः।
 ब्रह्मणस्पते सुयमस्य विश्वहा॥ ३२॥

रायः स्याम रथ्यो विवस्वतः। वीरेषु वीरा ५ उपपृङ्क्षि नस्त्वम्।
 यदीशानो ब्रह्मणा वेषि मे हवम्। स इज्जनेन स विशा स
 जन्मना। स पुत्रैर्वाजं भरते धना नृभिः। देवानां यः पितरमा
 विवासति। श्रद्धामना हविषा ब्रह्मणस्पतिम्। यास्ते पूषन्नावो
 अन्तः। शुक्रन्तै अन्यत्पूषेमा आशाः। प्रपथे पथामजनिष्ट
 पूषा॥ ३३॥

प्रप॑थे दि॒वः प्रप॑थे पृथि॒व्याः। उ॒मे अ॒भि प्रि॒यत॑मे स॒धस्थे॑।
 आ च॒ परा॑ च चरति प्रजा॒नन्। पू॒षा सु॒बन्धु॑र्दिव आ
 पृथि॒व्याः। इ॒डस्पति॑र्म॒घवा॑ द॒स्मव॑र्चाः। तं दे॒वासो॑ अद॑दुः
 सूर्या॑यै। कामे॑न कृत॒न्तव॑स॒ः स्व॒श्वम्। अ॒जाऽश्वः॑ पशु॒पा
 वाज॑बस्त्यः। धि॒यं जि॒न्वो वि॒श्वे भुव॑ने अर्पि॑तः। अष्ट्रा॑ पू॒षा
 शि॑थिरामुद्वरी॑वृजत्॥ ३४॥

स॒श्वक्षा॑णो भुव॑ना दे॒व ई॑यते। शु॒ची॑ वो ह॒व्या म॑रुतः शु॒ची॑नाम्।
 शुचि॑ः हि॒नोम्य॑ध्वर॒ः शुचि॑भ्यः। ऋ॒तेन॑ स॒त्यमृ॑तसाप॒ आयन्।
 शुचि॑जन्मानः शुच॑यः पाव॒काः। प्र चि॒त्रम॑र्कं गृ॒णते॑ तु॒राय॑।
 मा॒रुता॑य॒ स्वत॑वसे भरध्वम्। ये सहा॑ः॒सि स॑ह॒सा स॑ह॒न्ते।
 रेज॑न्ते अ॒ग्ने पृथि॒वी म॒खेभ्यः॑। अ॒ःसे॒ष्वा म॑रुतः खा॒दयो॑
 वः॥ ३५॥

वक्षः॑ सुरु॒क्मा उप॑ शिश्रि॒याणाः॑। वि वि॒द्युतो॑ न वृ॒ष्टिर्भी॑
 रुचा॑नाः। अनु॑ स्व॒धामा॑यु॒धैर्य॑च्छ॒मानाः॑। या वः॑ शर्म
 शश॑मा॒नाय॒ सन्ति॑। त्रि॒धातू॑नि दा॒शुषे॑ यच्छ॒ताधि॑।
 अ॒स्मभ्य॑न्तानि॑ मरुतो॒ विय॑न्त। र॒यिं नो॑ धत्त वृषणः
 सु॒वीर॑म्। इ॒मे तुर॑ं म॒रुतो॑ रामयन्ति। इ॒मे स॒हः स॑ह॒स आ॑

नमन्ति। इमे शः संवनुष्यतो नि पान्ति॥३६॥

गुरुद्वेषो अरुरुषे दधन्ति। अरा इवेदचरमा अहेव। प्रप्र
जायन्ते अक्वा महोभिः। पृश्नेः पुत्रा उपमासो रभिष्ठाः।
स्वया मत्या मरुतः सं मिमिक्षुः। अनु ते दायि मह इन्द्रियाय।
सत्रा ते विश्वमनु वृत्रहत्यै। अनु क्षत्रमनु सहो यजत्र। इन्द्र
देवेभिरनु ते नृष्यै। य इन्द्र शुष्मो मघवन्ते अस्ति॥३७॥

शिक्षा सखिभ्यः पुरुहूत नृभ्यः। त्वः हि दृढा मघवन्विचेताः।
अपावृधि परिवृतिं न राधः। इन्द्रो राजा जगतश्चरषणीनाम्।
अधिक्षमि विषुरूपं यदस्ति। ततो ददातु दाशुषे वसूनि।
चोदद्राध उपस्तुतश्चिदवाक्। तमुष्टुहि यो अभिभूत्योजाः।
वन्वन्नवातः पुरुहूत इन्द्रः। अषाढमुग्रः सहमानमाभिः॥३८॥

गोभिर्वर्ध वृषभं चरषणीनाम्। स्थूरस्य रायो बृहतो य ईशै।
तमुष्टवाम विदथेष्विन्द्रम्। यो वायुना जयति गोमतीषु। प्र
धृष्ण्या नयति वस्यो अच्छै। आ ते शुष्मो वृषभ एतु पश्चात्।
ओत्तरादधरागा पुरस्तात्। आ विश्वतो अभिसमेत्वर्वाङ्। इन्द्र
द्युम्नः सुवर्वद्धेह्यस्मे॥३९॥

वराहैर्विश्वहाऽजनिष्ट पृषोद्वरीवृजत्खादयो वः पान्त्यस्त्याभिर्नवं च॥ [५]

आ दे॒वो या॑तु स॒वि॒ता सु॒रत्नः॑। अ॒न्त॒रि॒क्ष॒प्रा वह॑मानो
अ॒श्वैः॑। ह॒स्ते द॑धानो न॒र्या पु॒रू॒णि। नि॒वेश॑य च प्रसु॒वं
च॒ भूम॑। अ॒भीवृ॑तं कृ॒श॒नैर्वि॒श्वरू॑पम्। हि॒र॒ण्य॑श॒म्यं यज॑तो
बृ॒ह॒न्त॒म्। आ॒स्था॒द्रथ॑ स॒वि॒ता चि॒त्रभा॑नुः। कृ॒ष्णा र॒जा
सि॒ तवि॑षी॒न्दधा॑नः। स॒घा नो दे॒वः स॒वि॒ता स॒वाय॑। आ
सा॒विष॑द्व॒सुप॑तिर्व॒सूनि॑॥४०॥

वि॒श्रय॑माणो अ॒म॒ति॒मु॒रू॒चीम्। म॒र्त॒भो॒ज॒न॒म॒ध॒रा॒स॒तेन॑।
वि॒ज॒नाञ्छ्वा॒वाः शि॑ति॒पादो॑ अ॒ख्यन्। रथ॑ हिर॒ण्य॑प्र॒उ॒गं
वह॑न्तः। श॒श्व॒द्दि॒शः स॒वि॒तुर्दे॒व्य॑स्य। उ॒प॒स्थे वि॒श्वा भुव॑नानि
त॒स्थुः। वि सु॑प॒र्णो अ॒न्त॒रि॒क्षा॒ण्य॒ख्यत्। ग॒भी॒र॒वे॒पा अ॒सुरः
सु॒नी॒थः। क्वे॑दानी॒ सूर्यः॑ कश्चि॒के॒त। क॒त॒मा॒न्द्या र॒श्मि॒र॒स्या
त॑तान॥४१॥

भग॒न्धि॑यं वा॒ज॒य॑न्तः पु॒र॒न्धि॑म्। न॒रा॒श॒सो ग्रा॒स्प॒ति॒र्नो
अ॒व्यात्। आ ये वा॒म॒स्य॑ स॒ङ्ग॒थे र॑यी॒णाम्। प्रि॒या दे॒वस्य॑
स॒वि॒तुः स्या॑म। आ नो वि॒श्वे अ॒स्क्रा॑ग॒म॒न्तु दे॒वाः। मि॒त्रो
अ॒र्य॑मा वरु॒णः स॒जोषा॑ः। भुव॑न् यथा नो वि॒श्वे वृ॒धासः॑।
क॒र॒न्त्सु॒षाहा॑ वि॒थुरं॑ न श॒वः। शं नो दे॒वा वि॒श्वदे॒वा भ॑वन्तु।
श॒ सर॑स्वती स॒ह धी॒भि॒र॑स्तु॥४२॥

शमभिषाचः शमु रातिषाचः। शं नो दिव्याः पार्थिवाः
 शं नो अप्याः। ये सवितुः सत्यसंवस्य विश्वे। मित्रस्य
 व्रते वरुणस्य देवाः। ते सौभगं वीरवद्भोमदप्रः। दधातनु
 द्रविणश्चित्रमस्मे। अग्ने याहि दृत्य वारिषेण्यः। देवाः
 अच्छा ब्रह्मकृतां गुणेन। सरस्वतीं मरुतो अश्विनापः। यक्षि
 देवान्रत्नधेयाय विश्वान्॥४३॥

द्यौः पितुः पृथिवि मातरधुक्। अग्ने भ्रातर्वसवो मृडतां
 नः। विश्व आदित्या अदिते सजोषाः। अस्मभ्यः शर्म
 बहुलं वि यन्त। विश्वे देवाः शृणुतेमः हवं मे। ये
 अन्तरिक्षे य उप द्यवि ष्ठा। ये अग्निजिह्वा उत वा यजत्राः।
 आसद्यास्मिन्बर्हिषि मादयध्वम्। आ वा मित्रावरुणा
 हव्यजुष्टिम्। नमसा देवाववसाववृत्याम्॥४४॥

अस्माकं ब्रह्म पृतनासु सहा अस्माकम्। वृष्टिर्दिव्या सुपारा।
 युवं वस्त्राणि पीवसा वसाथे। युवोरच्छिद्रा मन्तवो ह सर्गाः।
 अवातिरतमनृतानि विश्वा। ऋतेन मित्रावरुणा सचेथे। तत्सु
 वा मित्रावरुणा महित्वम्। ईर्मा तस्थुषीरहभिर्दुदुहे। विश्वाः
 पिन्वथ स्वसरस्य धेनाः। अनु वामेकः पविरा ववर्ति॥४५॥

यद्व॑र्हिष्ठ॒न्नाति॑ विदे॑ सुदानू। अच्छि॑द्र॒ः शर्म॑ भुव॑नस्य
 गोपा। ततो॑ नो मि॒त्रावरु॑णाववीष्टम्। सिषा॑सन्तो
 जी(जि?)गि॒वा॑सः स्याम। आ नो मि॒त्रावरु॑णा ह॒व्यदा॑तिम्।
 घृ॒तैर्गव्यू॑तिमुक्षत॒मिडा॑भिः। प्रति॑ वा॒मत्र॑ वर॒मा जना॑य।
 पृ॒णीत॑मुद्रो दि॒व्यस्य॑ चारोः॑। प्र बा॒हवा॑ सि॒सृत॑ञ्जीवसे॑ नः।
 आ नो॒ गव्यू॑तिमुक्षतं घृ॒तेन॑॥४६॥

आ नो॒ जने॑ श्रवयतं युवाना। श्रु॒तं मे॑ मि॒त्रावरु॑णा ह॒वेमा। इ॒मा
 रु॒द्राय॑ स्थि॒रध॑न्वने गिरः॑। क्षि॒प्रेष॑वे दे॒वाय॑ स्व॒धाम्ने॑। अषा॑ढाय
 सह॑मानाय मी॒ढुषे॑। ति॒ग्मायु॑धाय भर॒ता शृ॑णोत॑न। त्वाद॑त्तेभी
 रु॒द्र श॑न्त॑मेभिः। श॒त॑ हि॒मा अशी॑य भेष॒जेभिः॑। व्य॑स्मद्वेषो
 वि॒तरं॑ व्य॒हः। व्य॒मीवा॑श्चा॒तय॑स्वा वि॒षूचीः॑॥४७॥

अ॒र्हन्बि॑भर्षि॒ मा न॑स्तो॒के। आ ते॑ पि॒तर्म॑रुता॒ः सु॒म्रमे॑तु। मा
 नः॒ सूर्य॑स्य स॒न्दृशो॑ यु॒योथाः॑। अ॒भि नो॑ वी॒रो अ॑र्वति क्षमे॒त।
 प्र जा॑येमहि रु॒द्र प्र॒जाभिः॑। ए॒वा ब॑भ्रो वृष॒भ चे॑कितान।
 यथा॑ दे॒व न ह॑णी॒षे न ह॑सि॑। हा॒व॒न॒श्रू॒नो रु॒द्रेह॑ बो॒धि।
 बृ॒हद्व॑दे॒म वि॒दथे॑ सु॒वीराः॑। परि॑ णो रु॒द्रस्य॑ हे॒तिः स्तु॑हि श्रु॒तम्।
 मी॒ढुष्ट॑मा॒र्हन्बि॑भर्षि। त्वम॑ग्रे रु॒द्र आ वो॑ राजा॑नम्॥४८॥

वसूनि ततानास्तु विश्वान् ववृत्त्यां ववर्ति घृतेन विषूचीः श्रुतन्द्वे च॥—————[६]

सूर्यो देवीमुषसः५ रोचमानामर्यः। न योषामभ्येति पश्चात्।
यत्रा नरो देवयन्तो युगानि। वितन्वते प्रति भद्राय भद्रम्।
भद्रा अश्वा हरितः सूर्यस्य। चित्रा एदग्वा अनुमाद्यासः।
नमस्यन्तो दिव आ पृष्ठमस्थुः। परि द्यावापृथिवी यन्ति
सद्यः। तत्सूर्यस्य देवत्वन्तन्महित्वम्। मध्या कर्तोर्विततः५
सञ्जभार॥४९॥

यदेदयुक्त हरितः सधस्थात्। आद्रात्री वासस्तनुते सिमस्मै।
तन्मित्रस्य वरुणस्याभिचक्षे। सूर्यो रूपं कृणुते द्यौरुपस्थे।
अनन्तमन्यद्रुशदस्य पाजः। कृष्णमन्यद्धरितः सं भरन्ति।
अद्या देवा उदिता सूर्यस्य। निरःहंसः पिपृतान्निरवद्यात्।
तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ताम्। अदितिः सिन्धुः पृथिवी उत
द्यौः॥५०॥

दिवो रुक्म उरुचक्षा उदेति। दूरे अर्थस्तरणिभ्राजमानः।
नूनञ्जनाः सूर्येण प्रसूताः। आयन्नर्थानि कृणवन्नपांसि। शं
नो भव चक्षसा शं नो अह्ना। शं भानुना शः हिमा शं घृणेन।
यथा शमस्मै शमसद्गुरोणे। तत्सूर्य द्रविणन्धेहि चित्रम्। चित्रं

देवाना॒मुद॑गा॒दनी॑कम्। चक्षु॑र्मि॒त्रस्य॑ वरु॒णस्या॒ग्नेः॥५१॥

आप्रा॒ द्यावा॑पृथि॒वी अ॒न्तरि॑क्षम्। सूर्य॑ आ॒त्मा जग॑तस्त॒स्थुष॑श्च।
त्वष्टा॑ दध॒त्तन्न॑स्तु॒रीप॑म्। त्वष्टा॑ वी॒रं पि॒शङ्ग॑रूपः।
दशे॑मन्त्वष्टु॒र्जन॑यन्त॒ गर्भ॑म्। अत॑न्द्रासो युव॒तयो॑ बिभ॑र्त्रम्।
ति॒ग्मानी॑कः॒ स्वय॑शस॒ञ्जने॑षु। वि॒रोच॑मानं॒ परि॑षीन्नयन्ति।
आवि॑ष्टो॒ वर्ध॑ते॒ चारु॑रासु। जि॒ह्वा॒नामूर्ध्व॑स्वय॑शा
उप॑स्थे॥५२॥

उ॒भे त्वष्टु॑र्बिभ्यतु॒र्जाय॑मानात्। प्र॒तीचीं॑ सि॒ंहं प्र॑तिजोषयेते।
मि॒त्रो जना॑न्प्र स मि॒त्रा। अ॒यं मि॒त्रो न॑म॒स्यः सु॑शेवः। राजा॑
सुक्ष॒त्रो अ॑जनिष्ट वे॒धाः। तस्य॑ व॒यं सु॑म॒तौ य॒ज्ञिय॑स्य। अपि॑
भ॒द्रे सौ॑म॒नसे॑ स्या॒म। अ॒न॒मी॒वास॑ इड॒या म॑द॒न्तः। मि॒तज्म॑वो
वरि॑म॒न्ना पृ॑थि॒व्याः। आ॒दि॒त्यस्य॑ व्र॒तमु॑प॒क्ष्यन्तः॥५३॥

व॒यं मि॒त्रस्य॑ सु॒म॒तौ स्या॑म। मि॒त्रं न ई॑श॒ शि॒म्या गो॑षु
ग॒व्यव॑त्। स्वा॒धियो॑ वि॒दथे॑ अ॒प्स्वजी॑जनन्। अ॒रे॒जय॑ता॒श्व
रोद॑सी॒ पाज॑सा गि॒रा। प्र॑ति॒ प्रि॒यं य॑ज॒तञ्ज॒नुषा॑मवः। म॒हाश्व॑
आ॒दि॒त्यो न॑म॒सोप॑सद्यः। या॒त॒यञ्जनो॑ गृण॒ते सु॑शेवः। तस्मा॑
ए॒तत्प॒न्य॑तमाय॒ जुष्ट॑म्। अ॒ग्नौ मि॒त्राय॑ ह॒विरा॑ जु॒होत॑। आ

वा॒९ रथो॒ रोद॑सी ब॒द्धधा॒नः॥५४॥

हि॒र॒ण्य॒यो वृ॑ष॒भि॒र्या॒त्वश्चैः॑। घृ॒तव॑र्त॒निः प॒वि॒र्भीरु॑चा॒नः।
 इ॒षा॒घ्नौ॒ढा नृ॒पति॑र्वा॒जिनी॑वान्। स प॑प्र॒थानो॒ अ॒भि प॑ञ्च भू॒मः।
 त्रि॒व॒न्धुरो म॑न॒साया॑तु यु॒क्तः। वि॒शो ये॒न ग॑च्छ॒थो दे॒व॒यन्तीः॑।
 कु॒त्रा चि॒द्याम॑म॒श्विना॒ दधा॑ना। स्व॒श्वा य॒शसा॑ऽऽया॑तम॒र्वाक्।
 द॒स्रा नि॒धिं म॑धु॒मन्तं॑ पि॒बाथः॑। वि वा॒९ रथो॑ व॒ध्वा
 याद॑मानः॥५५॥

अ॒न्तां दि॒वो बा॑ध॒ते वर्त॑नि॒भ्याम्। यु॒वोः श्रि॒यं परि॒ योषा॑वृणीत।
 सू॒रो दु॒हिता॑ परि॒तक्मि॑यायाम्। यद्वै॒व॒यन्त॑मव॒थः श॒ची॑भिः।
 परि॑घ्न॒९ सवा॑ म॒नावा॑ व॒यो॒गाम्। यो ह॒स्यवा॑९ रथि॒राव॑स्तं
 उ॒स्राः। रथो॑ यु॒जानः॑ प॒रिया॑ति॒ वर्तिः॑। तेन॑ नः॒ शं यो॒रुष॑सो
 व्यु॑ष्टौ। न्य॑श्वि॒ना वह॑तं य॒ज्ञे अ॒स्मिन्। यु॒वं भु॒ज्युम॑व॒विद्ध॑९
 स॒मु॒द्रे॥५६॥

उ॒द॒ह॒थुर॑र्ण॒सो अ॒स्त्रि॒धानैः॑। प॒त॒त्रि॒भि॒रश्र॑मैर॒व्य॒थिभिः॑।
 द॒९स॒ना॑भि॒रश्वि॑ना पा॒रय॑न्ता। अ॒ग्नी॒षोमा॒ यो अ॒द्य वा॑म्।
 इ॒दं वचः॑ स॒पर्य॑ति। तस्मै॑ ध॒त्त९ सु॒वीर्य॑म्। ग॒वां पोष॑९
 स्व॒श्वेय॑म्। यो अ॒ग्नी॒षोमा॑ ह॒विषा॑ स॒पर्या॑त्। दे॒व॒द्री॒चा म॑न॒सा

यो घृतेन। तस्य व्रतं रक्षतं पातमंहसः॥५७॥

विशे जनाय महि शर्म यच्छतम्। अग्नीषोमा य
आहुतिम्। यो वान्दाशाद्धविष्कृतिम्। स प्रजया सुवीर्यम्।
विश्वमायुर्व्यश्नवत्। अग्नीषोमा चेति तद्वीर्यं वाम्।
यदमुष्णीतमवसं पुणिङ्गोः। अवातिरतं प्रथयस्य शेषः।
अविन्दतं ज्योतिरेकं बहुभ्यः। अग्नीषोमाविमं सु
मेऽग्नीषोमा हविषः प्रस्थितस्य॥५८॥

जभार द्यौरग्रेरुपस्थं उपक्ष्यन्तो बद्धधानो वध्वा यादमानः समुद्रेऽंहसः प्रस्थितस्य॥—[७]

अहमस्मि प्रथमजा ऋतस्य। पूर्वं देवेभ्यो अमृतस्य नाभिः।
यो मा ददाति स इदेव माऽऽवाः। अहमन्नमन्नमदन्तमग्नि।
पूर्वमग्नेरपि दहत्यन्नम्। यत्तौ हासाते अहमुत्तरेषु। व्यात्तमस्य
पशवः सुजम्भम्। पश्यन्ति धीराः प्रचरन्ति पाकाः।
जहाम्यन्यन्न जहाम्यन्यम्। अहमन्नं वशमिच्चरामि॥५९॥

समानमर्थं पर्येमि भुञ्जत्। को मामन्नं मनुष्यो दयेत। पराके
अन्नं निहितं लोक एतत्। विश्वेदेवैः पितृभिर्गुप्तमन्नम्।
यदद्यते लुप्यते यत्परोप्यते। शततमी सा तनूर्मे बभूव।

म॒हान्तौ च॒रू स॑कृद्गु॒धेन॑ पप्रौ। दि॒वं च॒ पृ॒श्निं पृ॒थि॒वीं च॑
सा॒कम्। तत्स॒म्पिब॑न्तो न मि॒नन्ति॑ वे॒धसः॑। नैतद्भूयो॒ भव॑ति
नो कनी॑यः॥६०॥

अन्नं॑ प्रा॒णमन्न॑मपा॒नमा॑हुः। अन्नं॑ मृ॒त्युं तमु॑ जी॒वातु॑माहुः।
अन्नं॑ ब्र॒ह्माणो॑ ज॒रसं॑ वदन्ति। अन्न॑माहुः प्र॒जन॑नं प्र॒जाना॑म्।
मोघ॑मन्नं विन्दते॒ अप्र॑चेताः। स॒त्यं ब्र॑वीमि व॒ध इ॒त्स तस्य॑।
ना॒र्यमणं॑ पु॒ष्यति॑ नो सखा॑यम्। के॒व॒ला॒घो भव॑ति के॒व॒ला॒दी।
अ॒हं मे॒घः स्त॒नय॑न्वर्ष॑न्नस्मि। मा॒म॒दन्त्य॑ह॒म॒द्भ्यन्या॑न्॥६१॥

अ॒ह॒ः स॒द॒मृ॒तो भवा॑मि। म॒दा॒दि॒त्या अ॒धि॒ सर्वे॑ तपन्ति।
दे॒वीं वाच॑म॒जन॑यन्त॒ यद्वा॑ग्वद॑न्ती। अ॒न॒न्ता॒म॒न्ता॒दधि॑ निर्मि॑तां
म॒हीम्। यस्यां॑ दे॒वा अ॑दधु॒र्भोज॑नानि। ए॒काक्ष॑रां द्वि॒पदा॑ः
ष॒द॒दां च। वाचं॑ दे॒वा उप॑ जी॒वन्ति॑ वि॒श्वे। वाचं॑ दे॒वा उप॑
जी॒वन्ति॑ वि॒श्वे। वाचं॑ ग॒न्ध॒र्वाः प॒शवो॑ म॒नुष्याः॑। वा॒ची॒मा वि॒श्वा
भु॒व॒ना॒न्यर्पि॑ता॥६२॥

सा नो॑ ह॒वं जु॑षता॒मिन्द्र॑पत्नी। वा॒ग॒क्षरं॑ प्रथ॒म॒जा ऋ॒तस्य॑।
वेदा॑नां मा॒ताऽमृ॑तस्य॒ नाभिः॑। सा नो॑ जुषा॒णोप॑ य॒ज्ञमा॑गात्।

अवन्ती देवी सुहवां मे अस्तु। यामृषयो मन्त्रकृतो
मनीषिणः। अन्वैच्छ देवास्तपसा श्रमेण। तान्देवीं वाचं
हविषा यजामहे। सा नो दधातु सुकृतस्य लोके। चत्वारि
वाक्परिमिता पदानि॥६३॥

तानि विदुर्ब्राह्मणा ये मनीषिणः। गुहा त्रीणि निहिता
नेङ्गयन्ति। तुरीयं वाचो मनुष्या वदन्ति। श्रद्धयाऽग्निः
समिध्यते। श्रद्धया विन्दते हविः। श्रद्धां भगस्य मूर्धनि।
वचसा वेदयामसि। प्रियं श्रद्धे ददतः। प्रियं श्रद्धे
दिदासतः। प्रियं भोजेषु यज्वंसु॥६४॥

इदं मं उदितं कृधि। यथा देवा असुरेषु। श्रद्धामुग्रेषु चक्रिरे।
एवं भोजेषु यज्वंसु। अस्माकमुदितं कृधि। श्रद्धां देवा
यजमानाः। वायुगोपा उपासते। श्रद्धां हृदय्ययाऽऽकूत्या।
श्रद्धया हूयते हविः। श्रद्धां प्रातरह्वामहे॥६५॥

श्रद्धां मध्यन्दिनं परि। श्रद्धां सूर्यस्य निमृचि। श्रद्धे
श्रद्धापयेह मां। श्रद्धा देवानधि वस्ते। श्रद्धा विश्वमिदं
जगत्। श्रद्धां कामस्य मातरम्। हविषा वर्धयामसि। ब्रह्म
जज्ञानं प्रथमं पुरस्तात्। वि सीमतः सुरुचो वेन आवः। स

बुध्नियां उप॒ मा अ॒स्य वि॒ष्ठाः॥६६॥

स॒तश्च॒ योनि॑मसंतश्च॒ विवः॑। पि॒ता वि॒राजा॑मृष॒भो र॑यी॒णाम्।
अ॒न्तरि॑क्षं वि॒श्वरूप॑ आ॒विवेश॑। तम॒कैर॒भ्यर्च॑न्ति व॒त्सम्। ब्रह्म॒
सन्तं॑ ब्रह्म॑णा व॒र्धय॑न्तः। ब्रह्म॑ दे॒वानं॑जनयत्। ब्रह्म॒ विश्व॑मिदं
जग॑त्। ब्रह्म॑णः क्ष॒त्रं निर्मि॑तम्। ब्रह्म॑ ब्राह्म॒ण आ॒त्मना॑।
अ॒न्तर॑स्मिन्निमे लो॒काः॥६७॥

अ॒न्तर्वि॑श्वमिदं जग॑त्। ब्रह्मै॒व भू॒तानां॑ ज्येष्ठम्। तेन॒ कोऽ॒रह॑ति
स्पर्धि॑तुम्। ब्रह्म॑न्दे॒वास्त्रय॑स्त्रिंशत्। ब्रह्म॑न्निन्द्रप्रजाप॒ती। ब्रह्म॑न्
ह॒ विश्वा॑ भू॒तानि॑। ना॒वीवा॒न्तः सु॒माहि॑ता। च॒तस्र॑ आशाः
प्रच॑रन्त्व॒ग्रयः॑। इ॒मं नो॑ य॒ज्ञं न॑यतु प्रजा॒नन्। घृ॒तं पि॒न्वन्न॒जरं॑
सु॒वीरम्॑॥६८॥

ब्रह्म॑ स॒मिद्ध॑व॒त्याहु॑तीनाम्। आ गा॒वो अ॒ग्नन्नु॑त भ॒द्रम॑क्रन्।
सीद॑न्तु गो॒ष्ठे र॒णय॑न्त्व॒स्मे। प्र॒जाव॑तीः पुरु॒रूपा॑ इ॒ह स्युः॑।
इन्द्रा॑य पूर्वीरुषसो दुहा॑नाः। इन्द्रो॑ यज्व॑ने पृ॒णते॑ च॒ शिक्ष॑ति।
उपे॑द॒दाति॑ न स्वं मु॒षाय॑ति। भूयो॑भूयो र॒यिमि॑दस्य व॒र्धय॑न्।
अभि॑न्ने खि॒ल्ले नि द॑धाति दे॒वयु॑म्। न ता न॑शन्ति॒ न ता
अ॒र्वा॑॥६९॥

गावो भगो गाव इन्द्रो मे अच्छात्। गावः सोमस्य प्रथमस्य
 भक्षः। इमा या गावः सजनास इन्द्रः। इच्छामीद्धृदा मनसा
 चिदिन्द्रम्। यूयं गावो मेदयथा कृशञ्चित्। अश्लीलञ्चित्कृणुथा
 सुप्रतीकम्। भद्रं गृहं कृणुथ भद्रवाचः। बृहद्वो वयं उच्यते
 सभासु। प्रजावतीः सूयवसं रिशन्तीः। शुद्धा अपः सुप्रपाणे
 पिबन्तीः। मा वः स्तेन ईशत् माऽघशंसः। परि वो हेती
 रुद्रस्य वृज्यात्। उपेदमुपपर्चनम्। आसु गोषूपपृच्यताम्।
 उपर्षभस्य रेतसि। उपेन्द्र तव वीर्ये॥७०॥

चरामि कनीयोऽन्यानर्पिता पदानि यज्वंसु हवामहे विष्ठा लोकाः सुवीरमर्वा पिबन्तीष्पद्व॥[८]
 ता सूर्याचन्द्रमसां विश्वभृत्तमा महत्। तेजो वसुमद्राजतो
 दिवि। सामात्माना चरतः सामचारिणा। ययोर्व्रतं न ममे जातु
 देवयोः। उभावन्तौ परि यात अमर्या। दिवो न रश्मीऽस्तनुतो
 व्यर्णवे। उभा भुवन्ती भुवना कविक्रतू। सूर्या न चन्द्रा
 चरतो हतामती। पती द्युमद्विश्वविदा उभा दिवः। सूर्या उभा
 चन्द्रमसा विचक्षणा॥७१॥

विश्ववारा वरिवोभा वरेण्या। ता नोऽवतं मतिमन्ता महिब्रता।
 विश्ववपरी प्रतरेणा तरन्ता। सुवर्विदा दृशये भूरिरश्मी।

सूर्या॑ हि च॒न्द्रा वसु॑ त्वेषद॑र्शता। म॒न॒स्विनो॒भानु॑चर॒तो नु॑
सन्दि॒वम्। अस्य॑ श्रवो॑ न॒द्यः सप्त॑ बिभ्रति। द्यावा॑ क्षामा॑ पृथि॒वी
दर्श॑तं वपुः॑। अ॒स्मे सूर्या॑चन्द्र॒मसा॑ऽभिचक्षे॑। श्र॒द्धेकमिन्द्र॑
चरतो॑ विचर्तु॑रम्॥ ७२॥

पूर्वा॑परं च॑रतो मा॒ययै॑तौ। शिशू॑ क्रीड॑न्तौ परि॑ यातो अध्व॒रम्।
विश्वा॑न्य॒न्यो भुव॑नाऽभि॒ चष्टे॑। ऋतू॑न्यो वि॒दध॑ञ्जायते पुनः॑।
हिर॑ण्यवर्णाः शुच॑यः पाव॒का यासा॑ऽ राजा॑। यासा॑ दे॒वाः
शिवे॑न मा॒ चक्षु॑षा पश्यत। आपो॑ भ॒द्रा आदि॑त्पश्यामि।
नास॑दासी॒न्नो सदा॑सीत्त॒दानी॑म्। नासी॑द्रजो॒ नो व्यो॑मा प॒रो
यत्। किमा॑वरीवः॒ कुह॑ कस्य॒ शर्मन्॑॥ ७३॥

अम्भः॑ किमा॑सी॒द्रहनं॑ गभी॒रम्। न मृ॒त्युरमृतं॑ तर्हि॒ ना
रात्रि॑या अहं॑ आसीत्प्रके॒तः। आनी॑दवा॒तऽ स्व॒धया॑ तदेकम्।
तस्मा॑द्धान्यं॒ न प॒रः किञ्च॑नास॑। तम॑ आसी॒त्तम॑सा गूढम॒ग्रे
प्रके॑तम्। स॒लिल॑ऽ सर्व॑मा इ॒दम्। तुच्छे॑ना॒भ्वपि॑हितं
यदासी॑त्। तम॑स॒स्तन्महि॑ना जा॒यतै॑कम्। काम॑स्तद॒ग्रे
सम॑वर्त॒ताधि॑॥ ७४॥

मन॑सो॒ रेतः॑ प्रथ॒मं यदासी॑त्। स॒तो ब॒न्धुम॑स॒ति निर॑विन्दन्।

हृदि प्रतीष्यां कवयो मनीषा। तिरश्चीनो विततो
 रश्मिरेषाम्। अधः स्विदासी(३)दुपरि स्विदासी(३)त्।
 रेतोधा आसन्महिमानं आसन्। स्वधा अवस्तात्प्रयतिः
 परस्तात्। को अद्धा वेदं क इह प्र वोचत्। कुत आज्ञाता
 कुत इयं विसृष्टिः। अर्वाग्देवा अस्य विसर्जनाय॥ ७५॥

अथा को वेदं यतं आबभूव। इयं विसृष्टिर्यतं आबभूव।
 यदि वा दधे यदि वा न। यो अस्याध्यक्षः परमे व्योमन्।
 सो अङ्गं वेदं यदि वा न वेदं। किं स्विद्वनङ्गं उ स वृक्ष
 आसीत्। यतो द्यावापृथिवी निष्टतक्षुः। मनीषिणो मनसा
 पृच्छतेदुतत्। यदध्यतिष्ठद्भुवनानि धारयन्। ब्रह्म वनं ब्रह्म स
 वृक्ष आसीत्॥ ७६॥

यतो द्यावापृथिवी निष्टतक्षुः। मनीषिणो मनसा विब्रवीमि वः।
 ब्रह्माध्यतिष्ठद्भुवनानि धारयन्। प्रातरग्निं प्रातरिन्द्रं हवामहे।
 प्रातर्मित्रावरुणा प्रातरश्विना। प्रातर्भगं पूषणं ब्रह्मणस्पतिम्।
 प्रातः सोममुत रुद्रं हुवेम। प्रातर्जितं भगमुग्रं हुवेम। वयं
 पुत्रमदितेर्यो विधर्ता। आध्रश्चिद्यं मन्यमानस्तुरश्चित्॥ ७७॥

राजा चिद्यं भगं भक्षीत्याह। भगं प्रणेतर्भगं सत्यराधः। भगेमां

धियमुदव ददन्नः। भग प्र णो जनय गोभिरश्वैः। भग प्र
 नृभिर्नृवन्तः स्याम। उतेदानीं भगवन्तः स्याम। उत प्रपित्व
 उत मध्ये अह्नाम्। उतोदिता मघवन्त्सूर्यस्य। वयं देवानां
 सुमतौ स्याम। भग एव भगवां अस्तु देवाः॥७८॥

तेन वयं भगवन्तः स्याम। तं त्वां भग सर्व इज्जोहवीमि। स
 नो भग पुर एता भवेह। समध्वरायोषसो नमन्त। दधिक्रावेव
 शुचये पदाय। अर्वाचीनं वसुविदं भगं नः। रथमिवाश्वा
 वजिन आवहन्तु। अश्वावतीर्गोमतीर्न उषासः। वीरवतीः
 सदमुच्छन्तु भद्राः। घृतं दुहाना विश्वतः प्रपीनाः। यूयं पात
 स्वस्तिभिः सदा नः॥७९॥

विक्षणा विचर्तुरं शर्मन्नधि विसर्जनाय ब्रह्म वनं ब्रह्म स वृक्ष आसीत्तुरश्चिदेवाः प्रपीना
 एकं च॥—[९] पीवोन्नान्ते शुक्रासः सोमो धेनुमिन्द्रस्तरं स्वाञ्छुचिमा देवो यातु सूर्यो
 देवीमहमस्मि ता सूर्याचन्द्रमसा नव॥९॥

पीवोन्नामग्ने त्वं पारयानाधृष्यः शुचिन्नु विश्रयमाणो दिवो रुक्मोऽन्नं प्राणमन्नन्ता सूर्याचन्द्रमसा
 नवसप्ततिः॥७९॥

पीवोन्नाय्युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः॥

हरिः ओम्॥

॥इति श्रीकृष्णयजुर्वेदीयतैत्तिरीयब्राह्मणे द्वितीयाष्टके
अष्टमः प्रपाठकः समाप्तः॥

This PDF was downloaded from <http://stotrasamhita.github.io>.

GitHub: <http://stotrasamhita.github.io> | <http://github.com/stotrasamhita>

Credits: <http://stotrasamhita.github.io/about/>